

**Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју**

МАСТЕР РАД

**Компаративно истраживање наратива о отпорима нео-
либерализму: Случај британских рудара 1984. и
француских железничара 2018. године**

Ментор:

др Дубравка Стојановић, ред. проф.

Студент:

Лука Филиповић, ИС18/23

Београд, септембар 2019.

Садржај

Предговор

Увод	1
Армагедон идеологија - еволуција нео-либерализма као последња реч историје	5
<i>Слобода нације, слободно тржиште и слобода избора</i>	6
<i>Нови човек новог времена - последњи човек историје</i>	12
<i>Крај борбе за слободу – крај идеологија и крај историје</i>	21
Тридесет година отпора – од радничког до прекарног штрајка	26
<i>Организација отпора - Од мртве страже до перличастог штрајка</i>	29
<i>Успон културе дефетизма</i>	35
<i>Од необјављеног рата до ритуалног ратовања</i>	42
Одједи и сенке у историји – суд народа, прошлости и садашњости	47
<i>Реакције домаће јавности – наде и страхови</i>	49
<i>Реакције светске јавности – глобализација штрајка</i>	55
<i>Побуна жутих прслука – борба за интеграцију прекарног друштва</i>	62
Закључак	69
Додатак: Отпори у сликама	73
Библиографија	83

Предговор

Почетком осамдесетих година прошлог века администрације Роналда Регана у САД и Маргарет Тачер у Великој Британији почеле су да спроводе реформе у сферама економије, друштва, политике, културе и идеологије. Тада су створени многи нови друштвени феномени, и покренути многи историјски процеси који су имали пресудну улогу у формирању данашњег света. Овим реформама отпочело је ново поглавље у историји - доба нео-либерализма.

Очекивано, против оваквих реформи формирали су се многобројни отпори, који су у процесу свог настанка и нестанка, као и у процесу интеракције са нео-либерализмом, такође стварали многе нове феномене, и отварали нова поглавља историјских процеса. Током више од три деценије сукоба, дошло је до еволуције не само ових феномена, већ и односа савременика према њима. Истовремена еволуција економије и културе, политике и друштва, усмеравана историјским процесима дугог трајања, усмеравала је еволуцију наратива који су ове сукобе и процесе описивали.

Како боље упознати „велику промену“ него изучавањем управо оних друштвено-историјских сила које су јој се опирале? Зато централну тему овог рада представља еволуција наратива о феноменима отпора, чијом ће се анализом покушати осветлити несагледиво мноштво испреплетаних друштвено-историјских процеса који су изградили нашу савремену стварност.

Анализирајући две велике групе наратива настале у току два велика штрајка, које дели више од тридесет година у свету који се мењао до тада незапамћеном брзином, овај рад ће имати за циљ да применом коапативне методе дође до закључака о току „велике промене“ у микро-универзуму ових наратива.

Прва група наратива везана је за штрајк рудара у Великој Британији 1984-1985. године који је представљао први велики и организовани синдикални отпор нео-либералним реформама. Штрајк је потресао домаћу и глобалну јавност током више од годину дана и довео Британију у стање које је савремена штампа описивала као доба „необјављеног грађанског рата“. Овај штрајк успео је да доведе владу Маргарет Тачер до ивице колапса, и

тек је уз надљудске напоре и до тада у савременој историји невиђена улагања људских и материјалних ресурса побеђен у „рату исцрпљивањем“. Епска борба владе и синдиката поставила је темеље до сада незапамћеног утицаја једног штрајка на популарну културу као и урбаног митоса Британије који траје до данас.

Друга група наратива настала је у време штрајка синдиката железничара у Француској након почетка последње фазе Макронових реформи јавног сектора 2018. године. Овај штрајк представљао је сушту супротност штрајку британских рудара 1984. године, и управо тиме указао на размере и брзину дејства историјских процеса покренутих успоном нео-либерализма. Међутим покрет „жутих прслука“ који се разбуктао само три месеца након што се штрајк SNCF-а (*Societe nationale de chemains de fair*) угасио неприметно како је и почео, показао је да су многи од ових процеса и даље у фази своје историјске еволуције.

Као примарни извор коришћена је савремена британска, односно француска штампа из ова два кључна периода у „историји нео-либерализма“. При коришћењу штампе као извора стално се намеће стари проблем „објективности“, те се из тог разлога овде користе „најважнији представници“ доминантних школа мишљења, односно политичких идеологија присутних у штампи, као и најважнији представници таблоидне и аналитичке штампе. У случају британских новина ово ће бити *Daily Mail* и *The Sun* као представници деснице, *The Times* као представник десног и *The Guardian* као представник левог центра и *Daily Mirror* и *Daily Telegraph* као представници левице. У случају француске штампе ово ће бити *Le Figaro* у случају деснице, *Le Monde* као таблоидни и *Le Monde diplomatique* као аналитички центар, и на крају *Liberation* и *Le Nouvel Observateur* као представници левице. Такође, да би се пружила и глобална перспектива ових догађаја, биће коришћени и европски и амерички листови као што су *Euro news*, *New York Times*, *Irish times*, *Washington post* итд...

Комапаративна метода ће овде ићи у два смера. Са једне стране упоређиваће се различита виђења штрајка у савременој штампи, а са друге стране она ће се компарирати са наративима о другом штрајку у њему савременој штампи.¹ Такође, у покушају да се ови наративи ставе у шири историјски контекст, анализираће се и шира релевантна научна литература која је настала у периоду последња два века.

¹ Нажалост, овај рад због својих просторних и материјалних ограничења може проучавати само наративне аспекте ових извора, и износити закључке који су само „пробабилистичко-синтетички“ без могућности да их потврди правим аналитичким истраживањем. На пример, он може да доноси закључке о појављивању „елемената“ про-реформистичког пропагандног наратива у *Le Figaro*-у, али не може да докаже постојање континуираног обрасца таквог израза у овом листу, јер би за то била неопходна много опсежнија, темељнија и скупља анализа. За тако нешто било би потребно одабрати прост случајни узорак од најмање 30 чланака који говоре о сваком од посматраних питања, па онда податке статистички обрадити и упоредити, и укључити у ту анализу и многе друге изворе који говоре о истим питањима. Тек онда би могли говорити о „законитостима“. Зато овај рад има више теоријско-хипотетички него практично-аналитички карактер.

Приликом суочавања са овако великим бројем извора, компаративна метода представља најкраћи пут између хипотеза и њихове провере, међутим управо тада највише долази до изражаја вечно питање историјске науке – проблем објективности. Зато се током настанка овог рада највише пажње посвећивало најочигледнијим и најчешћим сличностима и разликама до којих се долазило анализом садржаја појединих извора и упоређивањем ученог са савременим и са изворима из другог временског периода, да би се на тај начин покушала избећи грешка претпоставке, односно тежња за потврђивањем већ постављених хипотеза. Међутим овакав приступ имао је своје очигледне мане, на првом месту, ускратио је овај рад за могућност шире анализе културолошких симболизама, каква би одговоре које даје класичан компаративни приступ могла оплеменити новим питањима.

Такође, компаративна метода пружа увид у односе сличности и разлика, који онда граде слику о промени наратива, из које можемо наслутити обриси *историјске промене*. Зато компаративна метода представља примарно оруђе у рукама историчара који тежи да сагледа ширину простора на коме гради хипотезе, односно простора који лежи иза танке линије која раздваја узрочно последичне везе догађаја, које граде доживљај прошлости, и дубоке плиме историје, односно процеса дугог трајања који се пред нашим очима манифестују у виду политичке стварности. Кроз компаративну методу најбоље се сагледавају обриси промене, који истовремено чине симболичке структуре појмова које наша свест развија о истим променама, Платонове сенке идеја, односно градивно ткиво наших когнитивних концепција. Кроз компаративну анализу дакле, ми добијамо слику о утицају великих историјских промена на саму нашу свест која покушава да их разумом систематизује, структурално уреди и објасни.

Таблоиди представљају истовремено нов историјски феномен и извор који сведочи о времену чији га је *zeitgeist* стварао. Иако се структуралне основе таблоида могу пратити кроз еволуцију жуте штампе, популистичких наратива и масовне културе све до краја XIX и почетка XX века, развој културе таблоида са друге стране представља релативно млад историјски процес који је своје прве оквире добио управо након доласка на власт администрација Роналда Регана и Маргарет Тачер и почетка нео-либералних реформи. Таблоиди су након почетка нео-либералних реформи не само успостављали везу између „вође“ и „обичног“ народа, не само одређивали и прилагођавали идеолошке оквире културолошком сензитивитету друштвених група које су улазиле у оквире овог никада политички јасно дефинисаног појма, већ и изграђивали нову популарну културу која је

требало да отелотворава управо оне идеје и вредности које стоје у структуралним основама нео-либерализма. У практичном смислу, таблоиди су били и остали основно средство информисања савременог прекаријата, и самим тим представљали су идеално поље за развој „директне“ политичке пропаганде, међутим истовремено је долазило и до редифинисања оквира масовне културе, која је све више постајала култура таблоида, спроводећи суптилну „културну револуцију“, карактеристичну за све велике идеологије XX века, и преносећи идеолошке императиве на све сфере живота.

И док су нео-либералне реформе успостављале таблоиде као примарна пропагандна оружија савременог популизма, иста „велика промена“ погађала је и тзв. „високу“ односно „аналитичку“ штампу. Управо је овде највише долазио до изражаја императив технократског ауторитета, што је Бурдије примећивао још 1995. године, и управо је кроз „стручне“ анализе, највише оне економске природе, нео-либерална идеологија налазила своје етичке и научне основе.

Приликом постављања друштвено-историјских оквира овог рада коришћена је разноврсна научна литература настала у току предходна два века. Велика друштвена, политичка и културолошка питања пост-индустријске цивилизације мењала су током деценија своје тематске и појавне облике, али је сама суштина углавном остајала структурално иста. Зато је било немогуће спроводити компаративну анализу извора без констатног тражења и редифинисања њених оквира кроз литературу која ова питања обрађује, и кроз компарацију исте литературе кроз временске епохе. Теоријски оквири овог рада заправо представљају тек мали сегмент синтеза ове литературе, без које би било немогуће замислити почетак одређивања смера ове компаративне анализе. Највећа научна дебата нашег времена, односно сукоб нео-структурализма и пост-модерне, нераскидиво је повезана управо са сукобима идеологија који су обележили време ових отпора нео-либерализму и изграђивали наративе о њима.

Савремена историја има огромне привилегије у погледу доступности и количине извора, до сада највеће у целокупној историји човечанства, али и огромну одговорност. Она не сме запоставити „процесе дугог трајања“ али такође не сме изгубити корак са временом које се „све брже креће“. Зато је неопходно темељно, систематично и критичко праћење узрочно-последичне интеракције дубинских „струја“ историје, и њихових тренутних манифестација, из свих доступних аспеката друштва.

У складу са убеђењем да савремена историја обухвата и оно што се десило у тренутку пре него што је „мастило додирнуло хартију“, овај рад је настајао истовременим проучавањем наратива који су настајали пре више од три деценије и наратива који су настали паралелно са догађајима које описују. Тек се компарацијом оваквих група наратива може повући историјска паралела од почетка епохе у којој живимо до данас, те сагледати дубина великих политичких, друштвених, економских и културолошких промена које су својим кретањима усмеравале кретање историје.

Увод

Криза државе благостања и почетак последње фазе Хладног рата створили су савршене услове за почетак нео-либералних реформи. „Истрошеност“ глобалног идеолошког спектра као реакција на велику друштвену и културну револуцију шездесетих припремили су терен за развој нове идеологије, новог система вредности и нове културе. Економска криза изазвана нафтним ембаргом 1974. године створила је идеалне услове за прихватање нове „алтернативе“ држави благостања. Увођењем Фридмановог и Хајековог концепта „мале државе“ са слободним тржиштем и *trickle-down* принципом са истовременим укидањем социјалних програма и политике „опште запослености“ као и политике прогресивног опорезивања, почела је прва фаза економских реформи нео-либерализма. Комбиновањем нео-пијетизма, нео-традиционализма и нео-национализма, основних вредносних структура Реганове „нове деснице“ са културолошким либерализмом, плурализмом и принципом толеранције, односно тековинама револуције шездесетих, дошло је до формирања иницијалних политичких, идеолошких и културолошких оквира нео-либерализма.

Долазећи из малог града на сиромашном Северу, и уздижући се кроз партијску хијерархију комбинацијом макијавелистичког прагматизма и анти-макијавелистичког тешког рада, Маргарет Тачер представљала је идејни модел за нео-либералног „човека новог времена“, који кроз саму своју личност отелотворава основне идеолошке постулате јавне културе. Обрачунавајући се са својим политичким противницима мешавином крсташког месијанизма и малограђанског, нео-пијетистичког и нео-традиционалистичког морализма, Маргарет Тачер је поставила темеље за императиве политичког делања иницијалног нео-либерализма „нове деснице“. Основни принципи Тачеризма, како су савременици видели прве појавне облике нео-либерализма, укључују доследну примену Фридманових економских конструкција на националном нивоу, формирање „нове“, односно враћање старе друштвене хијерархије, и културолошки реакционизам на велику друштвену и културну револуцију шездесетих година.

„Први талас“ нео-либералних реформи у Британији подразумевао је пројекат приватизације рудника угља који су национализовани за време Другог светског рата. Овим би рудници били препуштени ново-формираном *апсолутно-слободном* тржишту на коме је већ почињало ново „доба мултимилионских и мултинационалних корпорација“. За британске рударе ово је значило не само губитак бенефиција које су уживали за време државе благостања, већ, за многе од њих, и губитак посла. Зато је 6. марта 1984. савез рударских синдиката донео одлуку о ступању у генерални штрајк.

Синдикати британских рудара били су познати као друга најбунтовнија и најодлучнија група радника у Европи после чувеног Француског SNCF-а. До тада су оборили већ неколико влада, а након велике победе над полицијом код Салтлеј Гејта и заустављања реформи 1972. године, отпочео је период у британској јавности познат као „доба синдиката“. У раздобљу 1972-1984. синдикати су се на сваки покушај реформи дизали на штрајк предвођени рударима, и из сваког сукоба са владама излазили као победници.

За то време у Француској, Савез синдиката железничара, познатији као SNCF (*Societe nationale de chemains de fair*) суверено је владао улицама и уживао подршку јавности без преседана у дотадашњој европској историји синдиката. Савремена штампа сматрала је да је SNCF једина конфедерација синдиката у Европи која може да изазове демонстрације са више од милион учесника широм земље.

Утицај SNCF-а био је толико велики да су француски железничари успели да 1995. године зауставе програм нео-либералних реформи јавног сектора и сруше Митеранову владу. У времену у коме је некада велика и утицајна европска радничка класа већ далеко напредовала у својој транзицији у савремени прекаријат и у коме је утицај европских синдиката био само бледа сенка своје некадашње снаге, синдикати SNCF-а успели су да учине да завршетак реформе јавног сектора буде незамислив све до 2016. године и почетка Макронове епохе. Не тако давне 1995. године и остарели Пјер Бурдије је изашао из своје научне аполитичности и почео активно да подржава штрајк железничара. У чувеном говору који је одржао на демонстрацијама подршке штрајку и којим је успео да мобилише огромне делове француске јавности да узму учешћа у борби железничара, подвукао је да „од реформе јавног сектора зависи опстанак будућности пост револуционарне европске цивилизације...“

Међутим двадесет три године касније ситуација у Француској била је потпуно измењена. Нео-либерализам је напредовао заобилазећи синдикате SNCF-а, реформишући све остале гране привреде, редифинишући друштвене класе какве је познавала теорија прошлог

века и мењајући културолошке структуре француске јавности. На крају, реформа SNCF-а постала је неминовност, и његов пораз 2018. године у штрајку који је трајао три месеца и успео да привуче само анимозитет јавности био је потпуно очекиван. Чак ни само синдикално вођство SNCF-а није веровало у могућност победе. Реформе најнепопуларнијег председника у новијој Француској историји које ни саме нису имале никакву значајнију подршку успеле су захваљујући темељним структуралним реформама Француске које су се дешавале у претходне три деценије. Судбина SNCF-а још једном је доказала да не постоје изоловане друштвене групе, и да историјски процеси погађају све сегменте друштва, мењајући његове фундаменталне структуре.

Такође не треба да изазива чуђење ни чињеница да је питање реформе некада неприкосновеног јавног сектора и завршетка процеса нео-либерализације Француске постало актуелно баш након избора Емануела Макрона за председника, и баш у десетогодишњем епилогу светске економске кризе.

Медијска репрезентација личности Емануела Макрона представља „развијени“ односно „позни“ облик концепције идеалног представника нео-либералне јапи културе. Заменивши Тачеристички месијанизам дипломатском суптилношћу нове генерације Европске технократије, и заменивши популистички прагматизам „научним“ утилитаризмом, политика Емануела Макрона постала је шаблонска репрезентација „новог“ нео-либерализма. Након тридесет година историјске еволуције, идеологија нео-либерализма прешла је дуг пут од униформне, реакционарне и агресивне доктрине Маргарет Тачер и постала инклузивна, плуралистичка и либерална друштвено доминантна идеологија. Самим тим, еволуирали су и основни принципи владавине којима се воде Емануел Макрон и његов унутрашњи круг, састављен од његових бивших школских другова, такође „grand-ecole“ ученика и припадника „nobles d'etat“ бирократске елите. Тамо где је администрација Маргарет Тачер примењивала крсташки обрачун са отпорима нео-либерализму, администрација Емануела Макрона, поучена претходним лошим искуствима Митерана, Ширака и Саркозија који су покушавали да у Француској примене тачеристичке принципе, примењује суптилно занемаривање проблема и проналази друге, „савременије“ и „корисније“ приоритете. Док је акценат пропаганде тачеризма био управо на културолошкој посебности Британије и на нео-национализму, Макронова администрација акценат ставља на „нову улогу Француске“ у стварању централизоване, моћније и ефикасније Европске Уније.

Избијање светске економске кризе 2008. године било је само површинска манифестација дуготрајног процеса „надувавања глобалног мехура“ економских криза од заустављања последњег незанемарљивог привредног раста у Западном свету деведесетих година. Ипак, био је то догађај чији се историјски значај и последице које је оставио на будућност не могу преценити.

Ново доба економске несигурности подстакло је потиснуте друштвене тензије, које су се опет развијале као последица пре свега раста друштвених неједнакости, али такође и новог начина рада и нових културолошких феномена које су отвориле нео-либералне реформе. Процеси формирања нових облика политичке класе (*nobles d'état*) као и нових облика прекаријата учинили су да дуго потиснути анимозитети испливају на површину друштвене стварности, а императиви нове културе довели су до процвата апатије и друштвене индиферентности.

Све ове промене донеле су и нове политичке околности. Општи осећај несигурности („*solitude généralisé de la méfiance*”) у западном свету последњих година био је на нивоу који није запамћен још од кризе 1929. године. Раст глобалног незадовољства створио је погодно тле за разбуктавање национализма у САД, Русији, и многим земљама Европске Уније. Популизам се постепено наметао као нови политички пут данашњице. Многобројни фактори који су у политичком планирању пре 2008. године били потпуно занемарени, поново су дошли до изражаја. Тек у сенци Брежита постаје нам јасно колико је савремени прекаријат политички немоћан пред растућом плимом „освете села граду“, праћеном интересима експанзионизма британског корпоративног капитала. Тек после неочекиване победе Доналда Трампа на изборима у САД видимо у којој мери је америчка левица изгубила своје традиционалне основе политичког утицаја. И тек у реакцијама јавности на Макронове планове новог закона о раду видимо колико је „колевка грађанског незадовољства“ постала имуна на промене које прате глобалне трендове.

Армагедон идеологија - еволуција нео-либерализма као последња реч историје

„The wind of change blows straight

Into the face of time

Like a storm wind that will ring

A freedom bell for peace of mind”

Scorpions, „Wind of Change”, *crazy world*, 1990.

Од својих првих идејних концепција у оквирима Хајекове и Фридманове економске филозофије² и својих првих етичко-културолошких оквира које је поставила Реганова нова десница³, нео-либерализам је прошао кроз тридесетогодишњи период еволуције да би дошао до данашњег, флексибилног, плуралног, мулти-културног и пост-модерног нео-либерализма. Велики део те еволуције био је обликован у борби против претходне друштвено доминантне идеологије, тачније хетерогеног идејно-политичког спектра идеологија државе благостања.⁴

Управо током ове борбе, дошло је до појаве нових феномена који су редефинисали историјске шаблоне борбе идеологија. Наступајући на крају доба великих и супротстављених колективних покрета и великих, често анахроно фанатичних колективних идеала, као униформна, хетерогена идеологија, само делимично отворена фракционизму и идејним проширењима⁵, иницијални нео-либерализам успео је да повеже „старе“ идеје индивидуалне слободе либерализма „демократија привилегованих“ из XIX века са „новим“ идејама реда, хијерархијског поретка и дисциплине, кључним стубовима нео-национализма, нео-традиционализма и нео-пијетизма нове деснице.⁶ Само је у гео-политичкој клими хаотичног краја Хладног рата и кризе државе благостања било могуће да настане овако крхка веза, која једино својом софистицираношћу превазилази своју идејну контрадикторност. Међутим,

² Тома Пикети, *Капитал у XXI веку*, Академска књига, Нови Сад, 2015, Christian Baudelot, Roger Establet, „L'elitisme republicain, L'ecole francaise a l'epreuve des comparaisons internationales”, Seuil, Paris, 2009.

³ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017, Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

⁴ Christian Baudelot, Roger Establet, *Avoir trente ans en 1968 et 1998*. Seuil, Paris, 2000, Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992.

⁵ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

⁶ Иван Т. Бренд, *Економска историја Европе у XX веку*, Архипелаг, Београд 2009, Eric Hobsbawm, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964, Дубравка Стојановић, *Рађање глобалног света 1880-2015*, Удружење за друштвену историју, Београд 2015.

захваљујући огромним економским⁷, и још већим културолошким променама⁸ које су уследиле у наредној деценији, ова веза успела је не само да се одржи до данас већ и да постане функционална основа структура идеологије савременог нео-либерализма.⁹

Нео-либерализам не само да је прекинуо смер кретања „од индивидуализма ка колективизму“ који су велике европске идеологије пратиле од XVIII до XX века¹⁰, већ је успео да уведе нов концепт „индивидуалне догме“¹¹ која побеђује „колективни плурализам“, успевајући притом да у својој пропаганди, још више него у својој базичној идејној структури, потпуно заобиђе тековине велике друштвене и културне револуције шездесетих.¹² Нео-либерализам Роналда Регана и Маргарет Тачер победио је колективни плурализам државе благостања нападајући колективни догматизам послератног, биполарног света.¹³ Поред тога што су у својим политичким акцијама показали колико су свесни моћи историје¹⁴, први идеолози нео-либерализма показали су и да се непријатељ може „убити у историји“, те да је довољно само прилагођавати репрезентацију „старих идеја у новом руку“ систематизовано позитивистичким структурама Западне политичке,¹⁵ друштвене и научне мисли да би се овај „историјски пораз“ пренео на савременог непријатеља.¹⁶ Зато је Фукујамина теза о „крају историје“ била толико важна доцнијој пост-модерној еволуцији нео-либерализма, као и њена последична деконструкција, фрагментизација и индивидуализација структурализма¹⁷, која је тезу о „крају идеологије“ пренела у идеолошки императив.

Слобода нације, слободно тржиште и слобода избора

Један од фундаменталних стубова идеолошке конструкције нео-либерализма представља императив слободе тржишта. Најтиражнији британски таблоиди *The Sun* и *Daily*

⁷ Срећко Михајловић, Мирослав Ружица и др, *Од новинара до надничара. Прекарни рад и живот*, Fondacija za otvoreno društvo, Centar za razvoj sindikalizma, Београд 2015.

⁸ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

⁹ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017, Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

¹⁰ Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

¹¹ Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992, Christian Baudelot, Roger Establet, „L'elitisme republicain, L'ecole francaise a l'epreuve des comparaisons internationales, Seuil, Paris, 2009.

¹² Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

¹³ Дубравка Стојановић, *Рађање глобалног света 1880-2015*, Удружење за друштвену историју, Београд 2015, Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992, Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

¹⁴ John Tosh, *The pursuit for history*, Taylor and Francis, 2013.

¹⁵ Nick Hewlett, „The Phantom Revolution. The presidential and parliamentary elections of 2017.“, Modern and Contemplorary France, 2017.

¹⁶ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*.

¹⁷ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

Mail почињу да имплементирају императив слободе тржишта¹⁸ у структуру својих основних наратива већ од самог почетка епохе реформи Маргарет Тачер.¹⁹ Идеја слободе тржишта постаје одмах повезана са деветнаестовековним либералним схватањем „слободе нације“, нераскидиво повезане са економским просперитетом.²⁰ Међутим, почевши од 1982. године²¹, а нарочито након избијања „приватизационе кризе“²² и почетка штрајка рудара 1984. године, идеолошка конструкција слободног тржишта као гаранта просперитета и симбола модернизације прелази са колективног на индивидуални ниво, повезујући се са новом идеолошком концепцијом индивидуалне слободе избора.²³

„Најватренији бранитељ империје“²⁴, таблоид *Daily Mail* отворено поручује рударима да је њихова лична кривица уколико не могу да издрже конкуренцију слободног тржишта.²⁵ *The Sun* иде корак даље, оптужујући рударе да су „себичним чувањем својих бенефиција“ трајно оштетили „национални интерес“ производње руде.²⁶ Нарочито је интересантна нова идејна концепција у изјавама стручних колумниста *The Times*-а који, преузимајући основну структуру месијанистичког, моралистичког и крсташког наратива таблоида, *национални интерес* производње руде претварају у *национални интерес* остваривања профита од рудника.²⁷ Ова идеолошка дистинкција између интереса потребе и интереса профита, претвориће се у фундаменталну етичку дистинкцију у самој структури тачеризма²⁸, пресудну разлику између две етике и две идеологије.²⁹

Док *The Sun* напада „не патриотско“ држање синдиката који се усуђују да „само две године после исцрпљујућег Фокландског рата“³⁰ оптерећују *националну* економију својим

¹⁸ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992, John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

¹⁹ *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979, *The Sun*, „Lest we forget“, Март 1984.

²⁰ Eric Hobsbawm, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964, Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, 1776, James E. Cronin, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.

²¹ Из прегледа текстова у онлајн архиви Британске штампе на званичном сајту:

<The British Newspapers Archive < <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/> >

²² James E. Cronin, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.

²³ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017, Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992, Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

²⁴ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

²⁵ *Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. Децембар 1984.

²⁶ *The Sun*, „Lest we forget“, Март 1984.

²⁷ Из прегледа текстова *The Times*-а у онлајн архиви *Times Magazin*-а:

<<https://www.thetimes.co.uk/magazine/the-times-magazine>>

²⁸ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

²⁹ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017, Christian Baudelot, Roger Establet, *Avoir trente ans en 1968 et 1998*. Seuil, Paris, 2000.

³⁰ *The Sun*, Stick it up your Junta, 21. Април 1982.

уским и површним интересима“³¹, у које према идеолошким концепцијама овог таблоида спадају и социјална помоћ и пензије, *Daily Mail* говори о „вишем интересу државе“ која не треба да сноси последице „индивидуалних лоших одлука“ појединих рудара.³² Слободно тржиште не само да се повезује са основним идејама нео-национализма и пост-фокландског националног поноса, већ слобода тржишта постаје све више повезана са индивидуалном слободом одлучивања. Ово је можда највидљивије у упозорењима економских стручњака *The Times*-а „ко се не прилагоди новом времену, нужно ће пропасти...“³³

У наредним деценијама реформи, ова идеја ће у текстовима *Le Figaro*-а бити проширена у став да је напредак немогућ без прилагођавања глобалном тренду.³⁴ Током „великог штрајка“ француских железничара 2018. године, чак ће и анти-реформистички *Liberation* и *Le Nouvel observateur* прећутно прихватити императив слободе тржишта као гаранцију модернизације, подвлачећи да они само апелују да „приватизација буде хуманија“³⁵.

Daily Mail 1984. године први пут отворено позива штрајкаче да напусте своје „анахроне идеје колективне солидарности“.³⁶ „Свачије добро није ничије добро“ – говоре „велики инквизитори моралног устројства нације“ из *The Sun*-а, имплементирајући у своје наративе идеолошку фразу која ће постати симбол епохе приватизације.³⁷

Дакле, колективна солидарност је у овим идеолошким концепцијама субординирана националном интересу, који опет није представљен као колективна добробит, већ као збирни резултат индивидуалних, примарно економских, интереса. Ова нова идеолошка дистинкција у стању је да „помири“ императив приватизације, кључан за нео-либералну идеологију, са „вишим“, националним интересом.³⁸

Ово се постиже преко наратива о модернизацији и прогресу који су немогући, како тврде економски стручњаци *The Times*-а, без слободног тржишта.³⁹ *Daily Mail* и *The Sun* већ у својим првим реформисаним, тачеристичким наративима понављају да ће „слободно

³¹ *The Sun*, Kill all the Argies, 3. Април 1982.

³² *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979.

³³ *The Times*, „The outcomes of the oil crises“, 3. Мај 1979.

³⁴ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

³⁵ *Liberation*, „Le Sénat de droite adopte un projet de loi Macron encore plus libéral“, 12. мај 2015, Jérôme Lefilliâtre, „Jean-Pierre Elkabbach: «Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève»“, *Le Liberation* 14. септембар 2018.

³⁶ *Daily Mail*, „The Battle for Labour, Kinocck Victory“ 2. Април 1984.

³⁷ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

³⁸ Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

³⁹ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. Новембар 1984.

тржиште однети победу у Хладном рату.“⁴⁰ За то време, *The Times* грчевито објашњава како је синдикални колективизам рударима потребан само због тога што им недостаје слободе, креативности и *финансијског образовања* да би успели на слободном тржишту.⁴¹

„Они нису спремни за индивидуални слободу, те им је зато потребна заштита колектива“ - пише *Daily Mail*, не пропуштајући да у свом старом колонијалистичком маниру синдикални колективизам упореди са нагонима које поседују „животиње и дивља племена.“⁴²

The Sun, дневни лист који се уздигао пратећи друштвене и културне трендове револуције шездесетих, сада покушава да на „сва звона“ обзнани своју трансформацију у култни лист конзервативног национализма, пратећи нове трендове епохе тачеризма, те готово религиозно понавља - „Слобода појединца је слобода нације“⁴³, не остављајући попут *The Times*-а прећутном логичку конклузију да је последишно „синдикат непријатељ такве слободе...“.⁴⁴

Више од три деценије касније, француски *Le Figaro* током штрајка железничара против Макронове политике приватизације јавног сектора показује еволуцију ових наратива. Синдикати SNCF-а више нису, попут британских рудара у репортажама *The Times*-а 1984. године, само „непријатељи слободе појединца и нације“,⁴⁵ већ они, на странама *Le Figaro*-а, постају и „привилеговани бранитељи свог класног забрана“.⁴⁶

Le Figaro истиче научни ауторитет професора економије Пјера Бентата-а (Pierre Bentata) који сматра да је штрајк SNCF-а заправо начин „одбране кастинског интереса“ мањинске друштвене групе који „наноси штету друштву као целини“.⁴⁷ Бентата и остали економски стручњаци, редовни колумнисти *Le Figaro*-а, постављају увођење конкуренције у јавни сектор као апсолутни императив модернизације, јер сматрају да ће оно нужно донети истовремено побољшање услуга, опадање цена и економски просперитет.⁴⁸

За разлику од економских стручњака *The Times*-а, који властиту „научну експертизу“ у служби реформе пласирају као своју „индивидуалну слободу да се супротставе идеолошким догмама прошлости“⁴⁹, економски стручњаци *Le Figaro*-а свој напад на штрајкаче

⁴⁰ *The Sun*, Stick it up your Junta, 21. Април 1982, *Daily Mail* „Get the commies!“, 23. Јул 1985.

⁴¹ *The Times*, „The importance of financial education“, 14. Март 1984.

⁴² *Daily Mail*, „Protesters – Hoodie scum!“, 5. Април 1984.

⁴³ *The Sun*, „Lest we forget“, Март 1984.

⁴⁴ *The Sun*, „Maggie got them this time“, 22. Април 1984.

⁴⁵ *The Times*, „Wealth of Nations, Smith rediscovered“, 13. Октобар 1982.

⁴⁶ *Le Figaro*, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force" par ordonnances“, 22. фебруар 2018.

⁴⁷ Pierre Bentata, „SNCF : les syndicats de cheminots ne s'intéressent qu'à leur statut, pas aux usagers“, *Le Figaro*, 12. март 2018.

⁴⁸ *Le Figaro avec Reuters Magazine*, „SNCF: les syndicats appelés à reprendre les négociations“, 24. април 2018.

⁴⁹ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. Новембар 1984.

доживљавају као своју „дужност према добробити нације“⁵⁰. Док су експерти *The Times*-а синдикалну солидарност рудара као и симпатије јавности према штрајку видели као логичну последицу „недостатка економског образовања“⁵¹, односно како то отворено каже *Daily Mail* „последицу учмалости својствене плебсу“⁵², која се супротставља просвећеном индивидуализму епохе, експерти *Le Figaro*-а отпор јавног сектора виде као „беспривилегованих који се супротставља интересима *обичног* народа“⁵³.

Ова „популистичка еволуција“ наратива о „обичном“ *француском* раднику приватног који се супротставља „привилегованом“ раднику јавног сектора⁵⁴, баш као што се „народна елита“ *Le Figaro*-а од 1995. године бори против „социјалистичке хегемоније бурдијеовске буржоазије прва два арондисмана“, како то каже Иван Риуфол⁵⁵, почела је још 1984. године првим текстовима таблоида *The Sun*-а и *Daily Mail*-а који су прокламовали да свако „ко подрива напоре *наше* *Меги* да спроведе реформе *привилегованог* јавног сектора мора бити у *најмању руку* социјалиста.“⁵⁶ Током првих година ове еволуције, нико није приметио моменат у коме је *наша* *Меги* постала *queen victorious*⁵⁷ у текстовима *Daily Mail*-а.⁵⁸

Евидентна логичка контрадикторност саме идејне концепције „привилегованог егалитаризма државе благостања“ премошћена је управо идејом о „ослобођењу нације“ која *колективно* плаћа дугове *индивидуалних* *грешака* и идејом о „*колективистичкој догми*“ која се супротставља „*индивидуалној слободи*“ у теоријским есејима колумниста *The Times*-а.⁵⁹ Оваква идеолошка концепција три деценије касније у *Le Figaro*-у постаје „борба обичног народа за индивидуалну слободу“⁶⁰ против „привилегованих који бране класни забран егалитаристичким колективизмом“, како то каже Бентата⁶¹. Ова *борба за слободу* током идеолошке еволуције постаје „борба против стега *старог*, идеолошки острашћеног *колектива* *класа* *прошлог века*“ како је говорио Жипе⁶², који је према Бурдијеу „идејни модел

⁵⁰ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent» “, 6. март 2018.

⁵¹ *The Times*, „The importance of financial education”, 14. Март 1984.

⁵² *Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. Децембар 1984.

⁵³ Jean-Yves Guérin, „La Française des jeux se prépare à la privatisation“, *Le Figaro*, 19. јул 2017.

⁵⁴ Eric Hobsbawm, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964.

⁵⁵ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent» “, 6. март 2018.

⁵⁶ *Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. Децембар 1984, *The Sun* - „Stick it up losers!“, 12. Јануар 1985.

⁵⁷ Игра речима, алузија на краљицу Викторију.

⁵⁸ *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979.

⁵⁹ Из прегледа текстова *The Times*-а у онлајн архиви Times Magazin-a:

<<https://www.thetimes.co.uk/magazine/the-times-magazine>>

⁶⁰ *Le Figaro*, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force" par ordonnances“, 22. фебруар 2018.

⁶¹ Pierre Bentata, „SNCF : les syndicats de cheminots ne s'intéressent qu'à leur statut, pas aux usagers“, *Le Figaro*, 12. март 2018.

⁶² Christian Baudelot, Roger Establet, „*L'élitisme republicain, L'école française à l'épreuve des comparaisons internationales*, Seuil, Paris, 2009.

успешне технократије нашег доба“⁶³, чији је глорификовани *индивидуални* напор, „без свести о свом класном хабитусу“⁶⁴, савршени пропагандни контраст „паразитству синдикалног колектива“⁶⁵, како новинари *The Sun*-а дефинишу радно законодавство државе благостања.⁶⁶

„Индивидуална слобода“ коју *Daily Mail* види као *историјску* и *изворно британску* тековину цивилизације⁶⁷ током еволуције нео-либералних идеолошких образаца постаје у текстовима *Le Figaro*-а „слобода народа“ и „слобода нације“⁶⁸ у савременом „добу популизма“.⁶⁹ На исти начин „економска добробит нације“, идеолошки идеал *The Times*-а⁷⁰ у идејним образцима *Le Figaro*-а постаје „нова дужност и улога Француске у новој концепцији Европске Уније“.⁷¹

Као везивно идеолошко ткиво ових конструкција *Daily Mail* и *The Sun* још пре почетка приватизационе кризе намећу наратив о слободи избора. Како то тврде економски стручњаци *The Times*-а „слобода избора детерминише резултате финансијске утакмице са *једнаким шансама*.“ *Daily Mail* и *The Sun* иду корак даље те отворено говоре да су се рударима „нису криви патрони, већ њихови лоши *животни* избори“.⁷² *The Sun* нарочито потенцира везу слободе избора и нових тачеристичких вредности, као и концепције новог морализма нове деснице коју овај некада најлибералнији таблоид здушно прихвата.⁷³

Le Figaro током великог штрајка SNCF-а 1995. године показује еволуцију ове концепције - „Где су права патрона?“ – питају стручњаци *Le Figaro*-а - „Зашто би *победници* плаћали *дугове губитника*?“⁷⁴. Само ово питање више него јасно показује да је формирана структурална основа нове етике идеологије нео-либерализма.

Током штрајка SNCF-а 2018. године ово питање се ретко и поставља на странама *Le Figaro*-а, јер је нео-либерална идеолошка основа постала опште прихваћена и подразумевана платформа дебате. За покретањем овог питања ретко када и има реалне политичке потребе с обзиром на то да је главни непријатељ против кога је усмерено, идеологија државе

⁶³ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

⁶⁴ Christian Baudelot, Roger Establet, *Avoir trente ans en 1968 et 1998*. Seuil, Paris, 2000.

⁶⁵ *The Sun*, „Lest we forget“, Март 1984.

⁶⁶ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

⁶⁷ *Daily Mail* - „We gave democracy to the world“, 9. Март 1984.

⁶⁸ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement balaye le «fantasme» de la privatisation“, 14. мај 2018.

⁶⁹ Philippe Lemoine, „Le populisme, maladie infantile de l'âge numérique“, *Le nouvel observateur*, 12. мај 2018.

⁷⁰ *The Times*, „The economic power of Britain“, 7. Новембар 1982.

⁷¹ Mathilde Visseyras, „SNCF: une libéralisation progressive et des garanties pour les cheminots“, *Le Figaro*, 30. март 2018.

⁷² Из прегледа текстова у онлајн архиви Британске штампе на званичном сајту:

<The British Newspapers Archive < <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/> >

⁷³ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

⁷⁴ Pierre Bentata, „SNCF : les syndicats de cheminots ne s'intéressent qu'à leur statut, pas aux usagers“, *Le Figaro*, 12. март 2018.

благостања, поражена још у Реган-Тачер епохи.⁷⁵ Међутим, у оним ретким тренуцима када се *Le Figaro* враћа базичном Фридмановом „stop bailing out losers“ наративу⁷⁶, то чини повезујући га са „новим путем“ којим Макронова Француска мора да крене да би „могла преузети своју улогу у оквиру европске цивилизације“. Главни уредник Иван Риуфол чак тврди да ће „слобода конкуренције на слободном тржишту одбрани Француску од главног непријатеља – исламизације“⁷⁷.

Од идеје да се „штрајкачи боре против слободе тржишта својим *себичним* захтевима“⁷⁸ коју форсирају *The Sun* и *Daily Mail*, дошло се до тога да се штрајкачи „тражењем својих права боре против *слободе* својих корпоративних патрона“, у идеолошким концепцијама *Le Figaro*-а.⁷⁹ Слободно тржиште прешло је од симбола прогреса и модернизације у служби „више“ добробити нације, у симбол саме слободе. Долазећи на таласу национализма у наративима *Daily Mail*-а и *The Sun*-а, слободно тржиште тачеризма је симбол националне слободе. Тридесет година касније Макроново, централистичко и униформно, али *индивидуално* слободно тржиште постаје део борбе против Европског неонационализма у идеолошким концепцијама *Le Figaro*-а и *Reuters magazine*-а.⁸⁰

Нови човек новог времена - последњи човек историје

Све велике идеологије XX века тежиле су да створе савршену материјалну и друштвену репрезентацију својих идејних принципа – новог човека нове идеологије. Огромни пропагандни потенцијал идеје о вољно створеном људском савршенству, извајаном идеолошким приципима, превазилазио је само огромни друштвено-интегративни потенцијал под-контекстног обећања нових бенефиција и могућности које ће такав „човек будућности“ уживати у односу на све „претходне људе“.

Рођени из идеолошког брака уни-линеарно еволуционистичке перспективе историје и друштвено-културолошког прогресивизма последња два века, ови „нови људи“ делили су многе заједничке особине, од којих је прва била идеја о „досадашњем савршенству“. Међутим, нови радник и нови комуниста, нови фашиста и нови аријевац, нови Американац међуратног периода, нови Европљанин анти-ратних покрета, нови патриота четрдесетих и

⁷⁵ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017, Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

⁷⁶ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

⁷⁷ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent» “, 6. март 2018.

⁷⁸ *Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. Децембар 1984, *The Sun* - „Stick it up losers!“, 12. јануар 1985.

⁷⁹ *Le Figaro*, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force" par ordonnances“, 22. фебруар 2018.

⁸⁰ *Le Figaro avec Reuters Magazine*, „SNCF: les syndicats appelés à reprendre les négociations“, 24. април 2018.

нови друштвено-свесни човек шездесетих били су ограничени незавршеним идеолошким ратовима са прерано проглашеним победама, као и тежњом да представљају униформни принцип савршенства, чак и када су их на идејни свет доносили плуралне идеологије. Зато су живи људи у покушају да постану физичко отелотворење својих принципа у схватању које су сами градили о себи остајали само „најбољи досадашњи“ људи и само „степеник на путу“ ка човеку будућности који ће бити створен глобалном победом њихове идеологије.⁸¹

Нео-либерализам није себи постављао таква ограничења, не само зато што су му крај Хладног рата и победа над државом благостања донели ослобођење од конкуренције, већ и зато што је у кратком периоду идеолошког рата наступао као предестинирани победник.⁸² Наследивши мултикултурно и плуралистичко схватање друштва настало после велике револуције шездесетих, *иницијални* нео-либерализам је могао да своје идеолошке концепције новог човека производи независно од расе, класе, религије и рода, приписујући овакве поделе „анахроним идеологијама“, што му је омогућило да интегрише до тада незамисливо хетерогене масе различитих друштвених група и да занемари чињеницу да његова економска доктрина истовремено доприноси све већем испољавању управо ових разлика и порасту друштвене неједнакости.⁸³

Захваљући идеји *новог доба* и наративу о *крају идеологија* човек нео-либерализма постао је не само „идејни пројекат“ већ „финални производ“ краја историје. Тако је нео-либерализам заменио принцип „*нулте године*“ у новој историји новог друштва које су досадашње идеологије покушавале да створе принципом „*последње године*“.

Почетак идеолошког формирања наратива о „новом човеку“ примећује се у про-реформистичкој штампи већ на самом почетку борбе администрације Маргарет Тачер против британских синдиката. *The Sun* већ на почетку штрајка 1984. године континуирано прави поређења између радника који хоће да „својим радом уђу у ново доба“ и оних који им сметају „својим штрајком“.⁸⁴ *Daily Mail* који је кроз целу своју историју углавном избегавао радничка питања уколико нису била повезана са радничким патриотизмом или пак „страном претњом“ по домаће раднике, сада почиње да објављује приче о радницима који „иду новим путем“.⁸⁵

⁸¹ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

⁸² Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

⁸³ Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992, Christian Baudelot, Roger Establet, „*L'elitisme republicain, L'ecole francaise a l'epreuve des comparaisons internationales*“, Seuil, Paris, 2009.

⁸⁴ *The Sun*, „New worker“, 3. Април 1984.

⁸⁵ *Daily Mail*, „New way for the working people“ 27. март 1984.

Тај „нови пут“ најбоље нам откривају сами раднички листови у којима приче о колективном напору полако постају приче о *индивидуалном раднику*.⁸⁶ Наративи о групи радника која се нарочито истиче својим радом или обавља тежак, опасан или пресудно важан посао (обично од ширег, колективног значаја) постају наративи о једном „раднику месеца“. *The Sun* током 1984. године ствара битну дистинкцију – његови ранији „хероји радног народа“ сада се претварају у појединачне „хероје из радничке класе“.⁸⁷ *Daily Mail* у свом театрално-патетичном маниру даје описе таквих хероја радничке класе и њихових патњи тако узбудљиво да обичном читаоцу лако може промаћи да су њихови мартирејуми писани у плусквамперфекту. Ови „бивши мученици“ више нису хероји радничке класе, већ они који су се из ње својим херојством „извукли“, како то са својом чувеном апатичном суптилношћу формулише *The Times*.⁸⁸ На портретима вођа синдиката које *The Times* бира да интервјуише, бивши добро познати тачеристички радници-политичари заменили су своје симболичне радничке шлемове краватама. Интересантно, у исто време посланици конзервативне партије које *The Times* прати у обилазак фабрика стављају шлемове и облаче плаве мантиле преко својих одела, иако углавном не обилазе погоне.⁸⁹

Daily Mail указује на кључну промену идеолошког менталитета новог човека – његови раднички хероји су они који су се из радничке класе пробали у више слојеве друштвене хијерархије, не више радници из Источног Лондона који су одбијали да напусте своја радна места током бомбардовања четрдесетих и рудари из Манчестера који су се педесетих такмичили ко је више лопата угља изнео за „краљицу, отаџбину и слободни свет“. Неолиберални капитализам више нема потребе да се такмичи са комунистичким херојима култа рада, као што је био случај са капитализмом Труманове и Ајзенхауерове ере. *Zeitgeist* краја Хладног рата поред идеје „*новог доба*“ донео је ново разумевање радника и њихове улоге у *новом друштву*.⁹⁰

Такође, на странама *The Sun*-а током друге половине 1984. године, почевши од битке код Оргрејва, а нарочито пред почетак обновљене полицијске офанзиве на окна фебруара 1985. године, наратив о „свесном и несвесном“⁹¹, „напредном и анахроном“ раднику постаје наратив о сиротом раднику патриоти који само жели да се жртвује за Британију, али га у томе

⁸⁶ Из прегледа текстова у онлајн архиви Британске штампе на званичном сајту: <The British Newspapers Archive < <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/> >

⁸⁷ *The Sun* „New age has begun for the poor“, 23. децембар 1983.

⁸⁸ *The Times* „How to avoid lacking behind“, 7. јул 1984.

⁸⁹ Из прегледа текстова *The Times*-а у онлајн архиви *Times Magazin*-а: <<https://www.thetimes.co.uk/magazine/the-times-magazine>>

⁹⁰ James E. Cronin, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.

⁹¹ *The Sun*, „New worker“, 3. Април 1984.

насилнио спречава радник-штрајкач који „похлепно брани свој привилеговани класни положај“.⁹²

Daily Mail истиче да ће радник-патриота бити „награђен за своју жртву“⁹³ док његове нове „успешне приче“ о бившим радницима евидентно указују на природу те награде. Нова идеологија новог радника посвећена је друштвеној промоцији, односно класном напредовању, па је последично раднику новог времена потребна и „нова радна етика“, како то поново суптилно преноси *The Times*.⁹⁴ У развијеном таблоидном маниру, *The Sun* постаје много директнији - „Успеће само они који подржавају премијерку“.⁹⁵

Ново схватање успеха, повезано са нео-либералним императивом материјалног прогреса и створено са идејом да пружи структуралну основу наративима о *новом добу* и новим могућностима које ће отворити слободна конкуренција и слободно тржиште, постаје нам јасно приликом анализе наратива нових шаблона по којима се у штампи преносе „успешне приче“ нове „историјске“ епохе.

Познате личности из сфере популарне културе о којима *The Times* пише више нису махом „радничка деца“ из сиромашних предграђа као што је то био случај шездесетих и седамдесетих година.⁹⁶ Таблоидни култ познатих, који су у великој мери успоставили *Daily Mail* и *The Sun* тридесет година раније, сада више не глорификује само оне који су до успеха дошли *per aspera ad astra*.⁹⁷ На америчком и британском тржишту популарне културе убрзо након почетка реформи Роналда Регана и Маргарет Тачер настаје нови вид познате личности – контроверзни бизнисмен. Актуелни амерички председник Доналд Трамп припада првој генерацији ове врсте „нових познатих“ (new celebrity).

Рок музичари из индустријских четврти, некада заштитни знак насловних страна *The Sun* магазина, уступају место корпоративним директорима и младим конзервативним политичарима, такозваним *новим јапијима*. Јапи култура, коју *Daily Mail* назива „новом надом слободног света“⁹⁸, нео-либерални пандан хипи култури шездесетих, дизајнирана је да

⁹² *The Sun* „Greedy syndical parasites“, 20. фебруар 1984.

⁹³ *Daily Mail*, „The wise shall prosper“ 14. август 1984.

⁹⁴ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

⁹⁵ Исто.

⁹⁶ Из прегледа текстова *The Times*-а у онлајн архиви Times Magazin-a:

<<https://www.thetimes.co.uk/magazine/the-times-magazine>>

⁹⁷ Међутим, овај феномен није последица само пропаганде „класне толеранције“ нео-либерализма, нити нове идеолошке релативизације и нормализације друштвених неједнакости. Када се крајем педесетих и почетком шездесетих у свеже економски егалитаризованој и културолошки американизованој Британији стварала прва популарна култура у оквирима препознатљивим савременом свету, за тада несигурне и слабо плаћене послове у домену глуме, музике и спорта одлучивала су се махом управо деца из радничких предграђа. Међутим, када су се ове нове сфере делатности показале профитабилним, за њих су почели да се одлучују и припадници виших друштвених слојева.

⁹⁸ *Daily Mail*, „A new generation for a new nation“, 27. октобар 1984.

отелотворава управо оне вредности које се очекују од новог човека новог доба. Наглашавање каријеризма, малограђанског морализма, нео-пијетизма, и друштвено-емотивне апатије иде руку под руку са новом *школом живота* и поставља се као императив постизања материјалне независности, економске стабилности и социјалног статуса, циљева који након нестанка државе благостања постају све недостижнији. „Нови човек је пре свега стабилан и независтан“ – говоре нови аналитичари *The Times-a* - „Они који то нису постигли сами су криви јер нису били конкурентни на слободном тржишту“.⁹⁹

„Успешна прича“ саме премијерке чини кључну структуралну везу императива прогреса и нео-либералног плурализма са патријархалним реваншизмом и реакцијом друштвене хијерархије на културну револуцију шездесетих. Сиромашна жена из провинције¹⁰⁰ која се пробила у високе кругове партије и бирократије само својим радом, или „снагом свог херојског срца и своје љубави према Британији“¹⁰¹ како то каже *Daily Mail*, заправо представља идеалну репрезентацију како „нове успешне приче“, тако и женског образаца јапи културе. Док *The Times* одушевљено преноси како „нова и слободна жена новог доба“ доминира над генералима и адмиралима и сама смишља стратегију фокландске офанзиве, *The Sun* са још више нескривене радости истиче како је његова „queen Victorious“ поручила женама из британског феминистичког покрета да - „зацепе губицу и врате се у кухињу“.¹⁰²

Daily Mail заправо открива кључну друштвено-структуралну промену када одушевљено пореди премијеркину фризуру са оном коју је носила краљица Елизабета, на исти начин на који пореди сакое и шешире нове јапи-моде за жене са оклопима „челичне девице“.¹⁰³ Прихватајући нео-милитаристичку, нео-традиционалистичку и нео-националистичку јапи културу, премијерка је у потпуности прихватила и родно-

⁹⁹ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

¹⁰⁰ Притом је наводно „сиромаштво“ премијеркине младости по свој прилици таблоидни мит који је потом прешао у популарну културу па и у историју и који су развили управо *Daily Mail* и *The Sun*. Тачно је да је „наша Меги“ дошла из Грантама, малог града у провинцији, међутим такође и из једне од најбогатијих породица у Грантаму, док је њен отац Алфред Робертс у једном кратком периоду 1946-1947. године био градоначелник. Међутим, мит о „једној од нас“ био је неопходан да би објаснило како је „нови пут новог времена“ доступан свима, само ако се, како то каже *The Times* - „мало потруде“.

¹⁰¹ *Daily Mail*, „The Queen of the humble beginnings“ 7. мај 1979.

¹⁰² *The Sun*, „They could learn something from our Maggie“, 9. јун 1980.

¹⁰³ Малограђански морализам и мизогинија тачеристичког месијанизма можда најбоље долазе до изражаја управо у формулацији физичког изгледа и друштвеног понашања нове жене – идеалне супруге јапија, која у случају да жели личну каријеру мора прихватити исте културолошке образце које њен супруг изражава са „извесним“ ограничењима. Типично патријархална ограничења нове жене пре свега подразумевају потпуно и систематично прикривање самог постојања њене сексуалности. За разлику од мушког јапија који поред пословне мора да изгради и каријеру „урбаног казанове“ да би могао постати идеалан манекен нео-либерализма, жена која се одлучи да учествује у свету младих јапија мора да се понаша попут челичних девица из прошлости. У случају да жели да напусти „кућни образац“, смерне и верне супруге јапија, за њу више није довољан ни таковзани образац „мајке анђела“, карактеристичан за Викторијанску еру, већ она мора прихватити карактеристике световне монахиње, по узору на краљицу Елизабету и Јованку Орлеанку.

културолошке образце понашања хегемонске мушкости. Њена готово крсташка подршка мизогинији у британском друштву само је пропагандна манифестација приватања патријархалних образаца укореењених у фундаменталне идејне основе јапи културе.

На крају наратива испуњеног религијско-праведничким бесом према „терету којим социјална помоћ уништава државни буџет“, *The Sun* поносно преноси премијеркине „поздраве“ сиромашнима - „Треба да научите где вам је место!“¹⁰⁴. *Daily Mail* сматра премијеркине речи потпуно оправданим *јер долазе од „једне од њих“*, и то оне која се индивидуалним напором „уздигла над својом судбином“. *The Times* не пропушта да дода Фридманов цитат да „није проблем у богатству, већ у сиромаштву“, и да продужи експертским закључком својих оксфордских стручњака - „сиромаштво рађа сиромаштво“.¹⁰⁵ Поред тога што показује генерални императив друштвене апатије јапи културе, овакав отворени израз подршке традиционалној хијерархији заснованој на *предестинираном* класном хабитусу¹⁰⁶ заправо показује у којој мери је реакција на велику револуцију шездесетих била инкорпорирана у структуру нео-либералне „идеологије без идеологија“.¹⁰⁷

На послетку, пружајући омаж илузији плурализма и „апсолутној победи демократије“, односно фундаменталној основи Фукујамине идеје о „крају историје“ и последичне пост-модерне историјске деконструкције, *Daily Mail* се сам диви савршенству нео-либералног егалитаризма - „И жене, и сиромашни, и хомо-сексуалци, чак и индијци...могу успети у *новом свету*, али само ако улажу довољно индивидуалног напора“.¹⁰⁸

Више од три деценије касније, иницијална нео-либерална идеја о *новом* и *последњем историјском* човеку била је потпуно идеолошки, културолошки и „историјски“ истрошена у контексту радничке класе. За време штрајка француских железничара 2018. године штампа више не помиње „доба невиђених економских прилика и нових могућности“. Француски *Le Figaro* више не види штрајкаче као „непријатеље историје“ и „кочничаре новог доба“, како је

¹⁰⁴ *The Sun* „Maggie got them this time“ , 22. април 1984.

¹⁰⁵ *The Times* „Poverty is the root of all evil“ 17. септембар 1984.

¹⁰⁶ Такође интересантне културолошке феномене представљају нове професије које настају у првим годинама глобалне доминације нео-либерализма. Таблоиди су преправљени саветима нових „животних занатлија“ попут *life coach* саветника, мотивационих говорника, и „професора нео-либерализма“, односно економских стручњака који објашњавају како се најбоље прилагодити слободном тржишту и постићи успех у новом „добу прилика“. Почевши од одгоја деце, преко учења механизма остваривања доминације у друштву, па до начина на који се распоређује намештај у кући, они највећи акценат дају управо оним „елементима успеха“ који представљају део наслеђеног класног хабитуса и културе виших слојева друштвене структуре моћи. У покушају да објасне репродукцију материјалног, али и социјалног и културног капитала личном наслугом појединца, они посежу за идејом *предестиниране* меритократије, која је симболички најбоље изражена у самом наслову књиге у којој најпознатији „учитељ нео-либералног капитализма“ своје епохе, Роберт Киосаки, образлаже основе своје нове психолошко-педагошке методе класног самоодржања - „Богати отац – паметно дете“.

¹⁰⁷ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

¹⁰⁸ *Daily Mail* - „The new world of opportunities“ 13. Новембар 1979.

The Sun уобичајено називао британске рударе за време штрајка 1984. године. Међутим, задржао се наратив о „добром“ и „лошем“ раднику.

Када *Le Figaro* говори о штрајку који „нарушава мир грађана Француске“¹⁰⁹, „смета реформи која је *на опште добро*“, и скреће пажњу са „битнијих питања као што је исламизација“,¹¹⁰ он задржава исте основне структуре и методе формирања пропагандних наратива које користе *Daily Mail* и *The Sun* у борби против британских рудара 1984. године. Ту су и идеја о вишем циљу, идеја о *општем добру*, идеја о „привилегованим кулацима који бране свој кастински забран“, идеја о угроженом националном интересу, итд... Међутим, све ове старе идеолошке концепције надмашује нова нео-либерална идеја која се развила у тридесетогодишњем процесу еволуције „последње идеологије историје“ – идеја да, како то каже *Le Figaro* на почетку штрајка железничара 2018. године - „ново време није за свакога.“

Нео-либерална штампа „прећутно“ је одустала од идеје којом су се *Daily Mail* и *The Sun* одушевљавали 1984. године - да *човек новог времена* може постати прекарни радник. На исти начин на који економски стручњаци *The Times*-а сматрају да *обичан човек* не може разумети бенефиције реформе,¹¹¹ економски стручњаци *Le Figaro*-а повлаче црту између потреба „себичног и учмалог градског“¹¹² плебса“ и „просвећене идеје напретка“ коју „својим бићем“ испољавају интелектуално супериорни *grand-ecole* ђаци Макроновог унутрашњег круга.¹¹³ Када *Le Figaro* 2018. године истиче да се „мора патити да би се напредовало“¹¹⁴, корене те идеје јасно видимо у наративу *The Times*-а из 1984. године о „нашој жртви за будућа поколења...“.¹¹⁵ Та „племенита жртва“ коју *Le Figaro* 2018. године види као „пут избављења француске нације“,¹¹⁶ била је изван домашаја когнитивних способности „похлепних синдикалних социјалиста“ како то каже *The Times* у време свог обрачуна са рударима.¹¹⁷ Иако су се као таблоиди намењени управо радничкој и средњој класи *Daily Mail* и *The Sun* дуго држали идеје о *новом раднику*, примећује се да је полако напуштају већ пред крај рударског штрајка. Марта 1985. *Daily Mail* поручује радницима - „тврдоглавост

¹⁰⁹ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

¹¹⁰ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

¹¹¹ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

¹¹² Такође, присутан и мотив освете села граду, политичке силе чији се значај не може преценити.

¹¹³ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement balaye le «fantasme» de la privatisation“, 14. мај 2018.

¹¹⁴ *Le Figaro avec Reuters Magazine*, „SNCF: les syndicats appelés à reprendre les négociations“, 24. април 2018.

¹¹⁵ *The Times*, „Work for better tomorrow“ 12. јануар 1985.

¹¹⁶ Mathilde Visseyrias, „SNCF: une libéralisation progressive pour les cheminots“, *Le Figaro*, 30. март 2018.

¹¹⁷ *The Times*, „Poverty is the root of all evil“ 17. септембар 1984.

синдиката да се одупиру историји постала је њихова пропаст“ док *The Sun* сетно закључује - „Никада неће схватити...“.¹¹⁸

Le Figaro у својој борби против француских железничара 2018. године подразумева да се „синдикалним паразитима не може објаснити колико су погрешни њихови погледи на егалитаризам“, како то каже Пјер Бентата.¹¹⁹ „Они који не разумеју ни претњу коју представља ислам, не могу разумети ни претњу коју представља такозвана *социјална правда*“ додаје главни уредник Иван Риуфол.¹²⁰ Дакле, и сама идејна концепција *новог човека* трансформисала се од симбола „друштвене отворености“ у примарним популистичким нео-либерализмима *The Sun*-а и *Daily Mail*-а у домен „нове елите“. Управо се таквој елити обраћа *Le Figaro* 1995. године када подвлачи да „нема компромиса са старим социјалистима“¹²¹, да би 2018. године овај наратив прерастао у - „нећемо трпети покушаје буржоаске, градске елите да осујети наше жртве за француску нацију“.¹²² *Le Figaro* након тридесет година јасно повлачи дистинкцију између „старе“ елите из епохе државе благостања, и нове јапи-елите.

Медијска репрезентација председника Макрона и његовог „унутрашњег круга“ показује тродеценијску еволуцију јапи-културе. Више није пресудно да „предводници реформе“ долазе из „обичног народа“, сада је потпуно прихватљиво и чак пожељно да они буду *grand-ecole* ђаци и припадници породице која је дала више генерација *nobles-d`eta*. Док су *The Sun* и *Daily Mail* 1984. године трошили табак хартије да опишу „херојски пут наше Меги“ (и вероватно креирали мит о „скромним почецима), како то каже *The Times* од „хладног и кишног Грантама у провинцији до *Watling Street*-а“¹²³, *Le Figaro* три деценије касније назива Макрона и његовог првог министра Едуарда Филипа „моделима успеха нашег доба“, а своје нео-либералне економске стручњаке „свом памећу Француске и цветом наше интелектуалне елите“.¹²⁴

Хобсбаум се својевремено питао како ће изгледати друштвено доминантна култура генерација које буду одрасле након „златних тридесет година“.¹²⁵ „Успешне приче“ Емануела Макрона и Едуарда Филипа представљају управо „нео-либералини сан новог времена“. „Нови политичар за нову Европу“, како то дефинише *Euro-News* мора бити „леп, млад, успешан и

¹¹⁸ *The Sun* „Good man is hard to find“ 8. јул 1984.

¹¹⁹ Pierre Bentata, „SNCF : les cheminots ne s'intéressent qu'à leur statut, pas aux usagers“, *Le Figaro*, 12. март 2018.

¹²⁰ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

¹²¹ *Le Figaro*, „Pour la liberté, contre la culture bourgeoise, vive la France!“, 17. децембар 1995.

¹²² *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

¹²³ *The Times*, „An example for a nation – the road to victory!“, 23. јун 1984.

¹²⁴ Salomé Garganne, „Ce que prévoit le rapport Spinetta pour remplacer de cheminot“, *Le Figaro*, 2. фебруар 2018.

¹²⁵ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

изнад свега, софистициран“.¹²⁶ *Le Figaro* додаје - „он се мора одвојити од масовне културе, за разлику од старог јапија који је желео бити близак народу...“¹²⁷

Захваљујући инкорпорацији императива политичке коректности у структуру нео-либералне идеологије, Макрон и његов први министар као и експерти *Le Figaro*-а не могу да употребљавају крсташко-месијанске увреде приликом обраћања својим противницима као што *The Sun* и *Daily Mail* одушевљено преносе да је чинила администрација Маргарет Тачер 1984. године.¹²⁸ Међутим, њихови „политички коректни“ ставови су много више „испрани“ од сваке људскости и емпатије него што је то био случај са „инцијалним“ нео-либерализмом. *Daily Mail* псује раднике истовремено их саветујући да „прихвате реформу која је и на њихово добро“¹²⁹, док им *Le Figaro* поручује - „господо, ваша добробит није наша брига нити брига председника Макрона...“¹³⁰. Како *Le Monde* преноси речи Едуарда Филипа - „ми нећемо водити дијалог са синдикатима ако се они не покажу бар приближно вредним нашег времена...“.¹³¹ Док је по речима *The Times*-а из 1984. године „мајка нације“ забринута што њена деца не схватају да им „у новом времену не треба државна кецеља“, *Le Figaro* 2018. године поносно парафразира Макронове речи у „ваше је да тражите, моје је да не дам“ и наставља речима својих уредника - „Зар ће се миленијумска европска цивилизација забринути због пар синдиката?“.¹³² Дакле, више није довољно да „нови чове новог времена“ буде „стабилан и независтан“, како то каже *The Times*,¹³¹ сада је битно и да се „не занима слабићким саосећањем“ – како каже *Le Figaro*, те да својом личношћу постане жива персонификација „узвишене“ апатије.¹³¹

Показавши се превише доминантним за конкуренцију у оквирима свог идеолошког слободног тржишта, јапи модел новог човека истиснуо је све остале „идејне пројекте“ финалног производа нео-либерализма и наметнуо се као једини и *последњи* избор. Овим је нео-либерализам изгубио своје огромне интегративне потенцијале са којима је освајао глобално идеолошко тржиште пре три деценије, а „губитници“ нису једноставно нестали као што је од њих очекивала Хајекова и Фридманова економска филозофија¹³³, него су се очекивано окренули против *нових људи* који им ипак нису дозволили да им се приближе, остављајући их да „сами нађу свој пут еволуције“. Као што нам је показао феномен

¹²⁶ *EuroNews*, „New generation of European politicians“, 12. април 2013.

¹²⁷ Jean-Yves Guérin, „La Française des jeux se prépare à la privatisation“, *Le Figaro*, 19. јул 2017.

¹²⁸ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

¹²⁹ *Daily Mail* - „God damn you, lazy inbreds, its for your own good!“, 10. јун 1984.

¹³⁰ Guillaume Roquette, «En abusant du droit de grève, les cheminots se sont discrédités», *Le Figaro*, 9. јун 2018.

¹³¹ *Le Monde*, „SNCF : « Le statut de cheminot n'est pas la raison de tous les maux du système »“, 14. мај 2018.

¹³² *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

¹³³ Тома Пикети, *Капитал у XXI веку*, Академска књига, Нови Сад, 2015.

„безглавог отпора“, тј. „побуна жутих прслука“, нео-либерализам је доиста успео да уједини плурално и хетерогено прекарно друштво у отпору према најближим „људским репрезентацијама“ своје идеологије, које *Liberation* назива „јапи-класом“, а Бурдије „државним племством“.

Крај борбе за слободу – крај идеологија и крај историје

Најбитнија теза Фукујаминог дела и уједно основна условна премиса нео-либералне идеолошке визије будућности јесте идеја о крају борбе за слободу.¹³⁴ Идеја о крају борбе за слободу није историјски нова, свака велика идеологија двадесетог века имала је идеју о потпуној слободи као о крајњем циљу.¹³⁵ Међутим, била то слобода условљена расом, класом, или самом идеолошком припаданошћу, или пак била то егалитаристичка слобода, доступна свима, као што је то био случај са концепцијама слободе хетерогеног спектра идеологија велике револуције шездесетих, она је безусловно била само „светло на крају пута“, обећање прогреса на крају историјског процеса. Приликом својих тренутних победа, идеологије двадесетог века често су проглашавале слободу, или пак „највећи досадашњи степен слободе“¹³⁶, али потпуна слобода могла је да буде остварена само кроз глобалну победу. Немогућност проглашења овакве победе последично је служила као претекст да и режими који су себе видели као „историјски прогресивне“ почну да ограничавају слободу.

Историјске околности краја Хладног рата донеле су нео-либерализму до тада невиђену идеолошку могућност – проглашење победе без рата, слободе без бављења њеном дефиницијом и условима, и краја историје на основу властитог прогласења победе.¹³⁷

Такође, „крајња слобода“ идеологија двадесетог века била је виђена једино као „колективна слобода“, као што је „победа праве стране историје“, независно од тога шта је права страна подразумевала, могла да буде само колективна победа.¹³⁸ Слобода је била могућа само у оквирима које јој поставља идеологија. Нео-либерализам је, ступајући на истрошено и разочарано идеолошко тржиште, понудио другу врсту слободе, односно обрнуту концепцију. Идеологија је била не само подређена индивидуалној слободи, већ и њом дефинисана. Међутим, показало се да је таква идеја слободе подразумевала превише имплицитних услова да би дуго могла чинити своју идеологију инклузивном.

¹³⁴ Francis Fukuyama, „*The end of History and the last man*“, Fontana, London 1992.

¹³⁵ John Tosh, *The pursuit for history*, Taylor and Francis, 2013.

¹³⁶ Nick Hewlett, „*The Phantom Revolution. The presidential elections of 2017.*“, Contemporary France, 2017.

¹³⁷ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

¹³⁸ Eric Hobsbawm, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964.

Један од пресудних доказа „доласка слободе“ за иницијални нео-либерализам представљала је идеја о коначној победи демократије.¹³⁹ Управо на то се надовезује Фукујамина теза о победи демократије као „коначном решењу“ социјалних и идеолошких питања двадесетог века, и самим тим о крају „историје великих промена“ и друштвених експеримената.¹⁴⁰ Пост-модерна деконструкција историје поставља и питање да ли је оваквих промена икада и било, и може ли се уопште историја задржати на колективним и уопште друштвеним и процесним основама.¹⁴¹ У складу са нео-либералном концепцијом сакросантног статуса индивидуалне слободе, пост-модерна историографија тежила је укидању друштвених закона и перспективи историје кроз призму хаотичне узрочно-последичне везе индивидуалних одлука. Међутим оваква веза није била логички одржива без одржања идеје о прогресу и њене везе са уни-линеарном перспективом друштвеног и материјалног прогреса.

The Times међу првима успоставља везу између новог односа према друштвеним питањима и нове концепције „анахроности“ досадашње историје - „Синдикална историја је ствар прошлости, синдикална питања су решена и превазиђена. Ми улазимо у ново доба...“¹⁴². *The Sun* иде корак даље - „Све до сада, човек није знао да је слободан“¹³⁷, а *Daily Mail* наставља порпилично контрадикторном премисом – „Победом демократије, побеђена је идеологија...“¹⁴³. Интересантно, ове и многобројне сличне мисли претходиле су паду Берлинског зида, што нас наводи на питање колко су историјска дешавања била условљена вером у њихову неминовност, али и колико је *zeitgeist* краја хладног рата утицао на „помирење непомирљивих“ идејних концепција иницијалног нео-либерализма још пре него што је Хладни рат био завршен.

Три деценије касније, *Le Figaro* и *Le Monde* потпуно напуштају концепцију краја идеологије и краја историје, али и даље задржавају почетни прогресивизам и културолошки доминантне феномене изникле из *new age* наратива. *Le Figaro* тврди да је „прогрес једини гарант слободе“ и да су „реформе једини пут у даље ослобођење“.¹⁴⁴ *Le Monde* са друге стране сматра да ће „реформе иако штетне за буџет обичног човека, увећати његову

¹³⁹ Christian Baudelot, Roger Establet, „L'élitisme republicain, L'école française a l'épreuve des comparaisons internationales, Seuil, Paris, 2009.

¹⁴⁰ Francis Fukuyama, „The end of History and the last man“, Fontana, London 1992.

¹⁴¹ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

¹⁴² *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

¹⁴³ *Daily Mail*, „Final victory for the free world“, 14. мај 1979.

¹⁴⁴ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

индивидуалну и потрошачку слободу“.¹⁴⁵ „Опозициона” штампа се супродставља својим концепцијама нове слободе. *Liberation* износи да ће „стечена слобода бити изгубљена ако патрон и радник не буду једнако слободни“, док *Le Nouvel Observateur* држи да можемо „бити захвални што живимо у новом времену“, те се о овим питањима уопште и расправља.¹⁴⁶

Међутим, све ове идеје само су историјским околностима обликоване манифестације старих пропагандно-идеолошких механизма. Оно што представља нову и изворно нео-либералну концепцију је идеја о *императиву материјалног прогреса*, која се повезује са идејом демократизације, чинећи фундаментално везивно ткиво економских постулата нео-либерализма и новог историјског прогресивизма.

The Times 1984. године сматра да је нео-либерални капитализам пружио „савршену могућност“ непривилегованим друштвеним слојевима да се „издигну“ (подразумевајући универзалност оквира класне хијерархије), да „задобију признање“ (нормализујући критеријуме и вредности културолошке доминације исте хијерархије) и најважније - „да се ослободе“.¹⁴⁷ Дакле, људска слобода је не само директно повезана са материјалним прогресом, већ и незамислива у одсуству истог. „Слободна конкуренција исто је што и демократизација тржишта“ – инсистира *Le Figaro* током штрајка железничара 1995. године.¹⁴⁸ На послетку, 2018. године *Le Figaro* износи да „социјална помоћ заправо спречава наше¹⁴⁹ мањине да суделују у демократизацији“ док истовремено узвикује - „где су права богатих?“. Из оваквих често подразумеваних премиса простом логичком редукцијом се прелази идејно-еволутивни пут од изјава Маргарет Тачер из 1985. године - „борба на тржишту ће их научити како да се *сами* боре за своја права...“¹⁵⁰ - до изјава „Маргарет Тачер нашег доба“, како новинари *Le Figaro*-а похвално називају Марин Ле Пен¹⁵¹ - „ислам је одговоран зато што немају демократију у својој заједници и што се нису успели пробити на

¹⁴⁵ *Le Monde* „La réforme de la SNCF annonce-t-elle la disparition du service public ferroviaire?“, 10. април 2018.

¹⁴⁶ Jérôme Lefillâtre, „Jean-Pierre Elkabbach: «Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève»“, *Liberation* 14. септембар 2018.

¹⁴⁷ *The Times* „How to avoid lacking behind“, 7. јул 1984.

¹⁴⁸ *Education populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

¹⁴⁹ Овде се намеће питање – какве су то „туђе“ мањине? Евидентно *Le Figaro* и међу мањинама задржава поделу на француске и не-француске мањине у оквиру исте државе. Међутим, захваљујући колико историјским разликама у британском и француском схватању нације, исто толико ако не и више нео-либералном императиву политичке коректности, кључном за изградњу идеолошке легитимизације не-егалитарног плурализма, *Le Figaro* не може да истакне овакву поделу директно као што је то чинио *Daily Mail* када је педесетих писао о томе како су се „поједини црнци и индијци усудили да себе сматрају равноправним британцима...“.

¹⁵⁰ *Daily Mail*, „Maggie told them! They are on their own!“, 8. децембар 1984.

¹⁵¹ *Le Figaro*, SNCF: la grève atteint son plus bas niveau de participation, 21. јун 2018.

слободном тржишту... Дакле, плаћање здравственог осигурања муслиманима представља траћење државних ресурса.“¹⁵²

Оваква идеолошка еволуција од инклузивне, опште и коначне слободе до ексклузивне, индивидуалне и дискутабилне слободе била је могућа само захваљујући дубокој спони између императива материјалног прогреса и самог схватања демократије.¹⁵³ Корене ове везе могли би смо тражити у појединим европским друштвима још пре епохе црне смрти, међутим тек након што је више вековна еволуције споне економског просперитета и развоја демократије „једнако привилегованих“ дефинисала структуралне основе Западне политичке културе било је могуће да се она трансформише у свој нео-либерали облик.¹⁵⁴ Међутим у новој перспективи ове везе насталој посредством идеје о новом времену и новом свету неограничених могућности, заснованој на идеолошком императиву материјалног прогреса који се симболичким и културолошким механизмима повезао са реалним прогресом глобалне демократизације који је наступио након завршетка Хладног рата, дошло је и до нове, веома опасне идејне сублимације нових формулација слободе и нових идеја о меритократији.¹⁵⁵ А таква идеолошка концепција само је на корак од већ добро познате идеје из времена тоталитаризма прошлог века – идеје да слободу није свако заслужио.

У новим теоријским концепцијама стручњака *Le Figaro*-а, структурална идејна позадина идеолошке формулације - „држава не сме да штити губитнике, и радници треба да пропадну ако су то залужили“,¹⁵⁶ постаје забрињавајуће блиска идејној структури критике Макронове спољне политике - „Француски председник не треба да ствара Европу која ће говорити људима да треба да се ослободе ако они то не желе....и поврх тога нису ни заслужили...“¹⁵⁷

Дакле, слобода је пресељена из домена универзалног принципа у домен личног избора. Корене ових идеја видимо пре тридесет година у излагању *The Times*-а о новој меритократији - „меритократија ће одлучити победнике и губитнике нашег друштва. *То је демократија*.“¹⁵⁸ *Daily Mail* се одмах надовезује са мало свог традиционалног реваншизма - „Британски је

¹⁵² *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent» “, 6. мај 2018.

¹⁵³ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

¹⁵⁴ Eric Hobsbawm, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964.

¹⁵⁵ Срећко Михајловић, Мирослав Ружица и др, *Од новинара до надничара. Прекарни рад и живот*, Фондација за отворено друштво, Centar za razvoj sindikalizma, Београд 2015.

¹⁵⁶ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement reste ferme face aux pressions des syndicats“, 26. април 2018.

¹⁵⁷ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

¹⁵⁸ *The Times* „Poverty is the root of all evil“ 17. септембар 1984, *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

народ стекао своју слободу парламентарним оружијем, док је индијски народ до слободе дошао седећи и бацајући цвеће, те је (слободу) према томе и не цени довољно...“¹⁵⁹

Кључна разлика између демократије „једнаких у привилегијама“ каква је настала у пуританској и демократије „једнаких грађана“ каква је настала у Француској револуцији управо је и разлика у концепцијама *неограничене* меритократије новог времена коју исповедају тачеристички листови *The Sun* и *Daily Mail* и концепцијама *егалитарне* меритократије за које се залаже *The Guardian* када поставља питање - „Како уопште можемо говорити о заслуги ако никада нису постојале једнаке шансе?“¹⁶⁰

Идндивдуална заслуга се у етичком као и у економском систему дедукује до принципа индивидуалне одлике којим је *Le Figaro* толико опчињен - „Ако нису равноправни, то је зато што нису били одговорни – донели су лоше одлуке...“¹⁶¹ Међутим, тридесет година касније, опозиција више не поставља кључно питање да ли је етичка основа наше цивилизације, меритократија, заиста егалитарна и плурална у савременом друштву након нео-либералних реформи. Док *Liberation* брани „право радника да одлуче да ли ће пословати са мањим профитом“,¹⁶² *L'Obs* брани становиште да „прекаријат не сме изгубити свест о виталном значају одржања демократије, чак и ако се његова политичка моћ смањује са уништењем његове потрошачке моћи...“.¹⁶³ Ово нам говори да идеолошка борба није готова, напротив, али нам такође и пружа сведочанство о томе како је и опозициона левица прихватила идејне основе и идеолошке структуре друштвено доминантне идеологије, самом чињеницом да одбија да их преиспитује. Ипак, то не омета *Le Figaro* да и овај процес објасни „колективном слабошћу“ и припише индивидуалној лошој одлуци.¹⁶⁴

Дакле, чак и ако глобално друштво прихвати идеолошки постулат позног нео-либерализма да је принцип индивидуалне одлуке етички „старији“ од универзалности принципа слободе, остаје питање какве су могућности и какви услови претходили доношењу индивидуалне одлуке, односно глорификованом „страшном суду на земљи“ у ком човек као „бог новог времена“ јапи културе сам себи кроји судбину својим „независним“ одлукама. И такође, у коликој су мери те одлуке заправо предестиниране, ако се узме у обзир да их материјални, социјални и културни капитал у складу са историјским околностима често

¹⁵⁹ *Daily Mail* „The struggle for freedom of our nation will not be disrespected“, 11. октобар 1982.

¹⁶⁰ *The Guardian*, „Free market and democracy“, 23. август 1984.

¹⁶¹ *Le Figaro avec Reuters Magazine* „SNCF: les syndicats appelés à reprendre les négociations“, 24. април 2018.

¹⁶² *Liberation* „Le Sénat de droite adopte un projet de loi Macron encore plus libéral“, 12. мај 2015.

¹⁶³ Mathieu Aron, „Droit d'asile: le double discours d'Emmanuel Macron“, *Le nouveau observateur*, 10. јануар 2018.

¹⁶⁴ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement balaye le «fantasme» de la privatisation“, 14. мај 2018.

доносе независно од воље појединца. И какви су последично политички, друштвени и културолошки капацитети *слободног света* да након победе *демократију* задржи?

Сама чињеница да је данас, након великих политичких потреса који су дошли у десетогодишњем епилогу светске економске кризе, ово питање добило највећи политички и етички значај, какав у историји није имало још од „времена нетрпељивих“, говори нам да су борба идеологија, процес демократизације и сама историја далеко од краја.

Тридесет година отпора – од радничког до прекарног штрајка

*„Memory will erase a great many things
As times goes by
Jet it is written in our hearts
That what happened that day may never die...”*

-Песма непознате жене рудара палог у штрајку 1984.

„Био је проклето паклен дан. Ишли смо старим путем према врху брда, када смо видели стотине штитова како марширају у формацији. Један од нас који је био у рату, рекао нам је да су то сигурно искусни војници. Тада је било јасно, пресекли су нам одступницу. Знао сам да ће почети напад, и да нас чека иста судбина као наше људе на брду...”¹⁶⁵ – присећа се један сведок - „Пришао сам да помогнем да се уклони камен са пута како би могла да прођу кола са рањеницима. У том тренутку, видео сам како према нама са друге стране јури коњица...”¹⁶⁶

„Збили смо наше редове. Артур је рекао да ова тачка не сме пасти, и да ће све бити изгубљено ако овде попустимо.”¹⁶⁷ - наставља други сведок. - „наша позиција на брду била је добра, али они су имали гвоздену дисциплину и бескрајне колоне...Успели смо да разбијемо талас за таласом, али врџина је узела данак. Људи су падали од силних удараца...Стотине су

¹⁶⁵ BBC News, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.

¹⁶⁶ Исто.

¹⁶⁷ SocialistWorker, „Erasing our memories of the battle of Orgreave“, 26. Август 2008.

већ лежале на трави која је некада била зелена. Крв је текла низбрдо...Онда је коњица нашла пут иза наших редова, и тада сам знао да је све изгубљено...“.¹⁶⁸

Трећи сведок се присећа - „Викнуо сам – напред! За слободу! Гледао сам около тражећи Артура. Све што сам стигао да видим био је црни штит коњаника испред мене. Пао сам на земљу и осетио ударац потковице. У полу-свесном стању, ухватио сам се за стомак, и напипао своја поломљена ребра...“¹⁶⁹

Читаоцу ово вероватно изгледа као полу-фантастични опис битке из раног средњег века, по свој прилици део некакве крваве бардске поеме о времену саксонског освајања Британије. Међутим, поменути Артур није митски краљ из мрачног доба, већ Артур Скаргил, вођа највећег рударског синдиката. Формација штитова није ни германска хорда, како би читалац могао помислити, нити дело искусних војника као што је један очевидац мислио да мора бити случај, већ по први пут испробана нова техника специјалне полиције која је креирана под администрацијом Маргарет Тачер. Коњица која је одиграла пресудну улогу заправо је изјახала из Скотланд јарда. Једино заједничко опису ове битке и бардској саги јесу стотине људи који леже на земљи, и кола натоварена рањеницима. Датум је 18. јун 1984. године.

Историја још није сагласна око тога шта се тачно десило тог дана код Оргрива.¹⁷⁰ Званични извештаји тврде да је дошло до „спонтаног“ сукоба „појединих“ полицајаца и рудара, који се убрзо изродио у општи јуриш полиције на радничке положаје.¹⁷¹ Поменути Артур Скаргил и друге вође синдиката, као и бројни рудари, до данас су остали уплетени у мрежу застарелих тужби у којима доказују да је напад полиције био превише добро координиран да би могао бити спонтан.¹⁷² У данима након битке код Оргрива ухапшено је неколико стотина до неколико хиљада људи.¹⁷³

Већ следећег дана, глобална штампа називала је Оргрив „радничким Ватерлоом.“ Међутим ово није сломило вољу рудара, напротив, донело им је још већу подршку

¹⁶⁸ Исто.

¹⁶⁹ BBC News, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.

¹⁷⁰ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

¹⁷¹ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

¹⁷² Видео снимци са камера присутних новинара показују да је полиција без провокације извршила јуриш, након чега је дошло до линијске борбе која је дуго трајала без резултата, све док није пуштена коњица. Међутим, високи суд је одбацио ове доказе јер је сматрао да су снимци „непотпуни“, а да су сведочења новинара „пристрасна“. Поред овога, интересантан је и податак да је полиција након битке код Оргрива званично награђена свотом од 425.000 фунти стерлинга. Данашњи еквивалент вредности би био преко 1,5 милиона долара.

¹⁷³ BBC News, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.

јавности.¹⁷⁴ Насиље се само распламсало по целој земљи, и влада је провела наредних годину дана гушећи побуне по свим већим урбаним центрима.

Ипак нереди у Британији 1984-1985. године по величини се не би могли ни изблиза упоредити са оним што се догађало у Француској током штрајка SNCF-а 1995. године, а камоли са оним што се догађало на француским улицама седамдесетих и раних осамдесетих.¹⁷⁵

„Тада смо завидели нашим друговима из Француске“ - сећа се Скаргил. - „када би они изашли на улице, полиција би прогласила штрајк.“¹⁷⁶

Код Оргрива су рударски синдикати успели да направе до тада највећу организовану блокаду рудника у којој је учествовало једва 10.000 људи, од тога око 5.000 „борбено способних“.¹⁷⁷ У целој Британији протестовало је 140.000 рудара и неколико хиљада солидарних радника из других професија. Компарације ради, током седамдесетих и раних осамдесетих – у златним годинама SNCF-а – било је уобичајено да око 100.000. људи блокира пругу и железничке станице, док милион до два милиона људи учествује у демонстрацијама.¹⁷⁸ Још важније, у ретким случајевима полицијске бруталности у савременој Француској, готово да се подразумевало да ће доћи до генералног штрајка и да ће влада неминовно пасти.¹⁷⁹

Три деценије касније, током првог и вероватно последњег великог пораза SNCF-а 2018. године, слике стотинама хиљада људи преплављених улица Париза и полицајаца који се негде туку а негде грле са демонстрантима изгледале су као део потпуно другог историјског времена. Штрајк SNCF-а 2018. године у својим најпопуларнијим данима окупио је на нивоу целе земље мање људи него што је било присутно код Оргрива.¹⁸⁰ Не само да полиција није интервенисала, него је и сам председник Макрон потпуно игнорисао штрајк, који му притом није ни давао повода да поступа много другачије.

Бес јавности који је изазвала битка код Оргрива бацио је Британију у једногодишње стање побуне које је сама премијерка описала као „необјављени грађански рат“.¹⁸¹ Тридесет

¹⁷⁴ *Socialist Worker*, „Erasing our memories of the battle of Orgreave“, 26. Август 2008.

¹⁷⁵ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

¹⁷⁶ *Daily Mirror*, „Schargill remembers – our strike and the French ones“, 2. новембар 1989.

¹⁷⁷ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

¹⁷⁸ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

¹⁷⁹ Anelin Borges „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. април 2018.

¹⁸⁰ Alexandre Lemarié, „Les trois projets de loi de la réforme des institutions“, *Le Monde*, 5. мај 2018.

¹⁸¹ *Daily Mail*, „The state of undecleared civil war“ 9. јун 1984.

година касније у Француској, током штрајка некада „најмоћније и најбунтовније групе синдиката Европе“, долазило је до бесних испада грађана против штрајкача.

Према истраживањима *Euronews*-а, у најпопуларнијим данима „последњи отпор“ SNCF-а имао је подршку мање од 40% јавности.¹⁸² Међутим, само три месеца након пораза SNCF-а, на Француским улицама могле су се видети сцене сличне онима из времена битке код Оргрива.

Исти историјски процеси који су учинили „побуну жутих прелука“ тако изузетно масовном и бруталном појавом за савремену Француску довели су и до пораза SNCF-а исте године. Такође, исти процеси дефинисали су и тридесетогодишњу еволуцију феномена синдикалног отпора у Европи, и усмерили његов дуг пут од Оргривских поља до „перличастог штрајка“ који се одвијао далеко од очију јавности, у тамним тунелима испод париских улица.

Организација отпора - Од мртве страже до перличастог штрајка

Дванаест година пре „катастрофе код Оргрива“, како *The Guardian*¹⁸³ често назива пораз у наративима *Daily Mirror*-а већ одавно познат као епски „последњи отпор радничке класе у Европи“¹⁸⁴, дошло је до сасвим другачије битке. *Daily Mirror* одушевљено пише о „врхунцу пред пад“, односно о времену које је наступило након велике битке код Салтлеј Гејта 1972. године.¹⁸⁵ Тада су рудари применили нову врсту стратегије, популарно познату као „мртва стража“. По казивању *Daily Mirror*-а тада млади синдикални активиста Артур Скаргил био је један од идејних твораца ове формације.¹⁸⁶

Једноставна али делотворна стратегија састојала се у формирању неколико полукружних, густо збијених линија радника које би се распоредиле испред улаза у рударско окно.¹⁸⁷ Линије би онда стражариле на смену, не напуштајући положај данима. Док би једна група јела или спавала, друга би стајала испред ње, па би се затим ротирала, дајући овој методи штрајка популарни назив „мртва стража“.¹⁸⁸ Када дође до полицијског напада, линије би се такође ротирале, трпећи ударце на смену и штедећи снагу. Ако би дошло до полицијског пробоја истуреног центра, као што је то био случај код Салтлеј Гејта 1972. године, повучени

¹⁸² Anelin Borges „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. april 2018.

¹⁸³ *The Guardian*, „The Orgreave catastrophe - bloody massacre of our boys“, 17. jun 1984.

¹⁸⁴ *Daily Mirror*, „The last stand of the European working class“, 20. jun 1984.

¹⁸⁵ *Daily Mirror*, „The battle to end all wars“, 3. mart 1985.

¹⁸⁶ Исто.

¹⁸⁷ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

¹⁸⁸ James E. Cronin, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.

бокови би задржали удар, а линије у позадини би напредовале и окружиле полицијске јединице изазивајући панику и разбијање унутрашње кохезије њихове формације.¹⁸⁹

Користећи ову стратегију коју *Daily Mirror* назива „перфекцијом радничке једноставности“¹⁹⁰, британски рудари су успевали да сваки већи сукоб са полицијом у периоду од 1972-1984. године реше у своју корист. „Мртва стража“ је по речима *The Guardian*-а учинила рударске синдикате „најпрестижнијим и најстрашнијим“ браниоцима јавног сектора.¹⁹¹ *Daily Mirror* током седамдесетих писао је да ће се у европској хијерархији „времена синдиката“, британски рудари ускоро изједначити са француским железничарима.¹⁹² Доиста, „мртва стража“ није могла да прати SNCF у астрономским бројкама симпатизера који су се придруживали сваком штрајку железничара, али је могла да улива много директнији вид страха.¹⁹³

„While SNCF was Europe`s most loved group of syndicates, our boys were the most feared one.“ – Сведочи *The Guardian* који је према „мртвој стражи“ гајио нарочите симпатије мотивисане северњачким локал-патриотизмом.¹⁹⁴ *Daily Mirror* међутим у једном тексту из 1979. године готово потпуно тачно предвиђа будућност - „Плашимо се да ће овај психолошки рат који наши момци воде изазвати још гору реакцију...“¹⁹⁵

Daily Mail још од битке код Салтлеј Гејта континуирано запомаже - „Зар ћемо дозволити да једно туце терориста држи у шапи моћну Британску нацију?“ *The Sun* тада ствара своју касније чувену фразу - „Узели су државу као таоца!“¹⁹⁶. Ова фраза временом ће постати неизоставни део транспарената, мајица и беџева конзервативне странке, графита

¹⁸⁹ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

¹⁹⁰ *Daily Mirror*, „War between classes“, 11. јул 1984.

¹⁹¹ *The Guardian*, „The wathchers of our rights“, 7. јануар 1984.

¹⁹² *Daily Mirror*, „The battle to end all wars“, 3. mart 1985.

¹⁹³ *Daily Mirror*, „Schargill remembers – our strike and the French ones“, 2. новембар 1989.

¹⁹⁴ Наиме, већина „сталних чланова“ страже били су пореклом из Манчестера, као и сам магазин. Локал-патриотизам био је сила која се не може преценити у историји сукоба британских синдиката, како оних вођених против влада, тако и оних који су избијали међу самим синдикатима. Старе културолошке поделе на „север и југ“ Енглеске имале су преудну улогу, и биле су распламсане новим деветнаестовековним поделама на „сиромашан и индустријски“ север и на „цивилизован и богат“ југ. Са обзиром на чињеницу да је већина рудара долазила из великих индустријских градова на северу, очекивано је било да ће „северњачки“ елемент бити доминантан и у оквиру „мртве страже“. Последично, тачеристичка администрација била је виђена као да „ради за интересе“ трговачког југа, а самој премијерки је приписивана „издаја севера“ са кога је и сама водила порекло. Оваква пропаганда омогућила је „мртвој стражи“ да у себе инкорпорира и велики број Шкотских и Ирских добровољаца, који су своје национализме и отпоре централизму утапали у северњачку слику о „културолошким посебностима“. Присуство ових етничких група за које је важио стереотип добрих бораца „прса у прса“ дизало је морал рудара, али опет је изазвало котра-ефекат, националистичку реакцију у самој Енглеској и масовно окретање јавности против „мртве страже“.

¹⁹⁵ *Daily Mirror*, „Could it all go wrong after all?“, 28. август 1984.

¹⁹⁶ „They hold the state for ransom“- оригинална форма. *Daily Mail*, „How can they hold the state for ransom“, 11. јануар 1984.

британских десничара, па чак и говора саме премијерке (И данас је често присутна у расправама које се по сличним питањима воде на интернету).¹⁹⁷

The Times објављује серије софистицираних, аналитичких чланака у којима покушава да докаже не само да је опстанак државе благостања погубан за економију, већ и да радници додатно „коштају сваког пореског обвезника Британије“.¹⁹⁸ Тада настаје фраза „Економија насиља“ која ће такође постати врло популарна у наредним годинама. „Док легално уцењују владу за ваш новац“³⁵ – говори *The Times* - „Истовремено вас убеђују да је то добро и за вас“.¹⁹⁹ *Daily Mail* наставља - „И наравно да се ништа неће променити док су на власти неодлучни либерали и левичари, који су заправо само бандити из „мртве страже“ у оделима.“²⁰⁰

И док *The Sun* објављује посебну секцију текстова названу „чланци из велике британске историје“, цитате химне и велике заставе на насловним странама,²⁰¹ *The Times* завршава излагања својих стручњака стиховима из „Rule Britannia“²⁰². *Daily Mail* закључује у свом типично театралном маниру - „Ништа нам не вреди наша славна историја, ако нам је влада у рукама синдикалне хунте...“²⁰³

Заиста, колико год да се „мртва стража“ показала ефективном у остваривању блокада и стратешких циљева штрајкова седамдесетих, на политичком плану се показала погубном по будућност целог радничког покрета захваљујући огромној реакцији на страх који је уливала. Како то лепо дефинише *The Guardian* - „страх да једна мала група радника може претити влади показао се превише великим за сензибилитет просечног британског гласача“.²⁰⁴ *Daily Mirror* иде и корак даље - „питање је управо колико су ефекат страха, а за њим и реакција малограђанске културе, допринели управо подршци и уздизању аутоитране личности заштитника, каква је била Маргарет Тачер...“²⁰⁵

Тако је страх, стопивши се са реакцијом на велику друштвену револуцију шездесетих, изазвао оно што *Daily Mail* поносно назива „националистичком ренесансом“.²⁰⁶ Васкрснути британски ауторитаризам спојио се са интересима ослабљене друштвене хијерархије и њеним

¹⁹⁷ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

¹⁹⁸ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. новембар 1984.

¹⁹⁹ *The Times*, „The greatest fraud in the history of Britain“, 27. април 1984.

²⁰⁰ *Daily Mail*, „How can they hold the state for ransom“, 11. јануар 1984.

²⁰¹ *The Sun*, „Syndicats steal our money, they won't steal our history!“, 3. јун 1984.

²⁰² „Rule Britannia, Britannia rule the waves...Britains never, never, never, shall be slaves.“- Импликација је да синдикати хоће да ставе „праве Британце“ у ропство.

²⁰³ *Daily Mail*, „We have defeated the Argies junta, we shall defeat the miners one“, 16. октобар 1984.

²⁰⁴ *The Guardian*, „Fear is the cause of war“, 8. јун 1984.

²⁰⁵ *Daily Mirror*, „What the future holds for the coal miners“, 7. август 1979.

²⁰⁶ *Daily Mail*, „The awakening of our nation“, 11. јун 1984.

конзервативним идеолошким структурама, постепено стварајући симболичку везу између „времена синдиката“ и културолошких феномена изазваних револуцијом шездесетих, и последично интегришући све оне друштвене групе које су се осећале „историјски“ пораженим.

За време штрајка Француских железничара 2018. године, не само да није било ни помисли о блокадама и насилном отпору, већ ни о обустави рада. Синдикати SNCF-а одлучили су се за најблажи могући вид „радног штрајка“, такозвани „перличасти штрајк“.²⁰⁷ Ово није била последица само најочигледније, културолошке стране историјских и друштвених процеса који су током три деценије изменили политичку културу, друштвено схватање насиља и однос према штрајку, већ такође (и у дискутабилно већој мери) економске стране истих процеса – SNCF није могао да приушти ништа друго сем перличастог штрајка 2018. године.²⁰⁸

Штампа је новом виду штрајка дала назив „перличасти штрајк“ још током штрајкова након кризе 2008-2009. године, према начину на који се радни и нерадни дани смењују, попут бисера у огрлици.²⁰⁹ Овај начин штрајка подразумева да се у свакој недељи смењују два нерадна и три радна дана, и примењиван је током читавог трајања штрајка 2018. године. *Liberation* налази у популараном називу ове врсте штрајка симболичну иронију, „јер у доба данашње кризе асоцира на бисере које нико од штрајкача никада није видео...“.²¹⁰ *Le Figaro* са друге стране овај назив употребљава саркастично, алудирајући на слабост и неодлучност штрајка - „перличасти штрајк је за раднике исто што и *чипкасто ратовање* XVIII века за племство“ – поручује редакција овог листа.²¹¹ Међутим, лева и десна штампа се слажу у једном – перличасти штрајк никада није могао бити схваћен довољно озбиљно, а питање је у којој мери му је то и била сврха.

Le Monde сведочи да је „перличасти штрајк“ постигао једино да „до краја изнервира грађане и одвоји их од подршке синдикатима“.²¹² Возови су радним данима ишли нередовно и каснили, али корисницима је најтеже падало што никако нису могли да „ухвате“ правилност ређања перли и нису били добро информисани који су дани радни а који не.²¹³

²⁰⁷ Juliane Michi et Valerie Solano, „The great train robber“, *Le monde diplomatique*, јун 2018.

²⁰⁸ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

²⁰⁹ Anna-Ael Durand, „Sept idées recues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. мај 2018.

²¹⁰ *Liberation*, „Pauvreté Macron tend la main gauche“, компилација текстова, 13. септембар 2018.

²¹¹ Valérie Collet, „Grève SNCF: les syndicats décident de consulter les cheminots“, *Le Figaro*, 9. мај 2018.

²¹² Anna-Ael Durand, „Sept idées recues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. Мај 2018.

²¹³ Anne-Ael Durand, „Neuf questions pour comprendre la réforme de SNCF“, *Le monde diplomatique*, 21. март 2018.

Le nouvel observateur приписује ово „заstraшујућој“ неодлучности штрајкача и чињеници да је замисао главних представника синдиката више био „демонстративни“ штрајк који ће приволети владу на преговоре, а не „одлучан отпор“ који ће сломити програм реформи²¹⁴. *Libération* поставља кључно питање – „шта је то што је учинило да сам штрајк, иако један од најдужих, буде истовремено и један од „најмекших“ у дугој и бурној историји штрајкова SNCF-а?“²¹⁵.

Пре свега, одговор на ово питање треба тражити у новој исторјско-друштвеној позицији радника SNCF-а и новим захтевима који пред њих поставља ера криза, прекарних послова и растуће економске неизвесности. *Le Monde* извештава о начинима на који су се различити радници „довијали“ да испуне захтеве солидарности у штрајку и истовремено да задовоље своје основне животне и економске потребе. Неки су „штрајковали“ током 59 минута а у току последњег минута откуцавали радну картицу да им радни сат не би био одбијен од плате.²¹⁶ Други су рачунали губитке у плати које ће им направити штрајк и на основу тога изводили рачуницу колико дана учешћа у „перличастом штрајку“ могу себи да приуште.²¹⁷

Дани када се сматрало друштвено прихватљивим да Артур Скаргил једноставно нареди да се прве две линије „мртве страже“ баце испод коњских копита давно су прошли, али такође и дани у којима би неко овакво наређење послушао да је до њега дошло. У периоду „владавине синдиката“ у Британији од 1972-1984. године чак су и *Daily Mail* и *The Sun* глорификовали Скаргилову, како то каже *The Times* „легендарну одлучност“ да жртвује своје људе, сматрајући га „равноправним противником наше Меги“²¹⁸.

Показујући исте афинитете према ауторитарним личностима, *Le Figaro* приписује пораз SNCF-а лошем вођству и „недостатку дисциплине“.²¹⁹ Међутим ни 1995. године SNCF није имао „великог вођу“, и сукоби међу синдикатима и њиховим вођама били су подједнако чести као што је то био случај 2018. године.²²⁰ Ипак, 1995. године остварена је „последња велика победа“ у историји SNCF-а заваљујући још живом духу солидарности јавности са штрајкачима, и захваљујући друштвено-економским приликама у којима су радници могли да

²¹⁴ Jérôme Lefilliâtre, „Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève“, *Liberation*, 14. септембар 2018.

²¹⁵ Christian Paul, „SNCF: une réforme qui n'est pas sur les bons rails“, *Liberation*, 4. април 2018.

²¹⁶ Anna-Ael Durand, „Sept idées recues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. Мај 2018.

²¹⁷ Anna Durand, „Neuf questions pour comprendre la réforme de SNCF“, *Le monde diplomatique*, 21. март 2018.

²¹⁸ Ово је такође имало и пресудну пропагандну сврху, јер је било немогуће да Маргарет Тачер као протагониста „наратива о хероју нације“ таблоидне штампе постигне победу која би имала исту „тежину“ ако антагониста овог наратива, тј. „зли синдикални диктатор“, не би био бар подједнако моћан као и „наша Меги“.

²¹⁹ Emmanuel Galiero, François-Xavier Bourmaud, „Débat: Macron tient le choc“, *Le Figaro*, 4. мај 2017.

²²⁰ Eric Albert, „En 1995, le SNCF comptait 121 compagnies de train“, *Le monde diplomatique* 9. септембар 2018.

приуште „да плате цену“ престанка рада. Са друге стране, 2018. године, железничари SNCF-а једва да су могли морално и финансијски да издрже и „перличасти штрајк“.²²¹

Кондуктери SNCF-а имали су идеју да спроведу другачији вид штрајка, који су већ испробали 1995. године, штрајка који би имао много већу и ефективну и симболичну вредност.²²² Наиме, планирали су да долазе на посао, али да не наплаћују карте путницима. Овим би ускратили профит и себи али и држави, и симболично нагласили идеју о превозу као о јавном добру свих грађана. Међутим, од тога су убрзо одустали, плашећи се законских последица (Едуар Филип и његови сарадници изнашли су начин да прогласе овај вид штрајка „илегалним“ по принципу по коме путник плаћајући карту, „плаћа своје осигурање у случају несреће“), и вратили се идеји „перличастог штрајка“ и политици „константног упозоравања“ владе.²²³

„Ако наставимо да им задајемо овакве моралне ударце, сигурно ће им једном прорадити савест“ – говори *L'Obs* који није изгубио свој дечачки ентузијазам чак и када сами штрајкачи више нису веровали у могућност успеха.²²⁴

Libération поред очигледних узрока „млаког“ штрајка²²⁵ – растуће економске несигурности која је терала раднике да се повинују „новим законима отпора“ у *новом времену* и опадања солидарности, главног „повезујућег фактора“ штрајка из 1995. године и јавности - наводи и „уздизање конкуренције“ на место које је некада заузимао „колективни идеал“.²²⁶ Ускраћивање подршке колегама данас привлачи много мању (ако и уопште икакву) друштвену стигматизацију него што је то био случај 1995. године.²²⁷ Такође, измениле су се и културне и друштвене потребе новог потрошачког друштва. „Штрајковати више“ од минимума на уштрб животног стандарда, комфора или „макар привидног осећаја сигурности“ данас улази у сферу „ирационалног“ у очима јавности, баш као што верују и економски стручњаци из *Le Figaro*-а.²²⁸

„Давне“ 1984. године, *Daily Mirror* и *The Guardian* стављали су фразе као што је „пре ћу умрети овде него оставити другове“ у мотивационе говоре својих, често измишљених,

²²¹ Anne-Ael Durand, „Neuf questions pour comprendre la reforme de SNCF“, *Le monde diplomatique*, 21. март 2018.

²²² *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²²³ Anne-Ael Durand, „Sept idées recues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. Мај 2018.

²²⁴ Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement 'prépare la privatisation'“, *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

²²⁵ *Libération*, „Puvreté Macron tend la main gauche“, 13. септембар 2018.

²²⁶ *Libération*, „Loi Macron, les réformes qui fâchent“, 29. мај 2015.

²²⁷ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²²⁸ Jean-Yves Guérin, „La Française des jeux se prépare à la privatisation“, *Le Figaro*, 19. јул 2017.

„хероја мртве линије“.²²⁹ Али то не мења чињеницу да се стотине добровољаца у „мртвој стражи“ који чак нису ни били рудари не могу објаснити другачије него стварним постојањем вере у идеале сакривене иза оваквих фраза. На спроводима погинулих штрајкача, заиста су колоне од хиљада грађана певале - „Он и даље држи стражу...“²³⁰

Ипак, као што је „мртва стража“ пропала јер је против себе ујединила страхове традиционалних друштвених хијерархија својим, како то каже *Daily Mail* „анахроним фанатизмом отпора“²³¹, „перличасти штрајк“ 2018. године пропао је из потпуно супротних, али истим процесима изазваних узрока. Не само да „перличасти штрајк“ SNCF-а није успео да угрози позиције Макронове администрације и његових „унутрашњих кругова“ из којих долазе економски стручњаци *Le Figaro*-а, већ није успео ни да привуче грађане својом „непојмљивом мекоћом“, како то каже исти часопис. „Завидимо администрацији Маргарет Тачер на достојним противницима“²³² – пишу стручњаци *Le Figaro*-а у витешком маниру који се у њиховим наративима обично јавља након већ решених битки. Напротив, „перличасти штрајк“ успео је само да изнервира грађане, али не толико својом „фаталном неорганизованошћу“, како то каже *Le Monde*,²³³ већ управо истицањем исте економске несигурности од које су сви остали делови прекаријата „тихо патили“, и која је учинила отпор другачији од „перличастог штрајка“ тешко изводљивим.

Успон културе дефетизма

Daily Mail је на почетку штрајка рудара 1984. године исказивао велику забринутост око његовог могућег исхода. - „Или ћемо победити комунисте овде“ - поручује својим читаоцима - „Или ћемо имати гиљотину у Бакингемској палати...“.²³⁴ Наравно, ове театралне фразе пуне популистичког патоса типичне су за наративе *Daily Mail*-а, међутим показују нам да је постојала извесна сумња у победу администрације Маргарет Тачер над рударским штрајком, и потреба да се јавност мобилише страхом. Већ пет година касније, 1989. године, *Daily Mail* наступа у истом маниру, само много самоувереније - „Комуњаре немају шансе...Удавићемо псе у Темзи!“.²³⁵

²²⁹ *Daily Mirror*, „The unspoken words of our fallen boys“, 19. jun 1984.

²³⁰ *BBC News*, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.

²³¹ *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. децембар 1979.

²³² Emmanuel Galiero, François-Xavier Bourmaud, „Débat: Macron tient le choc“, *Le Figaro*, 4. мај 2017.

²³³ Alexandre Lemarié, „Les trois projets de loi de la réforme des institutions“, *Le Monde*, 5. мај 2018.

²³⁴ *Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. децембар 1984.

²³⁵ *Daily Mail*, „Let us never forget the great victory of '84“, 18. март 1989.

„Ако нам Бог буде у помоћи, нећемо видети репризу 1972...“ - говори *The Sun* на почетку штрајка.²³⁶ Дванаест година раније, када је рударски штрајк успео да заустави реформу јавног сектора, *The Sun* му је пружао безрезервну подршку.²³⁷ Мењајући страну одмах по доласку Маргарет Тачер на место премијерке 1979. године, редакција овог магазина као да је предпоставила да ће се времена убрзо променити. Већ 1985. године *The Sun* постаје много куражнији у свом обрачуна са радницима и узвикује - „Меги! Не дај им пензије, дај им конопце!“²³⁸

The Times избегава таблоидну драматургију и покушава да пружи аналитички приказ догађаја. Међутим, немогуће је не осетити неизвесности и песимизам у његовим „черчиловским наративима“ - „У овом мрачном часу, Тачер ће покушати да уради што нико до сада није...Историја овог острва након рата била је писана самовољом синдиката...“.²³⁹ Само четири године касније, одговарајући на говор Дениса Скинера о нестанку државе благостања, *The Times* закључује - „како далеко изгледају времена кад су се синдикати нешто питали...“²⁴⁰

Опозиција пролази кроз сличан али обрнут процес, прелазећи пут од великог ентузијазма до дефетизма. *Daily Mirror* јуна 1984. године поручује - „Овде ће се одлучити смер историје. Ми ћемо зауставити реформе, да би наша деца била слободни радници...“²⁴¹. Марта 1985. године док се штрајк гасио, *Daily Mirror* се са сетом сећа Оргрива - „Не плаши нас пораз, учинили смо све што смо могли...Плаши нас што никада нећемо моћи учинити више...“²⁴²

The Guardian закључује - „Серија пораза која је почела покренула је силе историје које неће моћи бити заустављене за наших живота...“.²⁴³ Као што се може приметити, про-реформистичка штампа много спорије је упадала у ентузијазам него што је опозициона прелазила пут од наде до дефетизма. То није била последица пораза, колико чињенице да је пре 1984. године савез рударских синдиката знао само за победе.

²³⁶ *The Sun*, „Lest we forget“, март 1984.

²³⁷ Из прегледа текстова у онлајн архиви Британске штампе на званичном сајту: <The British Newspapers Archive < <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/> >

²³⁸ *The Sun*, „Give them the ropes! Ropes for the traitors!“, 27. децембар 1984.

²³⁹ *The Times*, „Poverty is the root of all evil“ 17. септембар 1984.

²⁴⁰ *The Times*, „Long have been gone the days of violence!“ 4. август 1988.

²⁴¹ *Daily Mirror*, „What will become of us“, 7. јун 1984.

²⁴² *Daily Mirror*, „The bitter taste of defeat“, 18. март 1985.

²⁴³ *The Guardian*, „The tides of history are turning“ 17. март 1985.

Битка код Оргрива није обезбедила победу²⁴⁴, али је изазвала оштру реакцију јавности на полицијску бруталност, која је штрајку улила нову снагу у људским, материјалним и политичким ресурсима. Управо се на ресурсе свео и последични једногодишњи „рат исцрпљивањем“. Без обзира на то колико пута поновиле успех од Оргрива испред бројних рударских окна дуж целе земље, премијеркине снаге нису могле сломити вољу штрајкача док нису економски исцедиле синдикате, изазивајући тиме превласт умеренијих струја над Скаргиловим радикалима, нити су могле сломити подршку јавности док она није била преморена и убеђена да је даљи отпор узалудан.

Међутим, Оргрив јесте био велика морална прекретница. Сломљен је мит о непобедивости „мртве страже“.²⁴⁵ У наративима *Daily Mail*-а и *The Sun*-а у току наредне године креиран је нови мит – мит о непобедивости нове „лаке коњице“. Дан након Оргрива *Daily Mirror* поручује - „Раднички покрет ће се дићи из пепела, али неће „мртва стража“...чак и ако у наредним данима буде пет пута више „стражара“.“²⁴⁶ Док је јавност беснела због употребе најблаже речено „прекомерне“ полицијске силе, и док је штрајк добио стотине добровољаца из Ирске и Шкотске, сами рудари су са друге стране изгубили веру у коначну победу. *The Guardian* три дана касније већ говори о „времену синдиката“ као о давној али још не прежаљеној историјској епохи - „Маргарет Тачер је управу у једној ствари...Никада више нећемо мислити да је свет наш...“²⁴⁷

Иако јавност никако није делила „пророчке способности“ опозиционе штампе, иако је се штрајк рудара тек распламсао после Оргрива, дефетизам је постепено улазио и у редове синдикалног вођства. Почетком 1985. године чак и Скаргил изјављује за *Daily Mirror* да - „није више баш сасвим сигуран да може победити...“²⁴⁸, иако то већ савременицима звучи доста слично изјави Чемберлена од 31. августа 1939. године - „...ипак ће можда бити рата“.²⁴⁹

Управо оно што је Оргрив био за морал рудара 1984. године, то је целокупни штрајк рудара 1984-1985. године био за морал осталих синдикада у Западној Европи. Дефетизам осамдесетих заменио је ентузијазам седамдесетих у „колективним“ очима европских радника.

²⁴⁴ Оргрив није био ни приближно толико велика стратешка и политичка прекретница колико је на тај пиједестал уздигнут од стране савремене политике, дизајниране да размишља на начин на који то чини класична историографија, тј. да објашњава процесе кроз низ „спољашњих“ догађаја. Месец дана након пораза код Оргрива, нове добровољачке „мртве страже“ затварале су окна по целој земљи, Скаргил је само у Манчестеру подигао нових 5.000 „стражара“, ужаснути грађани протестовали су на улицама Лондона, а сељаци су се придруживали рударима који су марширали да блокирају окна у премијеркином родном Линконширу. Оргрив је заправо имао контра-продуктивно дејство по сили реакције коју је изазвао. Међутим, тај пораз успео је у нечему много важнијем – срушио је слику рудара о себи самима.

²⁴⁵ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

²⁴⁶ *Daily Mirror*, „Did they fought for nothing?“, 17. јун 1984.

²⁴⁷ *The Guardian*, „The new time has arrived and with it the feeling of despair“, 20. јун 1984.

²⁴⁸ *Daily Mirror*, „Schargill remembers – our strike and the French ones“, 2. новембар 1989.

²⁴⁹ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

Била је то преломна тачка, након које су нео-либералне реформе почеле да изгледају незауостављиво.

Док су са друге стране политичка и популарна култура ушли из „црно-белог“ света у експлозију ентузијазма према будућности изазвану *zeitgeist*-ом нових историјских околности, краја Хладног рата и *new-age* идеја, радници су се све више повлачили на маргине, како политичког, тако и културног и друштвеног живота. Док је прогрес демократизације Источног блока тресао гео-политичку стварност и аналитичке листове, прогрес глобалног тржишта „дизао је у небеса табеле профита на Вол-Стриту“, како каже *Liberation*.²⁵⁰ Док је миленијумска криза чинила да се „свет тресе од анксиозности“ како то представља *Le Figaro*, радничку класу обухватала је егзистенцијална депресија.²⁵¹ Док су „нове живописне боје“, како то каже *Daily Mail*, осликавале моду времена, поп-културу и телевизију, синдикати су све више упадали у „сивило“ сиромашних радничких четврти. Ова појава била је од изузетне важности за разумевање потоњих политичких, друштвених и културолошких феномена европске радничке класе и њене транзиције у савремени прекаријат.²⁵²

Пораз рударског штрајка 1984-1985. године дошао је баш у тренутку када је европска радничка класа започињала тај историјски и друштвени процес дугог трајања, и остао је у колективном сећању запамћен као „тачка од које је све кренуло низбрдо“. ²⁵³Огромни урбани митос који је створен око овог, по речима *Daily Mail*-а „финалног“ пораза јавног сектора, носио је веома црну ноту неминовног, готово *предесетинираног* дефетизма. Радничка култура, почевши од радничких листова, преко романа и рок-песама, до графита и телевизијских емисија, пролази корз свој „плави период“ у исто време док почиње њена постепена гетоизација. Зато је победа SNCF-а 1995. године имала такав глобални одјек.²⁵⁴

Управо зато је Бурдије био толико уверен да ће се „судбина европске цивилизације“ сломити на штрајку SNCF-а 1995. године. -„Само захваљујући овој победи, која је постала неминовна, радници ће имати шансу да врате веру у себе и извуку се из културе дефетизма“- писао је после првих демонстрација на којима је одржао свој чувени говор.²⁵⁵

Пар дана пошто је Митеранова влада поднела оставку, *Le Nouvel Observateur* и *Liberation* писали су са реваншистичким жаром који у Француској штампи није виђен од

²⁵⁰ *Liberation* „Le Sénat de droite adopte un projet de loi Macron encore plus libéral“, 12. мај 2015.

²⁵¹ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²⁵² Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

²⁵³ James E. Cronin, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.

²⁵⁴ Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

²⁵⁵ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

Вердена - „Наши другови, британски рудари, овим су *освећени*...“.²⁵⁶ *Le Figaro* је данима уздисао, зачињавајући своје идеолошке концепције из педесетих са мало свог традиционалног сексизма и мизогиније (биле су то године пре његове еволуције у *haute culture*) - „Ех, да је у председника Митерана било куражи колико у *Британске жене*...Да је био бар мало мушкарац, он би *пустио коњицу на комунисте*...“.²⁵⁷

Међутим, победа SNCF-а 1995. године није могла преокренути тачкове историје који су већ били покренути много пре него што је Митеран попустио под иницијативом глобално доминантне идеологије и пристао да покуша да уведе Француску у нео-либералне реформе.²⁵⁸ Она је само омогућила да SNCF-а остане „последња велика Европска конфедерација синдиката“, како то каже *Liberation*.²⁵⁹ Док су грађани Париза још славили на улицама заједно са железничарима, нова влада Жака Ширака већ је припремала нови сет реформи које су погађале цео јавни сектор, заобилазећи само SNCF. Оно што је *Le Nouvel Observateur* препознао као „победу за опстанак државе благостања у Француској“, ²⁶⁰ вештом политичком игром током наредних година претворено је у „победу за опстанак SNCF-а“, што је утрло пут његовом финалном поразу који је дошао 23 године касније.

Ентузијазам због победе „великог штрајка“ 1995. године остао је жив само у Француској. У остатку света и даље је владала култура радничког дефетизма, која се полако преливала и на Француско „слободно тржиште“. Већ 1999. године *Le Nouvel Observateur* закључује - „1995-та је била само епизода...“, а *Le Figaro* додаје - „SNCF се извукао, сада пушта остатак јавног сектора да пропадне...“.²⁶¹

Наратив о „себичлуку“ SNCF-а и „одбрани кастинског интереса“ на коме *Le Figaro* инсистира већ две деценије, коначно је „уродио плодом“ по избору Макронове администрације.²⁶² Анимозитет других „бивших“ делова јавног сектора, већ одавно претворених у прекаријат, осујетио је покушај SNCF-а да 2018. године „понови историју“, као што су страх који је „мртва стража“ изазивала и наратив о „терористима који уцењују државу“ осудили Британске рударе на пораз 1984. године.²⁶³

²⁵⁶ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

²⁵⁷ *Le Figaro*, „La tragédie du Mitterand“ 23. децембар 1995. године.

²⁵⁸ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²⁵⁹ Franck Bouaziz, „Mauvais karma pour les cars Macron“, *Liberation*, 6. септембар 2018.

²⁶⁰ Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement "prépare la privatisation“, *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

²⁶¹ *Le Figaro*, „Après la victoire de cheminots“ 28. октобар 1999. године.

²⁶² *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

²⁶³ *Daily Mail*, „How can they hold the state for ransom“, 11. јануар 1984.

Паралелно док је текао спор процес „откидања“ дела по дела Француског јавног сектора, синдикати SNCF-а су такође пролазили кроз реформу, само је у „њиховом случају нису тако називали“, како каже *Le Monde*.²⁶⁴ Општа економска несигурност, инфлација и рестрикције здравственог, просветног и социјалног буџета погађале су и раднике SNCF-а посредно или непосредно, иако су они и даље званично уживали све привилегије некада чувеног Француског јавног сектора. Финални ударац дошао је 2008-2009. године, када је као одговор на светску економску кризу Саркозијева влада изабрала да уведе драконске мере штедње.²⁶⁵ Синдикатима SNCF-а „скресани“ су буџети, нарочито они за друштвену и политичку активност синдиката, али су им остављене „привилегије“ које су већ добијале превасходно титуларни карактер. Говорећи о руинираном стању SNCF-а које је омогућило Макрону да једноставно „прегази преко њих са реформама“, како то поносно каже *Le Figaro*,²⁶⁶ *Liberation* прави интересантно поређење - „Железничари су ишли у штрајк 2018. године неспремни као британски рудари на поље код Оргрива...“²⁶⁷

Све ово је допринело још већем успону дефетизма у Француској јавности и међу самим железничарима. *Le Figaro* на почетку штрајка поручује - „Ма пустите то, нико више не верује да неки синдикат може нешто да постигне...“.²⁶⁸ Онда се догађа интересантан феномен. Подстакнут иницијалном подршком јавности у првим данима, *Le Figaro* почиње да сумња у своје пређашње изјаве - „Можда се понови скандал из 1995. године“.²⁶⁹ Ипак, убрзо након што се испоставило да је та привидна „подршка“ била састављена управо од група јавног сектора тек недавно претворених у прекаријат под палицом Макроновог „инквизитора за штедњу“ Жана-Сирила Спинете, *Le Figaro* је повратио веру у „победу слобдне Француске над социјализмом“, како то каже и сам Спинета.²⁷⁰ Исто се десило и у случају опозиционе штампе - *Liberation* и *Le Nouvel Observateur* се одмах након кратке експлозије ентузијазма враћају у своје већ устаљено стање дефетизма.²⁷¹

Када су дошли први извештају *Eurostata* који су потврдили оно што је *Le monde diplomatique* предвиђао још пре почетка штрајка¹⁰⁷ - „Више људи ће бити бесно на SNCF него

²⁶⁴ *Le Monde* „La réforme de la SNCF annonce-t-elle la disparition du service public ferroviaire?“, 10. април 2018.

²⁶⁵ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

²⁶⁶ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement reste ferme face aux pressions des syndicats“, 26. април 2018.

²⁶⁷ Pauline Moullot, „La privatisation de la SNCF, est-elle une exigence de l'UE?“, *Liberation*, 5. април 2018.

²⁶⁸ *Le Figaro*, „SNCF: malgré la grève, le trafic sera normal jeudi“, 18. јул 2018.

²⁶⁹ Valérie Collet, „Le statut de cheminot, un tabou pour les syndicats de la SNCF“, *Le Figaro*, 15. март 2018.

²⁷⁰ Erwan Le Noan, „Ce que le statut des cheminots révèle du service public“, *Le Figaro*, 22. фебруар 2018.

²⁷¹ Anelin Borges „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. април 2018.

што ће га подржати”²⁷² - *Le Figaro* је по већ обичајном шаблону кренуо у офанзиву, а *Le Nouvel Observateur* и *Liberation* су престали покушавати да изађу из дефанзиве.

Међутим, и на почетку штрајка 1995. године, постојале су исте сумње код истих листова, али брза мобилизација јавности и несаломива воља радника SNCF-а да месецима окупирају улице без плате нису дозволиле овим сумњама да се материјализују у своју пуну форму у њиховим потоњим наративима.²⁷³ Двадесет три године касније, радници SNCF-а нису могли „распалити јавност“, како то каже *L'Obs*, као што су то чинили током већег дела XX века, када више ни сами нису веровали у могућност победе.²⁷⁴

Le Mond закључује - „Они говоре о победи, али у њу уопште не верују...“.²⁷⁵ Чак ни *Le Nouvel Observateur* није више оптимистичан - „Сав ентузијазам који смо имали, умро је када смо видели лица машиновођа...“ - тврде новинари.²⁷⁶ *Liberation* је шокиран интервјуима са синдикалним вођама - „Побогу људи, могли сте бар на кратко да не изгледате као да идете на своју сахрану...можда би вам онда неко и поверовао да и ви верујете у то што говорите...“ – поручује редакција.²⁷⁷

Le Figaro наравно све време и тврди да је реч о маскаради - „да би се скренула пажња јавности са битних питања“²⁷⁸. „Док поступци самих радника SNCF-а само гурају грађане у загрљај овог популизма...“ – каже *Le Nouvel Observateur*. *Liberation* се невољно мири са судбином - „први пут видимо штрајкаче који су већи песмисти од нас...“²⁷⁹

Великог удела у овом тридесетогодишњем развоју културе дефетизма имала је и чињеница да су радници временом почели да прихватају стереотипе о самима себи. Као што то често бива у историји, дефетизам укоревен у културолошке структуре подстакао је развој не само „наратива о жртви“, већ и његово прихватање од стране саме жртве. Прихватајући такође и нео-либерални императив личне одговорности, многи радници SNCF-а одавно су постали уверени да је губитак досадашњег радног статуса „њихова, и само њихова кривица“ – како то каже *Le Figaro*.²⁸⁰ Константно погоршавање њихових економских прилика у двадесетогодишњем периоду само је допринело томе да Макронове реформе буду и од стране

²⁷² Anna-Ael Durand, „Sept idées reçues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. мај 2018.

²⁷³ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²⁷⁴ Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement \"prépare la privatisation\", *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

²⁷⁵ Eric Beziat, „CNSF: la grève est-il en train de s'essouffler?“, *Le monde*, 13. април 2018.

²⁷⁶ Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement \"prépare la privatisation\", *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

²⁷⁷ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

²⁷⁸ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

²⁷⁹ Pauline Moullot, „La privatisation de la SNCF, est-elle une exigence de l'UE?“, *Liberation*, 5. април 2018.

²⁸⁰ Guillaume Roquette, „L'éditorial du Figaro Magazine: «En abusant du droit de grève, les cheminots se sont discrédités»“, *Le Figaro*, 9. јун 2018.

оних које највише погађају схваћене као „чисто формално признавање фактичког стања“ – како то поставља *Le Mond*.²⁸¹

„Ми не можемо успети у штрајку јер смо превише лењи“ – говоре синдикалне вође за *Liberation*.²⁸² Један радник изјављује за *Le Nouvel Observateur* - „кад нисмо успели у животу, не очекујем да успемо у штрајку...“.²⁸³ *Le Figaro* наравно бира да интервјуише штрајкача блиског својим политичким убеђењима - „Не марим за ја те захтеве, ја штрајкујем *сам*, и то *против муслимана*...Долазе овде, узимају нам послове, а ми ту кукамо око пар заосталих плата...Сигурно нисте видели црнце како говоре да им је лоше у Француској?“²⁸⁴ Други говори за *Le Mond* - „Ти економисти из *Le Figaro*-а су потпуно управу. Ја не разумем зашто моје колеге штрајкују. Видите, ја сам штедео, и ево претпрошле године сам ишао на одмор. Видите да се може кад се хоће...“²⁸⁵

Од необјављеног рата до ритуалног ратовања

По избору Маргарет Тачер 1979. године, полицијски буџет је повећан неколико пута, креиране су нове специјалне јединице и опремљене новом „anti-riot“ опремом, која се пре свега састојала од данас у целом свету препознатљивих полицијских оклопа и других штитова.²⁸⁶ Полицијска пешадија тренирана је да се бори по узору на некадашњу римску легију у „корњача“ формацији, а коњица која је до тада представљала традиционално-церемонијалну јединицу бројчано је увећана и претворена у примарно оружје за гушење уличних побуна. Тачеристичка администрација била је спремна за обрачун са „мртвом стражом“ још 1981. године и само је чекала прилику за реванш. Предпоставља се да је управо због тога први план нео-либералних реформи јавног сектора дизајниран тако да највише погађа рударе.²⁸⁷ Пројекат приватизације рудника био је идеалан *casus belli*, очекивало се да ће након победе над „мртвом стражом“ остатак јавног сектора прихватити реформу без борбе.²⁸⁸

²⁸¹ Eric Beziat, „CNSF: la greve est-il en train de s'essouffler?“, *Le monde*, 13. април 2018.

²⁸² Christian Paul, „SNCF: une réforme qui n'est pas sur les bons rails“, *Liberation*, 4. април 2018.

²⁸³ Lilian Alemagna, „Philippe Martin : «Ça ne me choque pas qu'on demande un effort aux retraités»“, *L'Obs*, 3. септембар 2018.

²⁸⁴ *Le Figaro*, „Un homme criant «Allah akbar» interpellé dans un TGV et hospitalisé“, 12. септембар 2018.

²⁸⁵ Eric Beziat, „CNSF: la greve est-il en train de s'essouffler?“, *Le monde*, 13. април 2018.

²⁸⁶ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

²⁸⁷ Исто.

²⁸⁸ Ова чињеница наравно не доказује по аутоматизму тезу да је јуриш код Оргрива био политички координиран, али знато увећава њену уверљивост. Свестан тога, Скаргил је на овој чињеници инсистирао током целе своје политичке каријере, међутим у складу са шаблоном по коме је ишао из пораза у пораз, и овим потезом је изазвао погрешну реакцију јавности. Намећући само постојање „мртве страже“ као једини мотив режима да се са њом обрачуна, успео је да од свог

Наоружавање и увећање полицијских снага уопште није било сакривано од очију јавности, напротив, било је дизајнирано да представља „ствар од националног поноса” како то каже *The Sun*,²⁸⁹ и да улије осећај сигурности традиционалним структурама британског друштва које су биле преплашене великим променама. На послетку, *Daily Mail* закључује - „Ево силе која ће одбранити *обичног грађанина*, срушити синдикалну хегемонију која *уцењује* Британију, и *осветити* Салтлеј Гејт...”²⁹⁰

Нова полицијска сила која је пореске обвезнике коштала више него Фокландски рат²⁹¹ била је спремна да победи у „необјављеном грађанском рату“, који је беснео на британским улицама 1984-1985. године. Међутим, упркос брзој победи и потпуној демонстрацији надмоћи код Оргрива 18. јуна 1984. године, „необјављени рат“ трајао је до 15. Марта 1985. године, а многе „мртве страже“ које су одбиле да капитулирају када и њихови синдикати морале су бити „разбијане“ испред улаза у руднике све до краја године. Тек 1986. године рударска производња се вратила на ниво који је имала штрајка, и влада је могла да објави да има потпуну контролу над свим рудницима у земљи, а нови приватни власници могли су по први пут да својим очима виде своју нову имовину, премда су то све до почетка деведесетих углавном морали чинити са полицијском пратњом.²⁹²

Три деценије касније, штрајк групе синдиката која је некада „постављала и рушила владе у Француској“ обезбеђивао је одред комуналне полиције. Макрон није морао да потроши ни један цент на борбу против синдиката, нити је очекивао да борбе може бити.²⁹³ Док је 1984. године Маргарет Тачер одржала на десетине говора, учествовала у „најдужој кампањи у Британији двадесетог века”²⁹⁴, по речима *The Guardian*-а, за коју се процењује да је коштала бар још један „Фолкландски буџет” и написала неколико стотина писама, Макрон је игнорисао штрајк. За све време штрајка железничара 2018. године Макронова администрација правила се да штрајк уопште не постоји. Све што је Макрон требало да уради да би сломио штрајк било је да објави да ће послати Едуарда Филипа и Елизабет Борн на

циља удаљи сваку анит-реформистичку струју која у њој није имала учешћа, као што је свдећи историјске и друштвене процесе на „панегирик самоме себи“ успео да изазове бес скоро свих критичара нео-либерализма.

²⁸⁹ *The Sun*, „Give them the ropes! Ropes for the traitors!“, 27. децембар 1984.

²⁹⁰ *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. децембар 1979.

²⁹¹ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

²⁹² John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

²⁹³ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

²⁹⁴ *The Guardian*, „How long is going to take for Thatcher to realize that she has won” 13. децембар 1985.

переговоре (на које је пристао тек после два месеца), и два од четири најмоћнија синдиката SNCF-а одмах су капитулирала, прихватајући услове и пре него што су им понуђени.²⁹⁵

Наравно да је Макронова „нова стратегија“ непризнавања постојања штрајка била изузетно темељно прорачуната и базирана на лошим искуствима Ширака и Саркозија који су покушавали да примене тачеристички крсташки месијанизам на Француском политичко-културолошком тлу.²⁹⁶ Не чинећи ништа, Макрон је аутоматски неутралисао потенцијалну реакцију јавности на његову кампању. Међутим, тако „софистицирана“ стратегија, карактеристична за „нову младу генерацију јапи политичара“ у Европи, којом се опсежно бави *Euronews*, никада не би могла ни да буде осмишљена на првом месту да није већ постојало јако уверење да штрајк не може успети да понови резултате из 1995. године.²⁹⁷

Након прве рунде преговора, два синдиката која су капитулирала изјављују за *Le Monde* и *Liberation* – „повлачимо се из штрајка, али остајемо борбени...“.²⁹⁸ Француска штампа запала је у еуфорију смеха због ове изјаве. Чак су се и „непријатељи“ ујединили у извргавању руглу ове изјаве – *Le Figaro* је објављивао шале на рачун ова два синдиката које је правио *Le Canard enchaîné*.²⁹⁹

Liberation пореди овакав начин штрајка са антрополошким појмом *ритуалног ратовања*.³⁰⁰ *Le Monde diplomatique* подробније објашњава – „Штрајк SNCF-а није био ништа друго него чисто симболични отпор.“³⁰¹ Његов једини циљ је био да демонстрира да SNCF-а још постоји, да задовољи друштвена очекивања да ће некада најпопуларнија конфедерација синдиката објавити штрајк. Преговори који су понуђени били су за синдикате чист профит којем се нису надали...“³⁰²

И заиста, штрајк SNCF-а више је личио на чисто друштвено очекивани симбол борбености, него на свој „славни штрајк“ из 1995. године. Као што је приликом ритуалног ратовања кроз историју било најбитније задовољити форму, тако је исто и 2018. године било најбитније да штрајк „формално постоји“, иако је такође било евидентно да јавност не би превише марила ни да је изостао. Друга страна у ритуалном рату, тј. Макронова влада, није

²⁹⁵ Anna-Ael Durand, „Sept idées reçues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. мај 2018.

²⁹⁶ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. Април 2018.

²⁹⁷ Anelin Borges, „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. април 2018.

²⁹⁸ Anna-Ael Durand, „Neuf questions pour comprendre la réforme SNCF“, *Le monde diplomatique*, 21. март 2018.

²⁹⁹ *Le Figaro*, SNCF: la grève atteint son plus bas niveau de participation, 21. јун 2018.

³⁰⁰ Jérôme Lefilliâtre, „Jean-Pierre Elkabbach: «Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève»“, *Liberation* 14. септембар 2018.

³⁰¹ Juliane Michi et Valerie Solano, „The great train robbery“, *Le monde diplomatique*, јун 2018.

³⁰² Anna-Ael Durand, „Sept idées reçues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. мај 2018.

чак ни „махала својим тотемом“ на бојном пољу, како каже *Le Nouvel Observateur*, па то опет није изазвало никакву друштвену осуду.³⁰³

Вероватно по први пут у историји Француске, из штрајка су у првој рунди преговора изашла два од четири синдиката и више од две трећине радника. Док *Le Figaro* одушевљено пише - „Ово није само понижење SNCF-а и реванш за Митерана...Ово је знак да Француска иде напред.“³⁰⁴, *Le Nouvel Observateur* се пита - „Како је могуће да је ово доживео некада најмоћнији синдикални покрет Европе...“³⁰⁵. *Le Monde diplomatique* пружа објашњење - „2018. године једино је SNCF уопште и могао да покрене штрајк...“³⁰⁶

Такође, по први пут у историји „мајке грађанских побуна“, како то интересно поставља *Liberation*, дошло је до тога да штрајк за јавност представља више куриозитет него „извор јавног гнева против неправде“ – како је *Liberation* писао 1995. године.³⁰⁷ Анкета коју је радио *The Times* 1984. године показала је да је за преко 50% Британских грађана - „питање будућности јавног сектора питање живота и смрти“.³⁰⁸ *Daily Mail* је 2018. године шaljиво коментарисао штрајк у суседној Француској - „Сећате ли се времена када су синдикати владали Британијом?“³⁰⁹ – поставља реторичко питање својим читаоцима - „Нама из редакције који смо тада били млади новинари, то време изгледа као је било у другом животу...“³⁰⁹

Велике културолошке промене које су се десиле на западу у последњих три деценије нео-либералиних реформи допринеле су оваквом контрасту између „великих штрајкова“, од којих је један овај назив добио јер је постао централна тема Британског радничког фолклора, а други је иронични назив „велики штрајк“ стекао у шaljивим опаскама Француских таблоида.³¹⁰

The Guardian 1984. године пише након битке код Оргрива - „Ово је *de facto* грађански рат, и у њему постоје само два исхода – или ће полицајци пронети *union jack* кроз Манчестер, Јорк и Источни Лондон, или ће рудари цепати кошуље на Пикадилију...“³¹¹ *Daily Mirror* извештава - „У Глазгову је сваки гето пун графита са портретима добровољаца који су отишли у Енглеску на стражу...Испред цркава у Даблину износе слике живих стражара из

³⁰³ Philippe Lemoine, „Le populisme, maladie infantile de l'âge numérique“, *Le nouvel observateur*, 12. мај 2018.

³⁰⁴ *Le Figaro*, „SNCF : le gouvernement reste ferme face aux pressions des syndicats“, 26. април 2018.

³⁰⁵ Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement "prépare la privatisation", *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

³⁰⁶ Vincent Doumayrou, „Quand l'État français sabote le train“, *Le Monde diplomatique*, 6. јун 2017.

³⁰⁷ *Liberation*, „A la volonté du peuple!“, 24. септембар 1995.

³⁰⁸ *The Times*, „Public opinion on the Miners strike – disaster for the free world“, 2. јул 1989.

³⁰⁹ *Daily Mail*, „Do you remember when it used to be us? God bless Thatcher!“, 27. април 2018.

³¹⁰ *Liberation*, „Pauvreté Macron tend la main gauche“, компилација текстова, 13. септембар 2018.

³¹¹ *The Guardian*, „The tides of history are turning“ 13. март 1985.

Белфаста заједно са портретима палих бораца Републиканске армије...“.³¹² *The Daily Telegraph* интервјуише мајку ухапшеног рудара из Јужног Велса - „Поносна сам што ми је син у затвору. Отишао је да чува стражу са својим друговима и поред тога што није рудар него надничар, а није ни Енглеz...Борио се за заједнички циљ свих нас...“.³¹³

Једине слике Француских железничара које су се за време штрајка 2018. године могле видети биле су оне на шаљивим карикатурама у штампи. Једна забринута мајка из Париза изјављује за *Le Monde* - „Те беспослене штрајкаче треба похапсити јер кваре омладину. Мој син је отишао да их подржава на демонстрацијама, уместо да је отишао да тражи посао код њихових патрона, ако је већ хтео да волонтира...Бар би имао нешто да стави у CV...“.³¹⁴

Ипак велике економске промене, нераскидиво повезане са овим културолошким променама, и потенцијално још значајније у дефинисању исхода штрајка 2018. године, можда су најбоље изражене у интервјуима које британски рудар и француски машиновођа дају за *Daily Mirror* и *Libération*.

„Када сам изашао из болнице после Оргрива и примио заостале плате, отишао сам на дугачак одмор на море... Тамо сам упознао неке хипике који су ме гледали као народног хероја. Дивно сам се провео са њима... Секс, дрога и рокен рол, схватате о чему причам... Вратио сам се тек почетком 1985. године да поново учествујем у борбама...“ – сведочи британски рудар, присећајући се са осмехом своје побуњеничке младости - „Тада су ме ухапсили, али нисам се нарочито бринуо. Синдикат је бринуо о мојим родитељима у Манчестеру, ја сам углавном играо карте и вежбао гитару. А када сам изашао, Артур ми је лично уручио плату са бонусом, па сам опет отишао на одмор...“ – завршава ветеран штрајка из 1984. године, додајући- „Ова данашња деца...не би могли ни пет дана да стоје на стражи...“.³¹⁵

„Таман сам планирао да одем на одмор први пут у последњих десет година, када је почео штрајк... Нисам добро израчунао колико дана могу да штрајкујем без плате, па сам морао да дигнем кредит да бих платио болничке рачуне... Иначе годинама патим од срчане болести изазване прекомерним радом... Ако не будем могао да вратим кредит, изгубићу стан који ми је већ под хипотеком. Ставио сам га под хипотеку када сам узимао кредит за рефинансирање студентског кредита... Добра ствар је једино што немам породицу, јер нико није хтео да излази са шофером... А и ја већ пет година не излазим, радим трећу смену да бих

³¹² *Daily Mirror*, „Did they fought for nothing?“, 17. јун 1984.

³¹³ *Daily Telegraph*, „The brave Welshman who fought for the miners cause“, 5. јул 1984.

³¹⁴ *Le Monde*, „Opinion publique sur la greve de SNCF“, 2. април 2018.

³¹⁵ *BBC News*, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.

уштедео за кола. Не спавам, возим ноћну линију, а дању конобаришем – навикао сам да радим два посла још од кад сам био студент – надао сам се да ћу почети и да таксирам кад купим кола. Нисам уштедео ништа, све сам потрошио на лекове... Ако и штрајк не успе, планирам да се убијем...“³¹⁶ – изјавио је полу шаљиво, полу озбиљно француски железничар.

³¹⁶ *Libération*, „Les attends de la greve de SNCF – Le point du vue d'un cheminot.“ 30. март 2018.

Одједи и сенке у историји – суд народа, прошлости и садашњости

*„People talking without speaking
People hearing without listening
People writing songs that voices never shared
And no one dared
Disturb the sound of silence”*

Paul Simon, „sound of silence“,
Wednesday morning 3am, 1964.

Током друге половине XX века успеси штрајкова нису зависили толико од испуњења њихових стратешких циљева – заустављања производње, блокаде инфраструктуре па чак ни изнуђивања пристанка владе или послодаваца на преговоре – колико су зависили од подршке јавности.³¹⁷ „Игра штрајка и владе“ за време државе благостања добила је нови циљ – изазвати реакцију.³¹⁸ Док су синдикати „играли“ на популарни осећај емпатије, и на мање популарни осећај личне несигурности, владе су се трудиле да „играју“ на апатију и индиферентност, а нарочито на социјалне тензије и страхове јавности. Зато су најважнији наративи опозиционе штампе углавном почињали директном или прећутном поруком јавности - „Ви сте следећи!“ – док је најважнија порука у владиним таблоидима била - „Они само бране своје привилегије...“.³¹⁹

Иако су се овакви образци креирања наратива задржали и након почетка неолибералних реформи, њихово значење се променило, баш као што је штрајк SNCF-а од силе која мобилише милионе дошао до ритуалног показивања симболичног отпора.³²⁰ У тренутку у коме је скоро цео привредни сектор претворен у прекаријат, тешко је очекивати да ће се јавност скупити иза барјка SNCF-а док он покушава да заобиђе судбину која је већи део исте јавности већ стигла. Док се прекарни рад уводи и у сферу интелектуалних делатности у Француској, готово је незамисливо да би судбоносне Бурдијеве речи - „Ко данас не подржи

³¹⁷ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

³¹⁸ Anelin Borges, „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. april 2018.

³¹⁹ Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992.

³²⁰ Anna-Ael Durand, „Sept idees recues sur le droit de greve“, *Le monde*, 7. maj 2018.

SNCF, сутра ће сам бити на удару...“³²¹ изазвале експлозију као што је то био случај 1995. године. Међутим, зато је са друге стране врло вероватно да ће идеја владе о „привилегованој радничкој касти“ против које се председник Макрон бори да „заштити обичан народ“ како то каже *Le Figaro*, имати врло велику подршку јавности.³²²

Прихватајући већ готову нео-либерализацију глобалног света као подразумевану основну савремене реалности из које се сагледава будућност, баш као што је и опозициона штампа прихватила изворно нео-либералне аксиоме као подразумеване компоненте идејне структуре савремене дебате, политичка култура еволуирала је у смеру који се све више одваја од „истрошености“ прагматичне перцепције и материјалне стварности, и самим тим све екстремније посвећује етици. Зато се и „борба интереса“ поново претвара у „борбу за душе“ као што је то био случај у току претходног великог идеолошког рата, а „игра аргумената“ у „игру емоција“, која постаје све популарнија тема у Западној политичкој аналитици. У свету који је „осећај прогреса“ заменио идеолошким императивом напретка, и чија друштвена структура са смањеном социјалном мобилношћу а увећаним социјалним неједнакостима има мало шта да понуди у интегративном смислу, сем мора егзистенцијалних страхова, управо су тренутне емоције те које могу преокренути слику савременика о стварности и пресудно утицати на његове одлуке, као што је то био случај у времену пре „велике систематизације“ политичке, друштвене и критичке мисли, односно пре „доба разума“. Зато се „игра владе и синдиката“ одвојила од компоненти сукоба везаних за непосредне интересе, и претворила у сукоб друштвене емпатије и апатије.³²³

Ту ступају на сцену велике културолошке промене, чији је развој био усмерен и нераскидиво повезан са великим економским променама, које су учиниле да приликом посматрања штрајка Британских рудара 1984. године и штрајка Француских железничара 2018. године имамо осећај као да се сусрећемо са две потпуно различите истријске епохе.

Исте велике културолошке промене учиниле су могућим и да само неколико месеци након пораза SNCF-а Француска западне у стање „необјављеног грађанског рата“ у коме је била Британија 1984. године.³²⁴ Нови вид „деконструисаног“ отпора успео је у ономе у чему није успео организовани синдикални штрајк – да покрене лавину помешаних емоција,

³²¹ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

³²² Erwan Le Noan, „Ce que le statut des cheminots révèle du service public“, *Le Figaro*, 22. фебруар 2018.

³²³ C. Baudelot, R. Establet, *Avoir trente ans en 1968 et 1998*. Seuil, Paris, 2000, Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014, Тома Пикети, *Капитал у XXI веку*, Академска књига, Нови Сад, 2015.

³²⁴ Alexandre Lemarié, „Les trois projets de loi de la réforme des institutions“, *Le Monde*, 5. мај 2018.

страхова и нада француског народа.³²⁵ Међутим, управо због недостатка идеологије, вођства, заједничког интереса који би могао објединити дезинтегрисане масе савременог прекаријата, и заједничке идеје која би тај интерес оплеменила етичком оријентацијом, нови вид друштвеног покрета који се у својој базичној идеолошкој концепцији опире систематизованим политичким структурама прошлог века био је подложен манипулацији истим емоцијама, страховима и надама и изнад свега, немоћан да се супростави плими нео-национализма која се срушила на Европу у десетогодишњем епилогу велике кризе 2008. године.³²⁶ Ипак, „Побуна жутих прслука“ показала је не само колико су и даље присутне исте друштвене тензије, исте испод-површинске силе које креирају историју, и колико су велики процеси позног XX века а са њима и историја далеко од краја.

Реакције домаће јавности – наде и страхови

На крају „доба синдиката“ 1979. године *Daily Mirror* преноси - „Нема душе у Британији која није страствено за реформе или против њих...“³²⁷. Са друге стране, 2017. године док је штрајк SNCF-а још био у „фази претњи“, *Le Monde* истражује јавно мњење и наилази да већина грађана уопште не сматра битним питање реформе јавног сектора.³²⁸ За време штрајка 1984. године *The Guardian* и *Daily Mirror* троше небројене стране да само наброје градове, села и округе из којих су дошли добровољци који су се придруживали „мртвој стражи“ иако нису били рудари. За време демонстрација SNCF-а 2018. године *Le Figaro* извештава - „Железничари нису могли да натерају довољно својих људи да се појаве да би направили више од два реда...“³²⁹

Такође, 1984. године Маргарет Тачер изјављује - „Биће тешко, али јавност ће схватити да се све ово ради на њено добро...“³³⁰ Три деценије касније председник Макрон не изјављује ништа везано за штрајк SNCF-а и његов однос са јавношћу, што не чине ни други чланови државног естаблишмента. Тек заменик начелника полицијске управе за арондисман у коме је станица *Saint Lazar* изјављује за *Le Figaro*³³¹ – „Послали смо један одред комуналне полиције,

³²⁵ Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

³²⁶ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

³²⁷ *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979

³²⁸ Gary Dagorn, „Comment la SNCF et l'Etat ont «délaié les trains du quotidien»“, *Le Monde*, 14. јул 2018.

³²⁹ *Le Figaro*, SNCF: la grève atteint son plus bas niveau de participation, 21. јун 2018.

³³⁰ *The Times*, „Free market, the road to progress“, 2. Новембар 1984.

³³¹ *Le Figaro*, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force"“, 22. фебруар 2018.

ако се појаве некакви хулигани да подрже ове лење паразите који штрајкују...Да им одмах поделе кривичне пријаве.“³³²

The Guardian и *Daily Mirror* такође описују „бескрајне колоне демонстрација подршке“ које су се систематски одржавале сваке недеље у свим већим градовима Британије за време рударског штрајка 1984. године. *Daily Telegraph* сведочи да су грађани на улицама Источног Лондона и Манчестера организовали велике „народне вашаре“ за скупљање новца за подршку штрајку, и „народне кухиње“ у којима су грађани остављали добровољне прилоге у конзервама хране за снабдевање „мртве страже“.³³³

У последњих 70 година, од којих је током 67 година сваке године SNCF штрајковао бар једном, велики штрајк 2018. године³³⁴ представља јединствен случај не само по лакоћи са којом су реформе владе прошле гласање у парламенту, већ и по индиферентности француске јавности према штрајку, и поред чињенице да је штрајк остварио неке симпатије јавности на самом почетку. Статистичке анализе које је урадио *Euronews* показују да је на врхунцу штрајка 35% француске јавности подржавало штрајк, и да је ова подршка временом почела знатно да опада.³³⁵ Исте статистике показују и то да је у „најнепопуларнијим“ данима штрајка у њему учешће узело само 17,6% радника из SNCF-а. Опадање подршке јавности изазвало је и опадање популарности штрајка међу самим железничарима.³³⁶

Међутим, ова „подршка“ 35% француске јавности није била активна, као што је то био случај са подршком британским рударима 1984. године, већ неодлучна, формална и пасивна, као и сам штрајк железничара.

Le Nouvel observateur запажа губитак политичке моћи француског јавног мњења и померање центра доношења одлука. Оно што види као још импресивније јесте брзина са којом се француска јавност мири са новонасталим стањем. *Le Figaro* са друге стране ставља акценат на спремност француске јавности да потребе „индивидуалног потрошача“ стави испред „колективно-социјалистичких претензија“³³⁷. *Le Monde diplomatique* говори о томе да је „француску нацију разјединило управо оно питање које је раније служило да је уједини.“³³⁸

³³² У времену прекарне запослености, односно опште незапослености, јако интересантан феномен представља новооткривени „механизам кривичне пријаве“ који постаје много делотворније оружије за разбијање протеста него што су то били педреци коњичке полиције 1984. године. Наиме, у већини Европских земаља данас, послодавци могу да одбију кандидата само на бази чињенице да је против њега поднета кривична пријава.

³³³ *Daily Telegraph*, „How is the public supporting the miners efforts“, 8. јун 1984.

³³⁴ Anelin Borges, „French railway strikes: 4 questions answered“, *Euronews*, 4. Април 2018.

³³⁵ Исто.

³³⁶ *Le Figaro*, „SNCF : malgré la grève, le trafic sera normal jeudi“, 18. Јул 2018.

³³⁷ *Le Figaro*, SNCF: la grève atteint son plus bas niveau de participation, 21. јун 2018.

³³⁸ Valerie Solano, „Trente-six compagnies pour une ligne de chemin de fer“, *Le Monde diplomatique*, 6. јун 2018, 3-4.

Чланак *Euronews*-а од 4. априла 2018. године износи донекле прикривену сумњу да ће Макронова администрација уопште успети да се избори за парламентарно одобрење реформи закона о раду, наводећи да је штрајк добио „огромну“ подршку студената, здравствених радника, чак и ваздухопловства француске војске, због Спинетиног плана да се обори доживотни радни статус.³³⁹ Ипак, месец дана касније, 2. маја, исти лист објављује како се подршка свих ових центара штрајку железничара готово потпуно угасила, и како су железничари остали сами.³⁴⁰

Међутим, подршка свих ових друштвених група није била последица плана обарања доживотног радног статуса, који се већ свео само на своје „некада значајно име“ како то каже *Le Monde diplomatique*,³⁴¹ већ чињенице да су управо ове друштвене групе преживеле нови талас реформи у последње две године. Снага њиховог иницијалног реваншизма брзо је испарила оног тренутка када су постали свесни да чак ни некада моћни SNCF неће бити у могућности да им пружи чак ни „симболичну освету“, како то каже *Liberation*, а камоли да заустави Макронов пројекат реформи.³⁴²

Мале наде оног дела јавности који је био спреман да подржи штрајк нестале су већ после првих пар недеља перличастог штрајка. Управо се на „колективно осећање наде“ сводила и она, можда најзначајнија подршка британским рударима 1984. године, која је долазила управо од оних друштвених група које су очекивале да ће „мртва стража“ поново успети да заустави реформе пре него што стигну до њиховог привредног сектора.³⁴³

The Guardian извештава како су се радници текстилне индустрије у јужним окрузима организовали да сваког трећег дана шетају улицама док год траје блокада рудника на северу.³⁴⁴ *Daily Mail* псује раднике градске чистоће, обично на бази њиховог доминантно индијског етничитета, који одбијају да чисте улице док на њима „полиција туче наше суграђане“ – како изјављују представници њихових синдиката.³⁴⁵ *The Sun* се жали на буку којом таксисти „узнемиравају поштене грађане“ док сваког дана трубе испред Пикадили сквера и Скотланд-Јарда у знак протеста против полицијске бруталности.³⁴⁶ *Daily Telegraph* описује како радници прехранбене индустрије самоиницијативно напуштају радна места у знак подршке рударима. *Daily Mirror* преноси како су чланови трговачких еснафа покушали

³³⁹ Anelin Borges, „French railway strikes: 4 questions answered“, *Euronews*, 4. Април 2018.

³⁴⁰ *Euronews*, „Railway strike is over before it began“, 2. маја 2018.

³⁴¹ Juliane Michi et Valerie Solano, „The great train robber“, *Le monde diplomatique*, јун 2018.

³⁴² *Liberation*, „Loi Macron, les réformes qui fâchent“, 29. мај 2015.

³⁴³ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

³⁴⁴ *The Guardian*, „Textile workers support our miners!“, 4. мај 1984.

³⁴⁵ *Daily Mail*, „Go back to India and support your own hooligans!“, 27. мај 1984.

³⁴⁶ *The Sun*, „They are protesting because policeman did their duty towards the nation.“, 7. април 1984.

да направе своју верзију „мртве страже” испред ново-отвореног шопинг мола у Лондону.³⁴⁷ *The Times* извештава о ветеранима Фокландског рата који су се скупили испред премијеркине резиденције у Вотлинг-стриту - „Добили смо рат у иностранству у коме смо натерани да се боримо, сада је време да добијемо рат код куће да не би изгубили оно за шта смо се борили...” –говори један од њих.³⁴⁸

Међутим нада у коначан успех била је релативно кратког века. Након континуираних политичких победа тачеристичке администрације и победа њене полиције у физичким обрачунима испред рударских окна током пролећа и лета 1984. године, овакви случајеви постају све ређи. У јесен 1984. године синдикати текстилних радника почели су да напуштају подршку рударима који су ишли из пораза у пораз под притиском претњи патрона да ће отпуштати - „све који узму учешћа у рударском и пре свега северњачком циркусу” – преноси *Daily Mail*.³⁴⁹ Синдикати таксиста угасили су сирене децембра 1984. године под претњом губитка лиценце за рад. Католичким заједницама на југо-истоку које су организовале протесте подршке рударима црква је претила екскомуникацијом јер „покушавају да наруше вековима изграђивани мир са англиканцима...”³⁵⁰ Почетком 1985. године, рударском штрајку су се придруживали само најревноснији синдикати метало-стругара, „који нису марили да по снегу обилазе општине попут духова” како то каже *The Guardian*.³⁵¹

Нада да се реформе могу зауставити као 1972. године ипак су биле довољно јаке да учине подршку многобројних делова британске јавности врло активном и допринесу превазилажењу разлика и анимозитета међу различитим групама Британског плуралног друштва.³⁵² Треба такође имати у виду да су појединачне групе и синдикати били разбијени претњама, али су масовне демонстрације подршке општег и грађанског карактера остале актуелне све до проглашења капитулације у „необјављеном грађанском рату” 15. Марта 1985. године, а њихове изоловане групе одбијале су да се разиђу све до почетка следеће године.³⁵³

Са друге стране, већ добро познати „историјски страхови” јавности спајали су се са апстрактним страховима егзистенцијалне кризе савременог света и са много реалнијим страховима које је изазивала економска несигурност. Ти страхови донели су повратак неких феномена за које су француска јавност и њена штампа одавно мислили да су „ствар прошлих

³⁴⁷ *Daily Mirror*, „Demonstrations in front of the Shopping Centre in East London”, 11. јун 1984.

³⁴⁸ *The Times*, „Veterans thoughts on domestic war”, 23. јун 1984.

³⁴⁹ *Daily Mail*, „There can be no negotiations with terrorists or the ones who support them”, 8. октобар 1984.

³⁵⁰ *Daily Mail*, „And of course, Chatolics are supporting the hoodloms”, 17. септембар 1984.

³⁵¹ *The Guardian*, „Only the metal workers still fight beside the miners”, 3. јануар 1984.

³⁵² Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.

³⁵³ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

времена“.³⁵⁴ *Le Figaro* поносно описује контра-митинг против штрајка железничара 2018. године - „Прави француски родољуби...изашли су на улицу да стану на пут синдикалној завери...Више људи је било на контра-митингу него свих железничара у штрајку.“³⁵⁵ Ово бројчано стање, иако преувеличано као и скоро све бројке *Le Figaro*-а, ипак није толико далеко од истине. На транспарентима које су контра-митингаши носили могле су се видети пароле „за које би неупућен посматрач вероватно мислио да потичу из педесетих или из времена прохибиције.“, како каже *L'Obs*.³⁵⁶ Штампала левице и центра одмах почиње да се шали на рачун порука на транспарентима „правих родољуба“ на којима је писало између осталог и - „Не дамо наше ни вама ни муслиманима...“³⁵⁷, „Хоћете здравствено осигурање? Оставите алкохол.“,³⁵⁸ „Мајка црква плаћа порез, а синдикати купују дрогу!“³⁵⁹ и лични фаворит *Le Monde*-а - „Нисмо се предали Кајзеровим хунима, нећемо ни синдикалној руљи!“³⁶⁰

Le Nouvel Observateur ужасава се над „историјским анахронизмом“ овакве политичке платформе контра-митинга.³⁶¹ Међутим исти лист се такође и у време штрајка 1995. године зграђавао над католичком литијом која је ишла да „окади улице загађене синдикалним олошем“- како је тада говорио *Le Figaro*.³⁶² *Liberation* саопштава како његови колумнисти пролазе кроз „културолошке шокове“ гледајући овакве контра митинге деснице, и како - „оваква форма доказује историјско васкрснуће малограђанског морализма...“.³⁶³ У овоме је управо и суштинска грешка у историјској перцепцији француске опозиционе штампе – да би суб-култура могла „васкрснути“, морала се прво угасити, а то се никада није десило у овом случају, упркос погрешној слици коју можемо добити из популарне културе.³⁶⁴

И за време штрајка рудара 1984. године, разноврсне друштвено маргиналне групе још разноврснијих екстремно-десних идеологија имале су контра-митинге против рударских синдиката. Исто као и „митинзи подршке“ и шетње нео-нациста дешавале су се у сваком већем граду. Иако бројчано мале за стандарде епохе, демонстрације британских нео-нациста

³⁵⁴ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

³⁵⁵ Guillaume Roquette, „L'éditorial du Figaro Magazine: «En abusant du droit de grève, les cheminots se sont discrédités»“, *Le Figaro*, 9. јун 2018.

³⁵⁶ *L'Obs*, „L'extrême droite a commis les trois quarts des attentats“, 21. април 2018.

³⁵⁷ *Le Monde*, „Des demonstrations: un groupuscule néonazi arrêté“, 28. април 2018.

³⁵⁸ *Le Nouvel Observateur*, „La greve des néo-cons“, 4. мај 2018..

³⁵⁹ *Liberation*, „Des catholique contre alcoolisme“, 25. април 2018.

³⁶⁰ *Le Monde*, „Des demonstrations: un groupuscule néonazi arrêté“, 28. април 2018.

³⁶¹ *L'Obs*, „L'extrême droite a commis les trois quarts des attentats“, 21. април 2018.

³⁶² *Le Figaro*, „Catholicisme contre la greve du syndicats“, 4. новембар 1995.

³⁶³ Jérôme Lefillâtre, „Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève“, *Liberation* 14. септембар 2018.

³⁶⁴ Christian Baudelot, Roger Establet, „L'elitisme republicain, L'ecole française, Seuil, Paris, 2009.

биле су бројније од демонстрација SNCF-а и контра-митига 2018. године.³⁶⁵ Међутим, тада *Daily Mail* није истицао „врлину нових младих патриота” посматрајући контра-митинге. Његови „хероји“ били су јапи-политичари и млади корпоративни директори.³⁶⁶ Управо њих су *The Sun* и *Daily Mail* глорификовали као „нове наде британске деснице“. Један нео-нациста кога је *BBC* случајно „ухватио“ са Мозбијевом сликом готово тужно коментарише - „Влада јури синдикате, синдикати праве nerede... На нас нико не обраћа пажњу...“.³⁶⁷ Вођа „пуританског братства“, извесни пастор из Нотингемшира, даје бесну изјаву за *The Times* - „За све време овог карамбола, нико се није ни сетио да пита цркву шта мисли о свему овоме...“.³⁶⁸

Међутим, историјски феномен који нам показују ове разлике није условљен само јачањем екстремне деснице у Европи³⁶⁹, које је евидентна последица истих друштвено-историјских процеса, већ у већој мери процесом маргинализације, гетоизације и медијског потискивања левице. Седамдесетих година је „мртва стража“ била „баук“ који „није дао мирног сна поштену британском домаћину...“ - како то говори *Daily Mail*.³⁷⁰ Три деценије касније, управо је страх грађанске француске од софистицираног екстремизма Марин ле Пен, али много више од „свастика које су пратиле њеног оца“ – како то каже *Le Monde diplomatique*,³⁷¹ довео Макронову администрацију на власт. Међутим, док се 1984. године у политичким концепцијама како *The Times*-а, тако и *The Guardian*а повлачила јасна идеолошка и пре свега етичка разлика између „мртве страже“ рударских синдиката и „Мозбијеве страже“ као нео-нацистичког пандана, 2018. године *Le Figaro* је угледавши пар ентузијастичних студената који су дошли да подрже демонстрације SNCF-а, баш као и поменути начелник полицијске управе, одмах повикао - „Хулигани!“.³⁷²

Тридесетогодишња доминација нео-либерализма на политичком, културолошком и идејном тржишту савременог друштва учинила је страхове јавности примарним извором утицаја на јавно мњење. Поистовећујући фашизам са комунизмом, и стављајући јединствен печат историјског анахронизма на све што одступа од *main-stream* политичке мисли, нео-либерализам је успео да на маргине друштва отера не само екстремну десницу и левицу, већ и

³⁶⁵ Nick Hewlett, „*The Phantom Revolution. The presidential and parliamentary elections of 2017.*“, Modern and Contemporary France, 2017.

³⁶⁶ *Daily Mail*, „The wise shall prosper“ 14. август 1984.

³⁶⁷ *BBC News*, „Neo-nazi protests against the miners continue“, 19. новембар 1984.

³⁶⁸ *The Times*, „The Church of England views on the miners strike“, 12. јун 1984.

³⁶⁹ Јово Бакић, „Европска крајња десница (1945-2018)“, Клио, Београд 2019.

³⁷⁰ *Daily Mail*, „Protesters – Hoodie scum!“, 5. Април 1984.

³⁷¹ Mathieu Aron, „Droit d'asile: le double discours d'Emmanuel Macron“, *Le Monde diplomatique*, 10. јануар 2018.

³⁷² *Le Figaro*, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force"“, 22. фебруар 2018.

све друштвене групе које се не уклапају у шаблоне „умерене“ политичке мисли, односно „жестоке дебате о маргиналним питањима“ нео-либералне левице и нео-либералне деснице. Стварајући себи „опозицију“ у оквиру своје идеологије, нео либерализам је успео да, како то каже *Le Monde diplomatique* - „учини да се Француски грађани одлуче за председника који је обећавао приватизацију у рукавицама, уместо за председницу која је говорила да ће приватизовати још брже... И нисмо баш имали много избора...“³⁷³

Реакције светске јавности – глобализација истрајка

Када је Реганова „нова десница“ увела нео-либерализам на глобално идеолошко тржиште, континентална Западна Европа није показала баш превише ентузијазма према напуштању државе благостања. Између осталог, због тога су *Daily Mail* и *The Sun* од избора Маргарет Тачер 1979. године понављали попут религијске мантре - „Британија ће поново бити светлост слободног света...“³⁷⁴ – спајајући тако пост-колонијални реваншизам и нови национализам са веома поједностављеним схватањем идеја „новог света“, и стварајући тако прве идејне конструкције политичке и културолошке структуре инцијалног нео-либерализма. Интересантне су и саркастичне речи старог Сантијага Кариља, последњег преживелог „великог вође“ Европске левице са почетка Хладног рата³⁷⁵, који је читајући новинарима шта тачно подразумева *trickle-down* принцип шаљиво прокоментарисао - „Куд ли ме онако преварише, па не одох са Стаљином!“³⁷⁶

„Превара“ о којој Кариљо говори било је „обећање државе благостања“, како се у исто време поетично изражава Хабермас, којим је „заустављено комунистичко пролеће Европе 1946. године.“³⁷⁷ Зато не представља ништа чудно чињеница да су ове Кариљове речи у наредним годинама биле цитиране дуж континента у много озбиљнијим контекстима него што су биле изречене. -„Управо то, превара, пораз и разочарење!“- виче Жорж Марше на

³⁷³ Emilien Ruiz, „De Saint-Just à Macron, variations sur un même thème“, *Le monde diplomatique*, 28. април 2018.

³⁷⁴ *The Sun*, „Lest we forget“, Март 1984, *Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979.

³⁷⁵ Када говоримо о времену у коме је црвени страх допринео одлуци да се у Западном свету изгради систем државе благостања, битно је имати у виду једну врло важну чињеницу – до велике револуције шездесетих година, идеја „глобалног комунизма“ имала је примат у привлачењу прогресивне мисли идеолошког спектра. За Кариљову генерацију, сва велика питања људских права, културолошко-политичког изједначавања жена, сиромашних, других раса, националих и сексуалних мањина, итд. била су нераскидиво повезана са економским питањима друштвене неједнакости. По први пут у свом животу, Кариљове генерације суочавале су се са новом идеологијом која је стварала до тада незамисливе везе и њеном културом која је подразумевала друштвено-правни егалитаризам, либерализам, мултикултурализам и друштвени плуралитет. Захваљујући великој револуцији шездесетих, коју је омогућило управо стварање државе благостања, нео-либерализам могао је да прекине са дотадашњим схватањем идеологије и прогресивизма.

³⁷⁶ J. Anthony Nicastro „Eurocommunism, Spain, and the views of Santiago Carrilo“, University of Massachusetts, 2014.

³⁷⁷ Jeffrey Vanke, „Georges Marchais and the Decline of French Communism“, *Journal of Cold War studies*, 2004.

Јелисејским пољима испред сто хиљада демонстраната³⁷⁸ - „Одбили смо Совијете када су угрозили основни стуб наше цивилизације, слободу, сада нам је угрожен други стуб – једнакост.“³⁷⁹ (алузија на мото Француске револуције).³⁸⁰

Трећи и најутицајнији тријумвир старе Европске левице, Енрико Берлингуер, у једном од својих последњих обраћања Италијанској јавности поручује - „Пред нама је велики рат. Континентална Европа стајаће сама против целог света...“.³⁸¹ И заиста, у Западној Европи дошло је до велике реакције на нео-либералну политичку, економску, друштвену и културолошку револуцију која се дешавала у англо-саксонском свету.³⁸²

Међутим, ова реакција била је веома кратког века. Стара школа Европске левице већ је била у процесу опадања своје некада велике моћи и пре него што су администрације Роналда Регана и Маргарет Тачер започеле програм нео-либералних реформи.³⁸³ Транзиција политички и културолошки посебног Евро-комунизма у Европску социјал-демократију била је завршена само делимично, а транзиција њеног хетероген спектра партија и суб-идеологија у „велику коалицију Европске левице“, коју је Марше предвиђао пред крај живота, никада није дошла.³⁸⁴ Идеја „Леве континенталне Европе“ која се опире нео-либерализму није живела ни толико дуго да пружи значајну подршку Британском штрајку железничара. Ипак, многи политички и културолошки процеси које је изазвала утицали су на каснију историју Европске уније, а управо су структуралне, друштвено-историјске посебности континента на које је ова идеја подсетила светску јавност учиниле да и данас на подручју континенталне Европе нео-либерализам узима своје „најблаже“ облике.

Ипак, то није спечило штрајк Британских железничара да чека реакцију континента као „помоћ која никад није дошла“. *Daily Mirror* на почетку штрајка 1984. године пише - „Само је питање времена када ће светска јавност подржати штрајк...“.³⁸⁵ У више-недељној анализи битке код Оргрива, *The Guardian* нарочито истиче да очекује да полицијска бруталност скандализује Европску јавност. До тога је заправо и дошло, али превише касно и никако у оној мери у којој је то очекивао *The Guardian*.³⁸⁶

³⁷⁸ Bruno Amable, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.

³⁷⁹ Christian Baudelot, Roger Establet, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992.

³⁸⁰ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

³⁸¹ Paul Ginsborg, *„Berlinguer's Legacy“*, Oxford University Press, 1984.

³⁸² Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

³⁸³ J. Anthony Nicastro, „Eurocommunism, Spain, and the views of Santiago Carrilo“, University of Massachusetts, 2014.

³⁸⁴ Jeffrey Vanke, „Georges Marchais and the Decline of French Communism“, *Journal of Cold War studies*, 2004.

³⁸⁵ *Daily Mirror*, „We are waiting for the global public to respond“, 19. март 1984.

³⁸⁶ *The Guardian*, „Police brutality will be condemned by Global Public“, 27. јун 1984.

Чак и да је било другачије, тешко да би активирање Европске јавности имало утицаја у том тренутку. *Daily Mail* објашњава - „Шта год да се деси, наша *queen Victorious* неће напустити програм приватизације рудника“.³⁸⁷ *The Sun* се надовезује - „Британски краљевски лав не мари за мишљење Европских оваца...“.³⁸⁸ Мање еуро-фобични и доста софистициранији наративи *The Times*-а такође у овом периоду често садрже и једну „додатну ставку“ - „Какав год да буде став Европе, Британија ће бранити своју сувереност, права својих послодаваца и своје интересе у својим рудницима, итд...“.³⁸⁹

Почетком 1985. године *Daily Telegraph* скоро па моли Европску јавност да интервенише - „Ми апелујемо на све савесне Европљане да апелују на своје владе...да нам помогну да се изборимо против *глобалне претње*, која ће ускоро бити и на вашем прагу“.³⁹⁰ *Daily Mirror* ставља на насловну страну старог рудара који поручује Европи - „Борио сам се за вас у рату, очекујем да ми вратите услугу у миру!“.³⁹¹

Подршка Европске јавности штрајку била је релативно јака. *The Guardian* јавља да у Француској многи синдикати, између осталог и они из SNCF-а, организују протестне шетње у знак солидарности са британским рударима.³⁹² *The Times* говори о великом „страху који је завладао међу рударима Западне Немачке, нарочито након битке код Оргрива...“.³⁹³ Ипак, највеће незадовољство због тачеристичких реформи у Британији показали су радници из земља које су биле по руди, али и по животном стандарду најсиромашније земље „Европске породице“ – Италије, Шпаније и Грчке.³⁹⁴

Европска интелектуална заједница такође се ангажовала да пружи подршку Британским рударима. Бурдије је управо током штрајка британских железничара формулисао своје прве критике нео-либерализма.³⁹⁵ Хабермас је сматрао да ће баш исход реформи у Великој Британији бити прекретница за остатак Европе и света и повлачио паралелу са индустријском револуцијом и Британијом.³⁹⁶ Бечка школа надреалистичке уметности изводила је насилне и шокантне перформансе против нео-либерализма на трговима и у позориштима по Европи. Интересантно, страх од „велике промене“ утицао је на „велику

³⁸⁷ *Daily Mail*, „There can be no negotiations with terrorists or the ones who support them“, 8. октобар 1984.

³⁸⁸ *The Sun*, Stick it up your Junta, 21. Април 1982.

³⁸⁹ *The Times*, „The future of Europe will be decided on the British isle“, 11. март 1984.

³⁹⁰ *Daily Telegraph*, „Europe must make a stand for us!“, 3. април 1984.

³⁹¹ *Daily Mirror*, „European Pubic have a debt of honor towards our boys“, 25. мај 1984.

³⁹² *The Guardian*, „Police brutality will be condemned by Global Public“, 27. јун 1984.

³⁹³ *The Times*, „The future of Europe will be decided on the British isle“, 11. март 1984.

³⁹⁴ Paul Ginsborg, „*Berlinguer's Legacy*“, Oxford University Press, 1984.

³⁹⁵ *Education-populaire*, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. април 2018.

³⁹⁶ Robert Asen, „Neoliberalism and the Public Sphere“, University of Wisconsin-Madison, 2018.

револуцију“ у савременој уметности која се дешавала у Европи и Америци крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година. Осакаћена људска тела, мрачни прикази егзистенцијалне депресије и бесмисла постојања поново постају централне теме у савременој уметности, први пут након епохе апстрактног експресионизма која је уследила одмах после рата.³⁹⁷

Међутим, солидна подршка Европске и светске јавности није донела никакву помоћ штрајку железничара. *The Times* десет година касније предпоставља узроке оваквог исхода - „Док је левица 1984. године углавном чинила или део Европских влада, или њихову највећу опозицију, одлуке су доношене у стандардном маниру епохе, компромисима левог и десног центра...“.³⁹⁸ *Daily Mirror* сагледава ствари из гео-политичког угла - „Исток је био у свом самоизграђеном хаосу, Запад је био превише слаб, подељен и суочен са новим добом несигурности...Нико није имао интересе да званично подржи штрајкаче, а сви су имали интересе да се у овом кризном времену нађу на страни очигледних победника...“.³⁹⁹ *Daily Telegraph* додаје - „Континентална Европа имала је сву моралну подршку за мртву стражу, међутим није је желела у свом дворишту...“. *The Guardian* додаје субјективно-психолошки аспект овој анализи - „Нестало је црвеног страха на Западу, међутим није нестало фрустрације и жеље за осветом. Страх са Истока, као и бол и трошкове које су Берлингуер-Кариљо коалиција и *SNCF* наносили владама и корпорацијама четрдесетих и педесетих година, сада ће платити Британски рудари...“.⁴⁰⁰

Док је ефекат глобалне јавности на рударски штрајк био занемарљиво мали, ефекат рударског штрајка на глобалну јавност био је значајан. Док је битка код Салтлеј-Гејта 1972. године прошла готово незапажено, и била третирана као потпуно маргинална и интерно-Британска ствар, битка код Оргрива одјекнула је светом као ниједан сукоб демонстраната и полиције до тада.⁴⁰¹ Док се Европска штрапа пунила огорченим изјавама, отвореним писмима и протестним нотама, кабинет Андропова је коментарисао да је - „Британска влада управо применила ону бруталност за коју оптужује СССР“. У Америци су организоване демонстрације, а синдикати од Источне Африке до Индокине изављивали су подршку рударима.⁴⁰²

³⁹⁷ Norbert Lynton, „The story of Modern Art“, Paperback, 1994.

³⁹⁸ *The Times*, „The outcomes of the oil crises“, 3. Мај 1979.

³⁹⁹ *Daily Mirror*, „We are waiting for the global public to respond“, 19. март 1984.

⁴⁰⁰ *The Guardian*, „The public frustration as the main cause of its failure to support the strike“, 12. новембар 1984.

⁴⁰¹ Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992.

⁴⁰² J. Anthony Nicastro „Eurocomunism, Spain, and the views of Santiago Carrilo“, University of Massachusetts, 2014.

Статистике показују да су емисије BBC-а о штрајку рудара биле гледаније у Европи и Америци него у самој Великој Британији.⁴⁰³ CNN је са друге стране „изражавао забринутост” због количине непријатеља које је администрација Маргарет Тачер стекла. Посматрајући телевизијску популарност дешавања око штрајка, *The Guardian* је назвао штрајк рудара - „Радничким Вијетнамом”.⁴⁰⁴

Међутим, вијетнамско искуство било је више него добро научено. Администрације Роналда Регана и Маргарет Тачер активно су цензурисале телевизијске преносе код догађаја сличних Оргриву, а допуштале оне у којима је изгледало као да је насиље искључиво једнострано и изазвано од стране рудара.⁴⁰⁵ Међутим, и поред тога, преко слика у новинама, црно-белих аматерских фотографија које су циркулисале поштом, графита на улицама и перформанса нових таласа савремене уметности, глобална јавност се полако информисала о постојању две стране „епа о штрајку”.⁴⁰⁶

Штрајк Британских рудара 1984-1985. године био је у том смислу први „глобални” штрајк. Свој печат оставио је у популарној, уметничкој и радничкој култури, истовремено постајући део урбаног митоса Америчких радника, део Ирских народно-ослободилачких песама, позадина популарних представа и филмова као што су „Унутрашњи непријатељ” и „Били Елиот”, део обраћања синдикалних представника у савременој Турској, и део историје Европске радничке класе, која се сада више није чекала временску дистанцу да буде написана.⁴⁰⁷

Штрајку SNCF-а 2018. године и подршка домаће јавности била је веома недостижан циљ. Што се пак подршке глобалне јавности тиче, ставове синдикалног вођства SNCF-а најбоље преноси *Le Monde diplomatique* - „Већ више од двадесет година изграђиван је стереотип о Француском јавном сектору као о најпривилегованијем, најскупљем и истовремено најбунтовнијем Европском уточишту некадашњег законодавства државе благостања. У таквој ситуацији, ми се не можемо надати подршци глобалне јавности штрајку оне групе синдиката за коју и сам Француски јавни сектор гаји сличне стереотипе...”⁴⁰⁸

⁴⁰³ BBC News, „Global public has in fact taken interest in the miners strike”, 7. август 1984.

⁴⁰⁴ *The Guardian*, „There is no victory in this war”, 25. јун 1984.

⁴⁰⁵ J. Anthony Nicastro „Eurocommunism, Spain, and the views of Santiago Carrilo”, University of Massachusetts, 2014.

⁴⁰⁶ BBC News, „Global public has in fact taken interest in the miners strike”, 7. август 1984.

⁴⁰⁷ John Tosh, *The pursuit for history*, Taylor and Francis, 2013, Shirley Robin Letwin, *The anatomy of tatcherism*, Fontana, London 1992, Ерик Хобсбаум, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.

⁴⁰⁸ Jean-Gabriele Fernandez, „La retraite des cheminots, une regime special largement deficitaire”, *Le monde diplomatique*, 8. мај 2018, Juliane Michi et Valerie Solano, „The great train robber”, *Le monde diplomatique*, јун 2018.

Le Figaro заузима другачију перспективу уочи почетка штрајка - „Па наравно да ће паразитска Европска бирократија подржати паразитски штрајк!“⁴⁰⁹ – поручује редакција у једном од својих отворених писама - „Они који хоће да од наше Француске нације начине легло либералне декаденције, учиниће све да дигну што већу прашину ниокочега...“.⁴¹⁰ Овакав таблоидни наратив, типичан и за одговоре *Daily Mail*-а и *The Sun*-а на стварну подршку Европске јавности штрајку рудара три деценије раније, ипак пружа извесне трагове. Сама чињеница да се *Le Figaro* уопште бави овим питањем, а нарочито заједно са чињеницом да му приступа на овакав начин, сведочи о постојању извесног страха код чувених аналитичара *Le Figaro*-а да би до подршке Европске јавности ипак могло доћи.

Liberation са друге стране сматра да о овом питању уопште ни не вреди говорити, јер је Макронова Европска спољна политика, у којој реформа SNCF-а представља само фусноту, већ учинила реакцију Европске Уније немогућом.⁴¹¹ *Le Nouvel Observateur* наставља - „Императору Емануелу (саркастични назив који Макрону даје штампа управо правећи алузије на његову Европску политику) након успешног окончања преговора са Немачком остаје само да брине о реакцији појединачних центара у оквиру Европе, али никако не и о реакцији институција Европске Уније...“.⁴¹² *Le Monde* се шаљиво надовезује - „Парламент у Бриселу већ десет година није успео да реагује ни на једно битно питање, зашто би SNCF био изузетак“.⁴¹³ *Le Figaro* радосно прихвата - „Левичарска штампа је управу у само једној ствари – Ово више нису седамдесете...“⁴¹⁴

The Economist ставља штрајк SNCF-а у дубљи и шири глобално-политички контекст.⁴¹⁵ Указујући на везу између Макронове унутрашње и спољне политике, *The Economist* инклинира ка ставу да су Макронове економске реформе више последица његовог посезања за реформом ЕУ, у којој Француска има „месијанску“ улогу вође у новој „централизованом“ будућности Европске Уније. Дакле, у питању је „замена“ финансијске сигурности за „европску хегемонију“ у гео-политичком, односно „замена реформом јавног сектора евентуално изгубљене популарности за ону коју ће донети реформа Европске Уније“.⁴¹⁶

⁴⁰⁹ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

⁴¹⁰ *Le Figaro*, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent»“, 6. март 2018.

⁴¹¹ *Liberation*, „Pauvreté Macron tend la main gauche“, компилација текстова, 13. септембар 2018

⁴¹² Jullien Dray, „SNCF : le gouvernement "prépare la privatisation", *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.

⁴¹³ Alexandre Lemarié, „Les trois projets de loi de la réforme des institutions“, *Le Monde*, 5. мај 2018.

⁴¹⁴ *Le Figaro*, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.

⁴¹⁵ *The Economist*, „Why France's government has not caved in on the railway strikes“, 6. јун 2018.

⁴¹⁶ Исто.

Интересантно је такође да *Le Figaro* у истим бројевима у којима напада штрајк SNCF-а не пропушта да стави на насловну, или барем на једну од првих страна, и неки нови успех Макронове „велике Европске политике“. Иако је Макронова планирана реформа Европске Уније коју *Le Figaro* види као „велику историјску прекретницу“⁴¹⁷ остала углавном без резултата, она је донела председнику Макрону и његовој влади много више популарности него што им је одузела реформа јавног сектора, тврде аналитичари из *Le Monde diplomatique*.⁴¹⁸

Мали утицај глобалне јавности на штрајк SNCF-а 2018. године могао се поредити само са још мањим узајамним утицајем штрајка SNCF-а на глобалну јавност. Реформа француског јавног сектора била је не само неминовна, већ и пожељна из перспективе политичких интереса глобално доминантне идеологије. *New York Times* налази да је било само питање времена када ће Француска морати да прође кроз исте „нелагодности“ кроз које је прошао остатак света.⁴¹⁹ *Irish Times* налази да је реформа SNCF-а „трагична али неопходна“.⁴²⁰ *The Washington post* сматра да је „било крајње време за реформу“.⁴²¹ Телевизијска кућа *Fox News* очекивано честита председнику Макрону на „вољи да се коначно избори са синдикатима који заустављају цивилизацијски напредак“, и наравно не пропушта да направи историјску паралелу између председника Макрона и Роналда Регана, хероја *Fox* корпорације.⁴²² *Russia Today* такође честита председнику Макрону на „изванредној ефикасности у обрачуна са непријатељима државе и прогреса“.⁴²³

Иронично, Макрон није учинио ништа што би могло да утиче на исход штрајка, сем што је својим генералним ћутањем о њему доприносио ћутању домаћих и глобалних медија. Ова стратегија међутим се показала изузетно успешном, јер је убрзо након првих реакција, штрајк потпуно нестао из сфере интересовања глобалне јавности. Осим поменутих, већих реакција од глобалних медија готово да није ни било. Није било „велике коалиције“ Европске левице која само идејом о свом настанку прети опстанку нео-либералних реформи. Није било масовних демонстрација подршке штрајку железничара у свим Европским престоницама као што је то био случај за време штрајка Британских рудара 1984. године. Није било апстрактне

⁴¹⁷ Valérie Collet, „Le statut de cheminot, un tabou pour les syndicats de la SNCF“, *Le Figaro*, 15. март 2018.

⁴¹⁸ Juliane Michi et Valerie Solano, „Trente-six compagnies pour une ligne de chemin de fer“, *Le monde diplomatique*, 6. јун 2018.

⁴¹⁹ Anne-Sylvaine Chassany, „France sets 2-year goal to overhaul welfare“, *New York Times*, 3. септембар 2017.

⁴²⁰ Lara Marlowe, „France Télécom accused of driving employees to suicide“, *Irish times*, 16. јун 2016.

⁴²¹ *Washington post*, „Strikes in France disrupt rail, in opening shot against Macron’s labor plans“, 22. март 2018.

⁴²² *Fox News*, „French train strikes aim to disrupt travel, test Macron“, 2. април 2018.

⁴²³ *Russia Today*, „Macron showed real leadership qualities in chorusing the rail strike“, 17. јул 2018.

уметности да железничарима пружи омаж кроз слике и уличне перформанске. Штрајк SNCF-а пуштен је да се угаси, неприметно као што је и почео.

Побуна жутих прслука – борба за интеграцију прекарног друштва

Макронова победа над савезом синдиката железничара била је очекивана и није имала неки нарочити друштвено-политички, нити гео-стратешки значај. Међутим, симболична вредност ове победе не може се преценити, баш као ни њен утицај на схватање самих друштвено историјских процеса од стране њихових савременика. Баш када је домаћа, као и глобална јавност, мислила да је процес Макронових реформи завршен, и да је завршетком реформи јавног сектора окончан и процес нео-либерализације Француске дошло је до догађаја који је из корена променио схватање савременика о времену трајања ових историјских процеса – популарно названог „побуна жутих прслука“.⁴²⁴

Само три месеца пошто су последња два синдиката SNCF-а признала фактичко стање и објавила капитулацију у штрајку у коме више нико није желео да узме даљег учешћа, Француске улице постале су поприште дешавања сличним оним у Британији за време „необјављеног грађанског рата“ 1984-1985. године.⁴²⁵ Почевши као демонстрације против одлуке Макронове администрације да повећа минималну цену горива, „покрет жутих прслука“ претворио се у, како то каже *Le Monde* -, „најнасилнији ланац догађаја у новијој историји Француске“.⁴²⁶ До крвавих обрачуна са полицијом дошло је већ другог дана протеста, када је група демонстраната који су носили препознатљиве жуте прслукe, у знак „симболичног протеста“ почела да пали аутомобиле паркиране на улицама. Тренд се убрзо раширио на подручје целе земље, као и насиље које га је пратило. У прва три месеца побуне жутих прслука већ је било око десет жртава, неколико хиљада тешко рањених, и неколико десетина хиљада ухапшених, што је компарације ради попутни еквивалент резултатима насиља у првој половини 1984. године током штрајка Британских рудара.⁴²⁷ „Необјављени грађански рат“ на територији Француске није се, као што је то био случај са штрајком рудара у Британији, продужио на још годину ипо дана, и почео је да јењава већ у зиму 2018-2019. године, међутим то је била последица истрошености снаге и владе и демонстраната у много

⁴²⁴ Dr. Steve Turley, „*Uprising: How the yellow vests are changing France*“, Paperback, 7. мај 2019.

⁴²⁵ Исто.

⁴²⁶ *Le Monde*, „Yellen veut rester jusqu’à la fin de son mandat à la Fed, en 2018.“, 23. новембар 2019.

⁴²⁷ John Sheldrake, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.

већој мери него „остварене победе“ Макронове администрације.⁴²⁸ У случају историјски новог, деконструисаног отпора, какав представља случај „покрета жутих прслука“, и немогуће је одредити тачан крај сукоба, нити имати било какве друге индикаторе „победе“ сем чињенице да се демонстранти више не појављују на улицама и да не пале аутомобиле, сем у „изолованим случајевима“, што се наставило дешавати све до лета 2019. године.

Le Figaro током првих дана ескалације уличних протеста забринуто пита себе и своје читаоце - „Како је ово могуће?“. ⁴²⁹ *Liberation* је такође у шоку, али пуном ентузијазма - „Иако су нам потпуно нејасни захтеви и узроци ове побуне, ми смо захваљујући њој повратили веру у револуционарни дух Француске нације“- коментарише редакција.⁴³⁰

Le Nouvel Observateur покушава да докучи узроке овог изненадног излива незадовољства - „Да ли је могуће да се све ово заиста догађа због цене горива?“⁴³¹. *Le Monde diplomatique* приказује својим читаоцима слике руинираних улица, уништених продавница, спаљених аутомобила и стотина хоспитализованих и ухапшених и поставља реторичко питање - „Да ли је ово заправо најскупље повећање цене горива у Француској историји?“⁴³².

Интересантно, већ након прве недеље демонстрација, први чланови покрета жутих прслука почели су да иступају са отворено анти-мигрантским ставовима. *Le Monde* иронично примећује - „Да ли је могуће? Жути прслуци су коначно добили политички програм. Занемарићемо то што је мање-више расистички...“.⁴³³

Заиста, прве микро-организоване форме покрета жутих прслука добиле су идеолошку позадину екстремне деснице и политичку агенду анти-мигрантског покрета. Први транспаренти које су новинари *L'Obs*-а видели после оних о цени горива преносили су поруке мржње према муслиманима, арапима и црнцима.⁴³⁴ Заправо прва организована политичка форма коју су жути прслуци добили била је „католичка лига жутих прслука“, оформљена друге недеље покрета. Католички жути прслуци поставили су као свој примарни циљ борбу против - „моралне декаденције друштва“ али и против „мигрантске окупације Француске нације“ и против „криминализације беле културе поноса“ како то кажу у свом званичном саопштењу.⁴³⁵ Иако су убрзо искључени од стране већине покрета која је одбијала да прихвати конвенционално политичку агенду (а не због импликација латентног расизма),

⁴²⁸ Dr. Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

⁴²⁹ *Le Figaro* „C'est impossible! C'est le soulèvement!“, 29. октобар 2018.

⁴³⁰ *Liberation* „C'est exactement comme le commune Parisienne!“ 1. новембар 2018.

⁴³¹ *Le Nouvel Observateur* „Violence sans précédent!“, 8. децембар 2018.

⁴³² *Le Monde diplomatique* „Yellow vests don't do politics“ 20. јануара 2019.

⁴³³ Исто.

⁴³⁴ *Le Nouvel Observateur* „Violence sans précédent!“, 8. децембар 2018.

⁴³⁵ Dr. Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

такође су извршили утицаја на већину демонстраната која је убрзо нормализовале расне екстремизме.⁴³⁶

Le Mond diplomatique преноси запањујућу статистику - „У новембру 2018. године само 8% чланова покрета изражавало је став да жути прслуци протестују и против миграната, а преко 60% је то отворено одбијало...Међутим јануара 2019. године 27% демонстраната изјавило је да се слаже са ставом да и мигранти угрожавају њихову материјалну егзистенцију, а 42% изјавило је да лично тако не мисли, али да нема ништа против да они који тако мисле придруже свој став политичкој агенди покрета, ради већег *диверзитета мишљења*...“⁴³⁷

Liberation се разочарано извињава због свог почетког ентузијазма, и за то време прави знајачну историјску паралелу - „Нажалост, мислили смо да ће ово бити нешто слично штрајку SNCF-а 1995. године.“⁴³⁸ *Le Nouvel Observateur* истиче - „Поред овог, јавности најболнијег, јављају се и многобројни други мотиви покрета жутих прслука, и у њему се дефинишу различите политичке агенде...Међутим, и даље остаје нејасно питање његовог изненадног настанка и коначног циља...“.⁴³⁹

Le Figaro међутим управо тада излази из свог првобитног „културолошког шока“ и ентузијастично се прихвата анти-мигрантског наратива у пружању објашњења „побуне жутих прслука“. „Ми поздрављамо Француске родољубе који су се дигли да одбране нашу нацију од исламизације...“ – поручује се у редакцијском коментару.⁴⁴⁰ У том светлу, *Le Figaro* покушава да да следеће објашњење - „Радничко незадовољство природно је нарасло услед навале миграната који отимају послове нашим радницима, итд...“.⁴⁴¹

Међутим, статистике показују да је Француска од почетка мигрантске кризе 2015. године примила свега 240.000. људи, од којих је само 26.327 заиста добило право да аплицира на тржиште рада,⁴⁴² без гаранције да ће на њему бити прихваћени, што на Француску популацију од 67 милиона са радно способним становништвом од преко 35 милиона, од чега је већ 4,7 милиона незапослених, представља минорну и потпуно занемарљиву бројку.⁴⁴³

⁴³⁶ Исто.

⁴³⁷ *Le Monde diplomatique*, „Laurent Bonelli on the yellow vests' challenge to the elite“, 19. децембар 2018.

⁴³⁸ *Liberation*, „C'est exactement comme le commune Parisienne!“ 1. новембар 2018.

⁴³⁹ *Le Nouvel Observateur*, „Violence sans précédent!“, 8. децембар 2018.

⁴⁴⁰ *Le Figaro*, „Gilets jaunes: à l'étranger, l'image d'un pays devenu irréformable“, 21. јануар 2018.

⁴⁴¹ *Le Figaro*, „C'est impossible! C'est le soulèvement!“, 29. октобар 2018.

⁴⁴² Dr. Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

⁴⁴³ Ако би смо под појмом „етничких Француза“, по узору на стручњаке *Le Figaro*-а, подразумевали само беле људе којима је Француски језик матерњи и који су римо-католичке или (огромном већином) атеистичке верске оријентације, добили би смо да они чине нешто преко 60 од 67 милиона становника Француске. Не-беле мањине чине тек нешто више од половине од преосталих 7 милиона становника, а муслимани чине тек нешто више од половине тог броја. Међутим, када је

Конкуренција на тржишту рада за по критеријумима *Le Figaro*-а „етнички чистог“ Француза не представља ни приближно толику опасност као увећање незапослености геометријском прогресијом које је дошло као последица глобалних економских кретања. Интересантно, незапосленост у Француској 2008. године је са 66,000 хиљада скочила на 2,4 милиона у току само прва три месеца од почетка светске економске кризе.⁴⁴⁴

„Управо у економској несигурности треба тражити мотиве жутих прслука“ – *Le Monde diplomatique* коначно закључује након три месеца од почетка демонстрација.⁴⁴⁵ *Liberation* додаје – „иза беса због повећања цене горива стоји бес због растуће незапослености...“⁴³⁰

И много више од тога. Растуће друштвене неједнакости креирале су ново доба увећања друштвених тензија у Француској које је још од деведесетих година било потиснуто иза спољашњих приоритета нео-либералне политичке културе. Овако напумпани мехур друштвених тензија само је тражио повода да прокључа, а повод је нађен у закону о цени горива.

„Нас једино чуди да су чланови жутих прслука углавном млади људи који никада нису ни ступили у радни однос“⁴⁴⁶ – *Le Nouvel Observateur* одговара на констатацију *Le Figaro*-а да се „побуна жутих прслука“ дешава „управо због нерешених радничких питања.“⁴⁴⁷ За то време, *Le Monde diplomatique* истиче кључни проблем – „Није проблем у томе што ти млади људи никада нису радили, већ у томе што мисле да никада неће моћи.“⁴⁴⁸

У структуралној основи тог „великог осећања опште несигурности“⁴⁴⁹, како то каже *Liberation* лежао је нов начин рада који је створио ново друштво – савремени прекаријат.⁴⁵⁰ По први пут у историји Француске, за политичко делање су сазреле генерације које су од свог

незапосленост у питању, статистичке бројке су обрнуте. Од укупног броја незапослених, половину чине не-бели грађани Француске, а половину од тог броја муслимани. Дакле муслимани чине 5,8 процената француског становништва, међутим 25% незапослених, док не-беле мањине чине око 8,3 процента француског становништва, међутим око 50% од укупног броја незапослених.

Чак и ако би смо изузели огромну предност коју „етнички Французи“ имају у запошљавању захваљујући неупоредиво већем просечном социјалном и културном капиталу, чак и у случајевима када су сви остали параметри исти, и још више, захваљујући друштвено и културолошки произведеној субјективности индивидуалних одлука које доносе послодавци (примера ради, статистике такође показују да у случају истих предиспозиција, бели Французи имају 78% веће шансе да буду примљени), мањине захваљујући својој простој физичкој малобројности не би могле да представљају значајну конкуренцију на тржишту рада. Примена принципа „позитивне дискриминације“, успела је да „насиљем над принципом слободне конкуренције“ како то каже *Le Figaro*, уведе само нових 4,7% не-белих Француза и нових 2,4% муслимана на тржиште рада.

⁴⁴⁴ Christian Baudelot, Roger Establet, „L'élitisme republicain, L'école française a l'épreuve des comparaisons internationales, Seuil, Paris, 2009.

⁴⁴⁵ *Le Monde diplomatique*, „Laurent Bonelli on the yellow vests' challenge to the elite“, 19. децембар 2018.

⁴⁴⁶ *Le Nouvel Observateur*, „Les Gilets Jaunes va continuer avec la violence“, 7. децембар 2018.

⁴⁴⁷ *Le Figaro*, «Gilets jaunes»: à l'étranger, l'image d'un pays devenu irréformable“, 21. јануар 2018.

⁴⁴⁸ *Le Monde diplomatique*, „Yellow vests don't do politics“ 20. јануара 2019.

⁴⁴⁹ Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

⁴⁵⁰ *Liberation*, „Pauvreté Macron tend la main gauche“, компилација текстова, 13. септембар 2018.

самог рођења одрастале у времену привремено-повремених послова. Ово није, како су то стручњаци *Le Figaro*-а предвиђали после климактичног успона Ширакове владе, учинило да нове генерације буду једноставно навикнуте на несигурност. Реалност је, како то каже *Le Monde diplomatique* „била много сличнија Орвеловој фикцији.“⁴⁵¹ Наиме, сви су претпостављали да је некад било боље, нико није знао када је то било, али сви су знали да неће поново бити...“ . Да преведемо овај поетички израз својствен Француској *haute culture* штампи на језик друштвених наука – Акумулираном друштвеном незадовољству недостају адекватни појмови којима би се изразило, односно материјализовало у форми политичке идеологије или делатности.

Управо захваљујући успону глобалног прекаријата, било је немогуће наћи заједнички интерес који би могао повезати партикуларне интересе разбијених и хетерогених група прекарног друштва.⁴⁵² Управо је зато и фамозна цена горива била изабрана као повод. Свеобухватнији повод није се могао изнаћи ни у материјалној основи економске реалности ни у апстрактним идеолошким концепцијама савременог света. Како то каже *Liberation* - „данас је гориво, сутра ће бити вода или земља...“ .⁴⁵³

Интересантно је и да сам чин изражавања незадовољства, тј. паљење аутомобила, представља много више симболички чин отпора из беса због растућих друштвених неједнакости – статистике *Eurostata* које преноси *Euronews*⁴⁵⁴ показују да 80% учесника покрета жутих прслука не поседује аутомобил.⁴⁵⁵

„Не смета Француској омладини повећање цене горива“ – како то примећује аналитичарка Анеса Поариер - „Већ управо то што повећање цене горива не погађа њих“. Ипак, гориво је и даље идалан симболички повод, јер представља идеју најближу „општем интересу“ коју је могуће остварити у савременој реалности.⁴⁵⁶

⁴⁵¹ *Le Monde diplomatique*, „Laurent Bonelli on the yellow vests' challenge to the elite“, 19. децембар 2018.

⁴⁵² Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

⁴⁵³ *Liberation* „Le Sénat de droite adopte un projet de loi Macron encore plus libéral“, 12. мај 2015.

⁴⁵⁴ *Euro News*, „All about the Yellow vests“, 12. јануар 2019.

⁴⁵⁵ Цена горива једино може да се физички одрази на њихово материјално стање преко повећање карте за једно од возила градског превоза. Међутим, већина Француза не користи аутобусе, већ возове који иду на угаљ и електричну енергију, а до скоро су били у власништву SNCF-а. Цене градског превоза много више су скочиле захваљујући успелој реформи радног статуса SNCF-а, него што је то икада могло бити као последица поскупљења нафтног деривата. Ипак, никога од садашњих преко милион жутих прслука није било на демонстрацијама за време штрајка SNCF-а три месеца раније. Другим речима, само је незадовољство јавности реално, повод је потпуно имагинаран, међутим симболичан, као и сам чин спаљивања аутомобила.

⁴⁵⁶ Славој Жижек је „надограђујући“ теорију Жака Лакана о утицају симболизма веровања на колективну свест развио тезу о „условљеном веровању“, односно о нагону друштва да одржи колективно убеђење у исправност, обично стереотипичног и погрешног, вредносног суда који је наследило, и који игра интегралну улогу у фундаменталним структурама доминантне идеологије истог друштва. Последично, они који се у хијерархијској лествици друштва налазе на нижим позицијама имају пропорционално већу потребу да у своје индивидуалне „идеолошке свести“ инкорпорирају симболизме који можда имају значење на врху друштвене хијерархије, али немају никаквог значења у свету оних који у њих

Покрет жутих прслука први је пример „деконструисаног“ отпора који се дешава у тако грандиозним пропорцијама. Нови назив „деконструисани“ отпор у физилозофским концепцијама теоријске друштвене мисли формулисала је Сорбонска школа неоструктурализма почетком новог миленијума, а у контекст историјског и социолошког истраживања ставила га је током последњих година група научника са универзитета у Ђенови, истражујући управо друштвене феномене који су дефинисали идеолошка кретања левице и деснице у савременој Европској историји.⁴⁵⁷

Као што говори сам назив, дизајниран да представља алузију на пост-модерну деконструкцију друштвених наука, основне карактеристике деконструисаног отпора су недостатак вођства, идеолошке оријентације, хијерархије циљева, у многим случајевима и саме дефиниције циљева, непостојање организације, стратегије и генерално политичке конструкције каква се сматрала подразумеваном током предходног века.⁴⁵⁸ Овакав вид отпора полази од убеђења о *апсолутном егалитаризму* свих чланова покрета, те се било какво организовање масе са било каквим коначним циљем држи за ремећење овог принципа. Зато се на „деконструисаним“ скуповима не држе говори, не планира се ток делања, не конструише се структура покрета, да би се тиме показало да се не истиче мишљење појединаца, већ симболика масе. Чак се и конструктиван разговор између учесника често друштвено стигматизује као вид имплементације идеологије у оно што је дизајнирано да буде „покрет свих“. Логично је зашто овакав вид политичке делатности не може да се нада било каквом трајном успеху, чак не може ни да постигне да пренесе више од једне симболичне „поруке“ истовремено.

Међутим оно чему овакав покрет може да се нада јесте колективна катарза, прочишћење кроз исказивање и често, оживљавање колективне фрустрације. Деконструисани отпори су тешки за разумевање из аспекта стандардне друштвене и политичке теорије јер не полазе од основне подразумеване премисе сваког покрета – идеје постигнућа. Деконструисани отпор не тежи ни да победи, ни да у пренесе поруку кроз пораз, већ само да

највише и најистрајније верују. Другим речима – материјалистичка идеологија потрошачког друштва, као што је неолиберализам, намеће поседовање материјалних добара као статусни симбол а онда се симболика везана за иста материјална добра преноси и на оне друштвене слојеве који заправо не учествују у њиховој прерасподели, и тако долази до следећег феномена – млади француски „жути прслук“ палећи аутомобил заправо изражава своје сагоревање од жеље да га поседује, односно формулише своје незадовољство изазвано друштвеним неједнакостима кроз симболику супротности, ограничену сиромашним појмовима које има о њој – видевши аутомобил као симбол материјалног добра и напретка, он аутоматски види и закон о цени горива као нешто што њега лично спречава да до таквог добра дође, чак иако закон не погађа њега директно.

⁴⁵⁷ Nadja Mosimann, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.

⁴⁵⁸ Dr. Steve Turley, „Uprising: How the yellow vests are changing France“, Paperback, 7. мај 2019.

изврши „деконтаминацију“ индивидуалне преко колективне свести својих припадника, да да „одушка“ акумулираном притиску, вакумираном у подсвести појединаца и заједница.⁴⁵⁹

Ипак оно што се намеће као централно питање јесте – како је насилни облик деконструисаног отпора успео да привуче подршку јавности, а то није пошло за руком у истој јавности некада омиљеним синдикатима из SNCF-а који су пре тридесет година сами обарали владе у Француској? И још важније питање – како то да је деконструисани отпор успео да на Европску историјску позорницу врати сцене из времена „необјављеног грађанског рата“ 1984. године?

Одговоре на ова питања треба тражити у истом историјско-друштвеном процесу који је и довео до формирања ове нове врсте отпора, односно у прекарној револуцији. Претварањем некада многобројне и политички врло утицајне Европске радничке класе у савремени прекаријат, дошло је не само до губитка политичке моћи синдиката, већ и до губитка моћи свих друштвених слојева који су некада обухватили ову класу. Такође, разбијањем друштвених класа које је познавала класична теорија предходна два века, дошло је истовремено до нестанка заједничких интереса прекарних друштвених група и до уништавања интегративних друштвених сила које су стварале друштвену кохезију прошлог столећа, као и до ескалације апатије и процвата културе индиферентности. Управо зато, једино је деструктурисани отпор могао понудити не само прилику за испољавање акумулираних колективних фрустрација, већ и јединствену интегративну силу која може повезати разбијене еснафе глобалног прекаријата.

⁴⁵⁹ Шведски „сати врисака“, средњовековни „дани бичеваоца“, карневалски „сати без закона“ у Италијанским ренесансним градовима, после-поноћни сати грчких и римских дионисија, келтски празници духова и „дани беса“ у Јапанским шаманистичким друштвима имали су исту структуралну сврху кроз историју. Међутим, данашњој потреби друштва да кроз кратко „време анархије“ да себи одушка у значајној мери доприносе нови притисци који су не само настали као последица нео-либералних реформи, већ и процеса који доприносе њиховој узајамној репродукцији. На пример, тензија настала због великих друштвених неједнакости и економских несигурности додатно је подстакнута императивом материјалног прогреса као критеријума вредновања животног успеха, јапи културом, и друштвеним потенцирањем личне одговорности али са друге стране и онемогућена да се ослободи императивом политичке коректности, радном преоптерешеношћу и кутлуролошким пуританизмом који се преноси на све од политичких уверења до животних навика, итд...

Закључак

Успостављање глобалне политичке, економске и културолошке доминације нео-либерализма дешавало се кроз многобројне друштвено-историјске процесе током периода који је обухватао више од три деценије. За то време дошло је до настанка и еволуције многих нових историјских феномена. Упркос систематизацијама нашег ума које нас наводе да историју посматрамо кроз линеарна, или пак циклична смењивања готових процеса, ове феномене још неможемо сврстати чак ни под најосновније појмовне оквири „завршеног“ процеса, иако можемо више него јасно сагледавати њихове спољашње манифестације које и саме указују да је време великих промена тек почело.

Никада пре свет није имао у данашњој мери глобално доминантну идеологију са занемарљиво слабом конкуренцијом. Монопол који је нео-либерализам постигао на идеолошком тржишту врло је сличан економским монополима корпорација који су настали као последица примене *bellum omnium contra omnes* принципа приликом стварања „слободног“ тржишта.

По први пут настала је идеологија толико моћна да у оквирима својих основних идеја има и своју левицу и своју десницу, које се са таквим радикалним фанатизмом боре на широком простору екстремног диверзитета мишљења око маргиналних питања, док сами идеолошки принципи који су им заједнички исповедају друштвену превазиђеност и историјску анахроност оваквих подела. Као што једна корпорација контролише преко стотину различитих брендова истог производа, дајући одушка у илузији избора сили која је увек била један од најачих ветрова који покрећу струје историје, вечној тежњи човека за сигурношћу, на исти начин и друштвено доминантна идеологија има на свом тржишту стотине различитих школа мишљења које се могу и морају сукобљавати у свему, све док тим сукобом није угрожена корпоративна хијерархија.

Суптилна идеологије која је у процесима своје глобалне експанзије сабрала сва досадашња практична искуства историје идеологија, успела је да наметне своје основне принципе готово без изазивања реакције, за коју и није било више снаге на истрошеном

извору идејних ресурса наше цивилизације. Међутим оне из перспективе прошлог века слабе и кратке реакције које смо видели на површини историје, у нашој бурној политичкој стварности, говоре много о принципу акумулације тензија који ће дефинисати будућност.

Зато је разумевање не само идеолошке агенде, узрока отпора и последица које су они оставили на политичку историју, већ и унутрашње структуре, културе отпора, као и односа који је друштво имало према отпорима од кључне важности за разумевање историјских и друштвених процеса који су произвели нашу садашњост. Интересантна фраза „необјављени грађански рат“ коју је Британска штампа користила да опише штрајк рудара 1984-1985. године можда гласно сведочи само о изузетној страсти са којом је једно друштво посматрало своје политичке интересе и идеале, поприлично незамисливој у данашњем свету, међутим својом симболиком она открива дубоку везу између процеса и њихових сукоба, укоренењу у саму структуру колективне свести. Сукоби идеја као „ратови у малом“ кроз своје појавне облике откривају много о унутрашњим структурама друштва.

Цицеронове речи - „*За време рата, закони ћуте*“ – врло су тачне када су у питању друштвени и етички закони, односни закони принципа и конвенција, као што нам је између осталог показала и битка од Оргрива. Међутим ове речи никако се не могу применити на друштвене и историјске законе. Управо се кроз структуре сукоба ови закони показују у свом најчистијем светлу. Корз начине на који је једно друштво водило своје унутрашње ратове, кроз њихове исходе али још више, кроз узроке због којих је исто друштво изабрало да ослободи своје акумулиране тензије, можемо сазнати много о самом друштву, његовој култури, и историјским процесима који су га изградили.

„*Ткиво рата су бескрајни профити*“ – друга је Цицеронова изрека која је нашла своју практичну примену у етици савременог света, међутим поново управо кроз њену појмовно симболичку обраду долазимо до идеје интереса, концепта који је од фундаменталне важности у схватању не само економских, већ и културолошко-политичких узрока друштвеног сукоба као и њихових последица. Велике економске промене које су се десиле на Западу у последње три деценије нису само редефинисале структуру отпора и начине на који се он приказује у материјалној стварности, већ и само друштвено схватање отпора.

Док су отпори нео-либералним реформама током три деценије у Западном свету прешли дугачак пут од „мртве страже“ до „перличастог штрајка“, још дужи пут прешле су друштвене структуре од радничке класе до концепције прекарног рада, унутрашње друштвене силе од интеграције до деконструкције, друштвена култура од солидарности до

апатије, политичка култура од облигаторних манифестација емпатије до јапијевског модела подразумеване индиферентности, итд...и на послетку, идеологије од државе благостања до нео-либерализма.

Нови вид деконструисаног отпора јесте у својим теоријско-филозофским концепцијама настао као вид материјалне реализације идеала пост-модерне деконструкције структуралне форме, у својим политичким појавним облицима као начин демонстрације губитка вере у конценционалне политичке организације и методе, у својим етички концепцијама као пут идеализације егалитаризма који се опире растућим друштвеним неједнакостима, међутим у својим структуралним концептима настао је из практичне немогућности интеграције разбијених група прекаријата у кохерентну друштвену целину.

Глобални утицај рударског штрајка 1984. године обележио је и велике борбе које су се тада водиле у друштвеним наукама. Велике културолошке промене које је покренуо нео-либерализам а које су постале видљиве управо након рударског штрајка, навеле су Хобсбаума на размишљања која су довела до његове позне плуралистичке, нео-структуралне и пост-културалистичке фазе. По речима самог историчара, био је то догађај који је имао пресудног утицаја на интензивирање ноте песимизма у његовим последњим делима. А може се поставити и питање колико је имао утицаја у Хобсбаумовом последњем покушају да води борбу против *main stream* праваца пост-модерне деконструкције који су напредовали у свим сферама друштвених наука. Нови друштвено-економски феномени које је Бурдије увидео за време „глобалног шока“ око рударског питања, пресудно су деловали на каснија проучавања утицаја друштвених неједнакости на културолошке, политичке и просветне системе која су спроводили његови теоријски наследници Бодло и Естабле. Док је идејни отац двадесетовековне археолошке и антрополошке револуције Луис Бинфорд водио своју, како то сам каже, „последњу борбу против ветрењача“ са силама пост-модерне деконструкције, амерички таблоиди упоредили су га са „оним Британским рударом који и даље узалудно маше барјаком изнад Оргрива“.

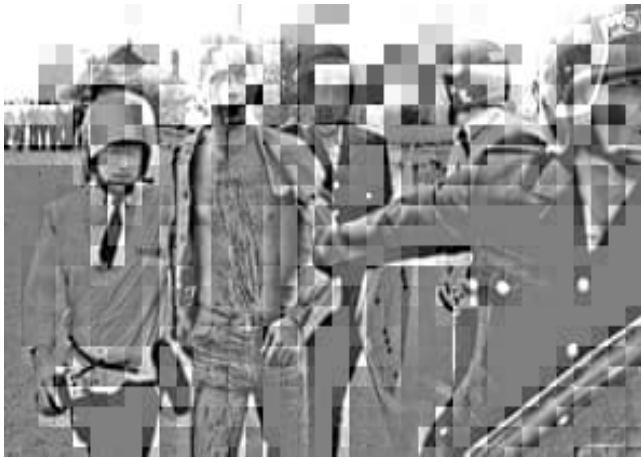
Штрајк SNCF-а 2018. године није успео да покрене глобалну јавност, нити да постане део популарне културе и урбаног митоса радничких четврти, али је успео да пружи материјалне доказе о крају епохе конвенционално организованог синдикалног отпора и о пресудном утицају новог начина рада на овај процес који су у друштвеној теорији предвидели Бодло и Естабле још почетком новог миленијума. Такође, успео је да се повеже са новим покретом нео-структурализма који на Француским универзитетима последњих

година доводи у питање тридесетогодишњу доминацију пост-модерне мисли у друштвеним наукама. Неуспех SNCF-а такође је инспирисао нову мултидисциплинарну групу друштвених теоретичара са универзитета у Ђенови која последњих година води свој приватни рат против пост-модерне деконструкције класичне теорије применом историјског метода на анализу процеса који су довели до савремених политичких дешавања у Западној Европи.

Француска јавност је управо великим контрастом између глорификовања штрајка SNCF-а из 1995. године и анимозитета према штрајку из 2018. године указала на постојање оних друштвених тензија и колективних фрустрација које ће доживети своју „историјску катарзу“ у покрету „жутих прелука“ 2018-2019. године. Покрет жутих прелука опет је, са друге стране, указао не само на запањујућу ограниченост домета политичких постигнућа деконструисаних отпора, већ и на њихове изванредне потенцијале да постану „мостови“ између дезинтегрисаних друштвених група. Нажалост, овакав покрет такође је показао и колико су мале и крхке оне кључне споне механизма историје које могу да попусте под непажљиво примењим притисцима и окрену тачкове у веома трагичном смеру.

Одсуство принципа често представља принцип сам по себи. Зато је брзо претварање неписане и неизречене агенде ове револуције, чије је само постојање требало да буде порекнуто акцијама њених учесника, у идеологију беса и мржње, и у демонстрацију насиља дизајнираног да чини омаж хаосу као симболичном контрасту стегама друштвене хијерархије и ограничењима тешко подношљиве реалности, било условљено потребама угрожене друштвене хијерархије да себи створи новог непријатеља, по могућности друге расе, вере или нације, и потребом незадовољства коме су недостајали појмови да би се адекватно изразило да нађе непријатеља на коме се може искалити.

Додатак: Отпори у сликама

Хапшења рудара у Манчестеру– *The Guardian*, април 1984.

Чувена слика коњаника који удара посматрача – *The Guardian*, април 1984.

Јуриш полицијске коњице и пешадије на демонстрацијама у Лондону – *Daily Mirror*, мај 1984.

Усамљени демонстрант изазива полицијски кордон, слика која ће постати неизоставни део декорације многих радничких пабова широм Британије – *The Guardian*, мај 1984. године.

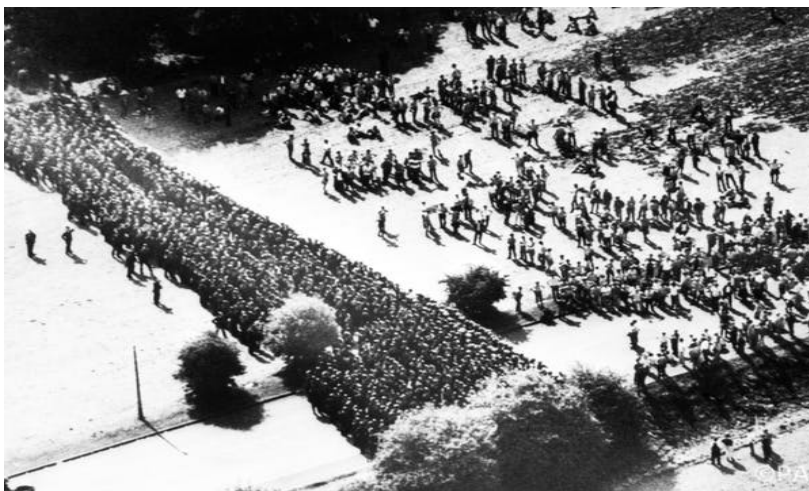
Формације на почетку битке код Оргрива, транспарент на коме пише - „Претворите Оргрив у Салтлеј“ симболички повезује највећу рударску победу у бици код Салтлеј Гејта 1972. године са највећим поразом рударских синдиката у бици код Оргрива - *Daily Mirror*, јун 1984.

„Мртва стража” заузима полукружну формацију.

Нова полицијска опрема, први пут употребљена код Оргрива, данас позната у целом свету.

Почетак битке код Оргрива. „Мртва стража“ први пут разбијена коњицом и сузавцем, док полицијска пешадија напредује у збијеним редовима.

Жене на демонстрацијама подршке штрајку – *The Guardian*, јун 1984.

Жене у сукобу са полицијом – *The Guardian*, јун 1984.

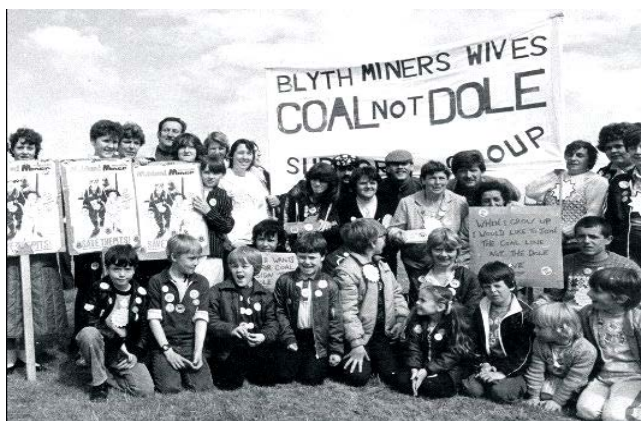
Синдикати учитеља на демонстрацијама заједно са децом – *Daily Mirror*, април 1984.

Раднице пиштољима бране улазе у руднике – *Daily Mail*, август 1984.

Синдикати трговаца на демонстрацијама подршке штрајку – транспарент „Не боримо се само за рударске послове“ - *Daily Mirror*, септембар 1984.

Деца радника подржавају своје родитеље у штрајку. У првом реду, синови рудара ухапшених после битке код Оргрива носе значке и бецеве својих очева које су им синдикати додељивали као врсту медаља – *The Guardian*, јул 1984.

Хапшење студената на демонстрацијама подршке штрајку - *Daily Mirror*, септембар 1984.

LGBT заједница подржава штрајк рудара – *The Guardian*, новембар 1984.

Артур Скаргил предводи демонстрације – *Daily Mirror*, новембар 1984..

Хапшење мигранта који је дошао да подржи демонстрације – *The Guardian*, децембар 1984.

Затварање последњег рударског окна–последња линија демонстраната диже песнице у ваздух и игра на барикадама неколико тренутака пре него што ће бити прегажена - *The Guardian*, март 1985.

Пјер Бурдје држи своје чувене говоре током демонстрација SNCF-а – *Le Monde*, октобар 1995.

Демонстрације подршке штрајку железничара у Паризу – *L'Obs*, септембар 1995. године

Јелисејска поља 1995. године – демонстрације SNCF-а окупљају преко 50.000 људи – *Liberation*, новембар 1995.

Контраст старог и новог, две генерације машиновођа, две слике настале истог дана током истих демонстрација – *L'Obs*, новембар 1995.

Блокада возова током штрајка 1995. Године

Слоган париске комуне на демонстрацијама *SNCF*-а 1995.

Протести студената против Макроновог плана реформи јавног сектора – *Le Monde*, мај 2018.

Синдикати пензионера на демонстрацијама против Макронових реформи.

Феминистичке организације на протестима против Макронових реформи – *Liberation*, јун 2018.

Борба жутих прслука и полиције - „Прво што пада у очи јесте да је због сличности опреме и одеће тешко уочити разлике између сукобљених страна“ - *Le Monde diplomatique*, децембар 2018.

Нацистички симболи и поздрави међу „жутих прслука“ који стоје први на барикадама.

Туча између „левице“ и „деснице“ унутар редова „жутих прслука“. Новинар оборен у судару две групе.

Три полицајца пендрецима ударају припадницу покрета „жутих прслука“ која клечи на улици.

„Култ ватре“ – док аутомобили горе, припадник покрета иронично показује знак мира – *Liberation*, јануар 2019.

Јелисејска поља у ватри. Пламен се диже изнад Триумфалне капије. – *Le Monde*, јануар 2019.

Епилог – Следећег јутра, Макронове нове специјалне полицијске јединице, у штампи познате као „црна гарда“, стоје испод Триумфалне капије над остацима јучерашње битке, док се дим и даље диже над Јелисејсим пољима.

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ

Штампа

Британска штампа

- BBC News*, „Battle of Orgreave : The Miners and police remember“, 14. новембар 2013.
- BBC News*, „Global public has in fact taken interest in the miners strike“, 7. август 1984.
- Daily Mail*, „And of course, Chatolics are supporting the hoodloms“, 17. септембар 1984.
- Daily Mail*, „A new generation for a new nation“, 27. октобар 1984.
- Daily Mail*, „Get the commies!“, 23. Јул 1985.
- Daily Mail*, „God damn you, lazy inbreads, its for your own good!“, 10. јун 1984.
- Daily Mail*, „Do you remember when it used to be us? God bless Thatcher!“, 27. април 2018.
- Daily Mail*, „Final victory for the free world“, 14. мај 1979.
- Daily Mail*, „Go back to India and support your own hooligans!“, 27. март 1984.
- Daily Mail*, „How can they hold the state for ransom“, 11. јануар 1984.
- Daily Mail*, „Let us never forget the great victory of `84“, 18. март 1989.
- Daily Mail*, „Meggie- I'll give them the ropes“, 23. Децембар 1984.
- Daily Mail*, „Maggie told them! They are on their own!“, 8. децембар 1984.
- Daily Mail*, „New way for the working people“ 27. март 1984.
- Daily Mail*, „Protesters – Hoodie scum!“, 5. Април 1984
- Daily Mail*, „Queen Victorious! We back her, say losers“, 2. Децембар 1979.
- Daily Mail*, „The Battle for Labour, Kinocck Victory“ 2. Апил 1984.
- Daily Mail* - „The new world of opportunities“ 13. Новембар 1979.
- Daily Mail*, „The Queen of the humble beginnings“ 7. мај 1979.
- Daily Mail*, „There can be no negotiations with terrorists or the ones who support them“, 8. октобар 1984
- Daily Mail*, „There can be no negotiations with terrorists or the ones who support them“, 8. октобар 1984.
- Daily Mail*, „The state of undecleared civil war“ 9. јун 1984.
- Daily Mail*, „The struggle for freedom of our nation will not be disrespected“, 11. октобар 1982.
- Daily Mail*, „The wise shall prosper“ 14. август 1984.
- Daily Mail* -, „We gave democracy to the world“ , 9. Март 1984.
- Daily Mail*, „We have defeated the Argies junta, we shall defeat the miners one“, 16. октобар 1984.
- Daily Mirror*, „Could it all go wrong after all?“, 28. август 1984.
- Daily Mirror*, „Demonstrations in front of the Shopping Centre in East London“, 11. јун 1984.
- Daily Mirror*, „Did they fought for nothing?“, 17. јун 1984.
- Daily Mirror*, „European Pubic have a debt of honor towards our boys“, 25. мај 1984.
- Daily Mirror*, „Schargill remembers – our strike and the French ones“, 2. новембар 1989.
- Daily Mirror*, „The bitter taste of defeat“, 18. март 1985.
- Daily Mirror*, „The battle to end all wars“, 3. mart 1985.
- Daily Mirror*, „The last stand of the European working class“, 20. јун 1984.

Daily Mirror, „War between classes”, 11. јул 1984.
Daily Mirror, „We are waiting for the global public to respond“, 19. март 1984.
Daily Mirror, „What the future holds for the coal miners”, 7. август 1979.
Daily Mirror, „What will become of us”, 7. јун 1984.
Daily Telegraph, „Europe must make a stand for us!“, 3. април 1984.
Daily Telegraph, „How is the public supporting the miners efforts”, 8. Јун 1984.
Daily Telegraph, „The brave Welshman who fought for the miners cause“, 5. јул 1984.
Fox News, „French train strikes aim to disrupt travel, test Macron”, 2. април 2018.
 Marlowe Lara, „France Télécom accused of driving employees to suicide“, *Irish times*, 16. јун 2016.
Russia Today, „Macron showed real leadership qualities in chorusing the rail strike”, 17. јул 2018.
SocialistWorker, „Erasing our memories of the battle of Orgreave”, 26. Август 2008.
The Guardian, „Fear is the cause of war”, 8. јун 1984.
The Guardian, „How long is going to take for Thatcher to realize that she has won” 13. децембар 1985.
The Guardian, „Only the metal workers still fight beside the miners”, 3. јануар 1984.
The Guardian, „Police brutality will be condemned by Global Public”, 27. јун 1984.
The Guardian, „Textile workers support our miners!“, 4. март 1984.
The Guardian, „The new time has arrived and with it the feeling of despair “, 20. јун 1984.
The Guardian, „The Orgreave catastrophe - bloody massacre of our boys“, 17. јун 1984.
The Guardian, „The public frustration as the main cause of its failure to support the strike”, 12. новембар 1984.
The Guardian, „There is no victory in this war“, 25. јун 1984.
The Guardian, „The tides of history are turning“ 13. март 1985.
The Guardian, „The wathchers of our rights”, 7. јануар 1984.
The Sun, „Give them the ropes! Ropes for the traitors!“, 27. децембар 1984.
The Sun, „Good man is hard to find” 8. јул 1984.
The Sun, „Greedy syndical parasites”, 20. фебруар 1984.
The Sun, Kill all the Argies, 3. Април 1982.
The Sun, „Lest we forget“, Март 1984.
The Sun, „Maggie got them this time” , 22. Април 1984.
The Sun, „New age has begun for the poor”, 23. децембар 1983.
The Sun, „New worker“, 3. Април 1984.
The Sun, „Stick it up losers!”, 12. Јануар 1985.
The Sun, „Stick it up your Junta“, 21. Април 1982.
The Sun, „Syndicats steal our money, they won`t steal our history!”, 3. јун 1984.
The Sun, „They are protesting because policeman did their duty towards the nation.”, 7. април 1984.
The Sun, „They could learn something from our Maggie”, 9. јун 1980.
The Times, „An example for a nation – the road to victory!“, 23. јун 1984.
The Times, „Free market, the road to progress”, 2. Новембар 1984.
The Times, „How to avoid lacking behind“, 7. јул 1984.
The Times, „Long have been gone the days of violence!“, 4. август 1988.
The Times, „Poverty is the root of all evil“ 17. септембар 1984.

The Times, „Public opinion on the Miners strike – disaster for the free world”, 2. јул 1989.
The Times, „The Church of England views on the miners strike“, 12. јун 1984.
The Times, „The economic power of Britain”, 7. Новембар 1982.
The Times, „The future of Europe will be decided on the British isle”, 11. март 1984.
The Times, „The greatest fraud in the history of Britain”, 27. април 1984.
The Times, „The importance of financial education”, 14. Март 1984.
The Times, „The outcomes of the oil crises”, 3. Мај 1979.
The Times, „Veterans thoughts on domestic war”, 23. јун 1984.
The Times, „Work for batter tomorrow” 12. јануар 1985.
Washington post, „Strikes in France disrupt rail, in opening shot against Macron’s labor plans”, 22. март 2018.

Чланци се могу наћи на сајтовима :

1. Онлајн архива Британске штампе : << <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>>>
2. Онлајн архива *BBC network* : << <https://www.bbc.co.uk/archive/>>>
3. Онлајн архива часописа *The Guardian* : << <https://www.theguardian.com/gnm-archive>>>
4. Онлајн архива часописа *Daily Mail* :
 <<<https://www.dailymail.co.uk/home/sitemaparchive/index.html>>>
5. Онлајн архива часописа *Daily Mirror* : << <https://www.journalism.co.uk/news/daily-mirror-archives-from-1903-made-available-to-public-online/s2/a532877/>>>
6. Онлајн архива часописа *The Sun* : << <https://www.thesun.co.uk/archives/>>>
7. Онлајн архива часописа *The Times* : << <https://time.com/search/?site=time&q=achives>>>

Француска штампа

Aizicovici Francine, „Le suicide au travail est le plus souvent lié à une transformation de l'organisation“, *Le Monde*, 17. септембар 2009.
 (https://www.lemonde.fr/economie/article/2009/09/17/le-suicide-au-travail-est-le-plus-souvent-lie-a-une-transformation-de-l-organisation_1228234_3234.html)
 Albert Eric, „En 1910, le Royaume-Uni comptait 121 compagnies de train“, *Le monde diplomatique* 9. септембар 2018.
 (https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/09/09/en-1910-le-royaume-uni-comptait-121-compagnies-de-train_5352647_3234.html)
 Alemagna Lilian, „ Philippe Martin : «Ça ne me choque pas qu'on demande un effort aux retraités»“, 3. септембар 2018.
 (https://www.liberation.fr/france/2018/09/03/philippe-martin-ca-ne-me-choque-pas-qu-on-demande-un-effort-aux-retraites_1676344)
 Aron Matthieu, „Droit d'asile: le double discours d'Emmanuel Macron“, *Le nouvele observateur*, 10. јануар 2018.
 Bariéty Aude, „Accident du TGV Est: la SNCF et sa filiale Systra mises en cause“, *Le Figaro*, 30. октобар, 2017.
 Bentata Pierre, „SNCF: les syndicats de cheminots ne s'intéressent qu'à leur statut, pas aux usagers“, *Le Figaro*, 12. март 2018.
 (<http://www.lefigaro.fr/vox/politique/2018/03/12/31001-20180312ARTFIG00104-sncf-les-syndicats-de-cheminots-ne-s-interessent-qu-a-leur-statut-pas-aux-usagers.php>)

Beziat Eric, „CNSF: la greve est-il en train de s'essouffler?“, *Le monde*, 13. април 2018.
(https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/04/13/sncf-la-greve-est-elle-en-train-de-s-essouffler_5285181_3234.html)

Bissuel Bertrand et Ducourtieu Cécile, „Le suicide en entreprise est rarement reconnu comme un accident du travail“, *Le Monde*, 16. септембар 2017.
(https://www.lemonde.fr/economie/article/2009/09/16/le-suicide-en-entreprise-est-rarement-reconnu-comme-un-accident-du-travail_1241233_3234.html)

Bordas Wally, „Le suicide de deux jeunes médecins relance le débat sur les conditions de travail des internes“, *Le Figaro*, 25. јун 2018.
(http://etudiant.lefigaro.fr/article/le-suicide-de-deux-jeunes-medecins-relance-le-debat-sur-les-conditions-de-travail-des-internes_6fd09364-7860-11e8-8018-c842f2207d92/)

Borges Anelin, „French railway strikes: 4 questions answered“, *EuroNews*, 4. април 2018.
(<https://www.euronews.com/2018/04/24/french-railway-strikes-4-questions-answered>)

Bouaziz Franck, „Mauvais karma pour les cars Macron“, *Le Liberation*, 6. септембар 2018.
(https://www.liberation.fr/france/2018/09/06/mauvais-karma-pour-les-cars-macron_1677055)

Chassany Anne-Sylvaine, „France sets 2-year goal to overhaul welfare“, *Financial Times*, 3. септембар 2017.
(<https://www.ft.com/content/4e6fffc4-9086-11e7-bdfa-eda243196c2c>)

Colchester Max, „France Télécom Addresses Suicides“, *Wall Street Jurnal*, 15. септембар 2009.
(<https://www.wsj.com/articles/SB125291498468308169>)

Collet Valérie, „Déraillement du TGV à Marseille: la rupture d'un rail en cause“, *Le Figaro*, 4. септембар 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/09/04/20005-20180904ARTFIG00302-deraillement-du-tgv-a-marseille-la-rupture-d-un-rail-en-cause.php>)

Collet Valérie, „Grève SNCF: les syndicats décident de consulter les cheminots“, *Le Figaro*, 9. мај 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2018/05/09/20002-20180509ARTFIG00318-sncf-le-referendum-de-la-cgt-divise-les-syndicats.php>)

Collet Valérie, „Le statut de cheminot, un tabou pour les syndicats de la SNCF“, *Le Figaro*, 15. мај 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/03/15/20005-20180315ARTFIG00345-le-statut-de-cheminot-un-tabou-pour-les-syndicats-de-la-sncf.php>)

Dagorn Gary, „Comment la SNCF et l'Etat ont «délaissé les trains du quotidien» au profit du TGV“, *Le Monde*, 14. јул 2018.
(https://www.lemonde.fr/entreprises/article/2018/06/14/comment-la-sncf-et-l-etat-ont-delaissent-les-trains-du-quotidien-au-profit-du-tgv_5315000_1656994.html)

Doumayrou Vincent, „Quand l'État français sabote le train“, *Le Monde diplomatique*, 6. јун 2017.
(<https://www.monde-diplomatique.fr/2016/06/DOUMAYROU/55773>)

Dray Jullien, „SNCF : le gouvernement "prépare la privatisation", *Le nouvel observateur*, 1. април 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2018/04/01/97002-20180401FILWWW00051-sncf-le-gouvernement-prepare-la-privatisation-selon-julien-dray.php>)

Durand Anne-Ael, „Neuf questions pour comprendre la reforme de la SNCF“, *Le monde diplomatique*, 21. мај 2018.
(https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2018/03/21/comprendre-la-reforme-de-la-sncf-en-neuf-points_5274316_4355770.html)

Durand Anna-Ael, „Sept idées recues sur le droit de grève“, *Le monde*, 7. mai 2018.
https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2018/04/09/sept-idees-recues-sur-le-droit-de-greve_5282761_4355770.html

Duteurtre Benoît, „Il paraît que les petites lignes de chemin de fer coûtent trop cher“, *Le monde diplomatique*, avril 2018.
<https://www.monde-diplomatique.fr/2018/04/DUTEURTRE/58542>

Education-populaire, „Democratie contre technocratie, discours de Pierre Bourdieu aux cheminots grévistes le 12 décembre 1995, à la Gare de Lyon“, 4. avril 2018.

Fernandez Jean-Gabriele, „La retraite des cheminots, un régime spécial largement déficitaire“, *Le monde diplomatique*, 8. mai 2018.
https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2018/03/16/la-retraite-des-cheminots-un-regime-special-largement-deficitaire_5272123_4355770.html

Galiero Emmanuel, Bourmaud François-Xavier, „Débat: Macron tient le choc et s'impose face à Le Pen“, *Le Figaro*, 4. mai 2017
<http://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/2017/05/04/35003-20170504ARTFIG00007-debat-macron-tient-le-choc-et-s-impose-face-a-le-pen.php>

Garganne Salomé, „Ce que prévoit le rapport Spinetta pour remplacer le statut de cheminot“, *Le Figaro*, 2. février 2018.
<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/02/15/20005-20180215ARTFIG00304-ce-que-prevoit-le-rapport-spinetta-pour-remplacer-le-statut-de-cheminot.php>

Guérin Jean-Yves, „La Française des jeux se prépare à la privatisation“, *Le Figaro*, 19. juillet 2017.
<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/07/19/20005-20180719ARTFIG00302-fdj-se-prepare-a-la-privatisation.php>

Guinot Danièle, „La SNCF étend ses TGV Ouigo et ses tarifs à bas prix“, *Le Figaro*, 11. septembre 2018.
<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/09/11/20005-20180911ARTFIG00317-la-sncf-etend-ses-tgv-ouigo-et-ses-tarifs-a-bas-prix.php>

Le Figaro avec Reuters Magazine „SNCF: les syndicats appelés à reprendre les négociations“, 24. avril 2018.
<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2018/04/24/97002-20180424FILWWW00068-sncf-les-syndicats-invites-a-reprendre-les-negociations.php>

Le Figaro „C'est impossible! C'est le soulèvement!“, 29. octobre 2018.

Le Figaro, «Gilets jaunes»: à l'étranger, l'image d'un pays devenu irréfutable“, 21. janvier 2018.

Le Figaro, „Ivan Rioufol : «Pourquoi les cheminots déraillent» “, 6. mars 2018.
<http://www.lefigaro.fr/vox/societe/2018/04/05/31003-20180405ARTFIG00283-ivan-rioufol-pourquoi-les-cheminots-derailent.php>

Le Figaro, „Le suicide d'un salarié de Renault lié à son travail“, 19. avril 2018.
<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/04/19/97001-20180419FILWWW00281-le-suicide-d-un-salarie-de-renault-lie-a-son-travail.php>

Le Figaro, „Lyon: vaste opération de police dans un TGV“, 13. janvier 2018.
<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/01/13/97001-20180113FILWWW00073-lyon-vaste-operation-de-police-dans-un-tgv.php>

Le Figaro, „Paris: la cofondatrice des Femmes s'est suicidée“, 24. juillet 2018.
<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/07/24/97001-20180724FILWWW00145-paris-la-cofondatrice-des-femmes-s-est-suicidee.php>

Le Figaro, SNCF: la grève atteint son plus bas niveau de participation, 21. juin 2018.
<http://www.lefigaro.fr/social/2018/06/21/20011-20180621ARTFIG00248-greve-a-la-sncf-le-traffic-sera-moins-perturbe-ce-vendredi.php>

Le Figaro, „SNCF: le gouvernement balaye le «fantasme» de la privatisation“, 14. maj 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/social/2018/05/14/20011-20180514ARTFIG00032-sncf-les-cheminots-appelles-aux-urnes.php>)

Le Figaro, „SNCF: le gouvernement reste ferme face aux pressions des syndicats“, 26. април 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/social/2018/04/25/20011-20180425ARTFIG00210-greve-a-la-sncf-l-intersyndicale-veut-maintenir-la-pression-sur-le-gouvernement.php>)

Le Figaro, „SNCF: les syndicats de cheminots craignent un "passage en force" par ordonnances“, 22. фебруар 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2018/02/22/97002-20180222FILWWW00413-sncf-les-syndicats-de-cheminots-craignent-un-passage-en-force-par-ordonnances.php>)

Le Figaro, „SNCF: malgré la grève, le trafic sera normal jeudi“, 18. јул 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2018/07/18/97002-20180718FILWWW00207-sncf-traffic-normal-jeudi-jour-de-greve-a-l-appel-de-la-cgt.php>)

Le Figaro, „SNCF: Moins de 10% de cheminots en grève“, 22. јул 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2018/06/22/97002-20180622FILWWW00250-sncfmoins-de-10-de-cheminots-en-greve.php>)

Le Figaro, „Suicide d'un policier au commissariat de Rennes“, 2. јул 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/07/02/97001-20180702FILWWW00125-suicide-d-un-policier-au-commissariat-de-rennes.php>)

Le Figaro, „Travail: Macron veut continuer les réformes“, 16. јун 2015.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2015/06/16/97002-20150616FILWWW00434-travail-macron-veut-continuer-les-reformes.php>)

Le Figaro, „Un gendarme se suicide à Dijon“, 22. maj 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/05/22/97001-20180522FILWWW00101-un-gendarme-se-suicide-a-dijon.php>)

Le Figaro, „Un homme criant «Allah akbar» interpellé dans un TGV et hospitalisé“, 12. септембар 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/09/12/97001-20180912FILWWW00197-un-homme-criant-allah-akbar-interpelle-dans-un-tgv-et-hospitalise.php>)

Le Figaro, „Vague de suicides alarmante à La Poste“, 6. октобар 2016.
(<http://www.lefigaro.fr/societes/2016/10/06/20005-20161006ARTFIG00066-vague-de-suicides-alarmanete-a-la-poste.php>)

Lefilliâtre Jérôme, „Jean-Pierre Elkabbach: «Je ne pouvais pas ne pas entrer dans la grève»“, *Le Liberation* 14. септембар 2018.
(https://www.liberation.fr/france/2018/09/14/jean-pierre-elkabbach-je-ne-pouvais-pas-ne-pas-entrer-dans-la-greve_1678749)

Liberation, „C'est exactement comme le commune Parisienne!“ 1. новембар 2018.

Liberation, „Le Sénat de droite adopte un projet de loi Macron encore plus libéral“, 12. maj 2015.
(https://www.liberation.fr/france/2015/05/12/le-senat-adopte-le-projet-de-loi-macron-en-le-liberalisant-encore-plus_1308086)

Liberation, „Loi Macron, les réformes qui fâchent“, 29. maj 2015.
(<https://www.liberation.fr/loi-macron-croissance-activite,100472>)

Liberation, „Pauvreté Macron tend la main gauche“, компилација текстова, 13. септембар 2018, стр. 2-4, 24-27, 14-17.
(<https://www.liberation.fr/france/2018/09/14/78749>)

Lemarié Alexandre, „Les trois projets de loi de la réforme des institutions“, *Le Monde*, 5. maj 2018.

(https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/05/08/les-trois-projets-de-loi-de-la-reforme-des-institutions_5295950_823448.html)

Lemoine Philippe, „Le populisme, maladie infantile de l'âge numérique “, *Le nouvel observateur*, 12. maj 2018.
(<https://www.nouvelobs.com/debat/20180720.OBS9970/le-populisme-maladie-infantile-de-l-age-numerique.html>)

Le Monde diplomatique, „Laurent Bonelli on the yellow vests' challenge to the elite”, 19. децембар 2018.

Le Monde diplomatique, „Yellow vests don't do politics“ 20. јануара 2019.

Le Monde, „La réforme de la SNCF annonce-t-elle la disparition du service public ferroviaire?“, 10. април 2018.
(https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/04/10/la-reforme-de-la-sncf-annonce-t-elle-la-disparition-du-service-public-ferroviaire_5283429_3234.html)

Le Monde, "Le suicide au travail est le plus souvent lié à une transformation de l'organisation", 17. септембар 2009.
(https://www.lemonde.fr/economie/article/2009/09/17/le-suicide-au-travail-est-le-plus-souvent-lie-a-une-transformation-de-l-organisation_1228234_3234.html)

Le Monde, „SNCF : « Le statut de cheminot n'est pas la raison de tous les maux du système ferroviaire » “, 14. maj 2018.
(https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/03/01/reforme-de-la-sncf-le-statut-de-cheminot-n-est-pas-la-raison-de-tous-les-maux-du-systeme-francais_5264315_3234.html)

Le Noan Erwan, „Ce que le statut des cheminots révèle du service public“, *Le Figaro*, 22. фебруар 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/vox/economie/2018/02/22/31007-20180222ARTFIG00140-qu-importe-le-statut-des-cheminots-tant-que-nos-trains-sont-a-l-heure.php>)

Le Nouvel Observateur, „Les Gilets Jaunes va continue avec la violence“, 7. децембар 2018.

Le Nouvel Observateur, „Violence sans précédent!“, 8. децембар 2018.

Marlowe Lara, „France Télécom accused of driving employees to suicide“, *Irish times*, 16. јун 2016.
(https://www.irishtimes.com/topics/topics7.1213540?article=true&tag_company=France+Telecom)

Michi Juliane et Solano Valerie, „The great train robber“, *Le monde diplomatique*, јун 2018.
(<https://mondediplo.com/2016/06/13/railways>)

Michi Juliane et Solano Valerie, „Trente-six compagnies pour une ligne de chemin de fer“, *Le monde diplomatique*, 6. јун 2018.
(<http://lucien-pons.over-blog.com/2018/02/acceleration-de-la-privatisation-du-rail-en-europe.trente-six-compagnies-pour-une-ligne-de-chemin-de-fer.par-julian-mischi-valerie-s>)

Moullot Pauline, „La privatisation de la SNCF, est-elle une exigence de l'UE?“, *Le Liberation*, 5. април 2018.
(https://www.liberation.fr/checknews/2018/04/05/la-privatisation-de-la-sncf-est-elle-une-exigence-de-l-ue_1653490)

Paul Christian, „SNCF: une réforme qui n'est pas sur les bons rails“, *Le Liberation*, 4. април 2018.
(https://www.liberation.fr/debats/2018/04/04/sncf-une-reforme-qui-n-est-pas-sur-les-bons-rails_1640941)

Roquette Guillaume, „L'éditorial du Figaro Magazine: «En abusant du droit de grève, les cheminots se sont discrédités»“, *Le Figaro*, 9. јун 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/vox/economie/2018/06/29/31007-20180629ARTFIG00133-l-editorial-du-figaro-magazine-en-abusant-du-droit-de-greve-les-cheminots-se-sont-discredites.php>)

- Span Paula, „A Debate Over ‘Rational Suicide‘“, *New Yourk Times*, 31. август 2018.
(<https://www.nytimes.com/2018/08/31/health/latest&contentPlacement=2&pgtype=collectio>)
- The Economist*, „Why France’s government has not caved in on the railway strikes“, 6. јун 2018.
(<https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/06/06/why-frances-government-has-not-caved-in-on-the-railway-strikes>)
- Visseyrias Mathilde, „SNCF: une libéralisation progressive et des garanties pour les cheminots“, *Le Figaro*, 30. март 2018.
(<http://www.lefigaro.fr/societes/2018/03/30/20005-20180330ARTFIG00273-scnf-une-liberalisation-progressive-et-des-garanties-pour-les-cheminots.php>)
- Volcler Juliette, „Le marketing sonore envahit les villes“, *Le monde diplomatique* 13. април 2013.
(<https://www.monde-diplomatique.fr/2013/08/VOLCLER/49545>)

ЛИТЕРАТУРА

- Amable Bruno, *Structural crisis and institutional change in modern capitalism, french capitalism in translation*, Oxford university press, Oxford, United Kingdom, 2017.
- Бакић Јово, „Европска крајња десница (1945-2018)“, Клио, Београд 2019.
- Baudelot Christian, Establet Roger, *Avoir trente ans en 1968 et 1998*. Seuil, Paris, 2000.
- Baudelot Christian, Establet Roger, „L’elitisme republicain, L’ecole francaise a l’ epreuve des comparaisons internationales“, Seuil, Paris, 2009.
- Baudelot Christian, Establet Roger, *Qui travaille pour qui*, Maspreso, Paris 1992.
- Baudelot Christian, Establet Roger, *Suicide-l’envers de notre monde*, Maspreso, Paris, 2006.
- Бренд Т. Иван, *Економска историја Европе у XX веку*, Архипелаг, Београд 2009.
- Cronin E. James, *Labour and Society in Britain 1918-1979*, Batsford academic and educational, London 1984.
- Филиповић Мирко, *Друштвени жигови-социолошки есеји*, Београд 2018.
- Hewlett Nick, „The Phantom Revolution. The presidential and parlamentary elections of 2017.“, *Modern and Contemplorary France*, 2017.
- Hobsbawm Eric, *Age of empire 1880-1914*, Weidenfeld and Nicolson, 1984.
- Хобсбаум Ерик, *Крај културе: Култура и друштво у XX веку*, Архипелаг, Београд 2014.,
- Hobsbawm Eric, *Labouring men: studies in the history of labour*, Weidenfeld and Nicolson, 1964.
- Keynes M. John, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, 1936.
- Letwin Shirley Robin, *The anatomy of tacherism*, Fontana, London 1992.
- Михајловић Срећко, Ружица Мирослав и др, *Од новинара до надничара. Прекарни рад и живот*, Фондација за otvoreno društvo, Centar za razvoj sindikalizma, Београд 2015
- Mosimann Nadja, „Attacking and instrumentalising the labour movement: The strategies of radical right parties towards workers and their electoral implications“, SVPW/ASSP annual conference, University of Geneva, 2018.
- Пикети Тома, *Капитал у XXI веку*, Академска књига, Нови Сад, 2015.
- Sheldrake John, *Industrial relations in Britain 1880-1989*, Pinter Publishers Limited, London 1991.
- Smith Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, 1776.
- Стојановић Дубравка, *Populism the Serbian way*, Peščanik, Beograd, 2017.
- Стојановић Дубравка, *Рађање глобалног света 1880-2015*, Удружење за друштвену историју, Београд 2015.
- Tosh John, *The pursuit for history*, Taylor and Francis, 2013.
- Turley Steve, „Uprising: How the yellow vests are chaning France“, Oxford University, 7. мај 2019